

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Arbejdsmarkedssuddannelser - også for personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder

*Et TUP-projekt med deltagelse af tre efteruddannelsesudvalg
og fire skoler*

Juni 2007

*Mette Nørholm
Lizzie Mærsk Nielsen*

Teknologisk Institut, Arbejdsliv
Gregersensvej
2630 Taastrup

Tlf.: 7220 2620

Fax: 7220 2621

E-mail: arbejdsliv@teknologisk.dk

ISBN: 978-87-90489-94-6

\\dmwclus\dmw_docs\1331345\960698_Rapport.doc

Indhold

FORORD	5
1 INDLEDNING	6
PROJEKTETS FORMÅL	6
PROJEKTETS FASER.....	7
STYREGRUPPE	8
RAPPORTENS OPBYGNING.....	8
2 UDVIKLINGSSEMINARER	9
1. UDVIKLINGSSEMINAR	9
2. UDVIKLINGSSEMINAR	9
3. UDVIKLINGSSEMINAR	10
4. UDVIKLINGSSEMINAR	10
UDVIKLINGSSEMINARERNE SOM STØTTE FOR UDVIKLINGSPROJEKTERNE.....	11
3 SKOLERNES UDVIKLINGSPROJEKTER: AARHUS TEKNISKE SKOLE	12
FORMÅLET MED SKOLENS INTERNE UDVIKLINGSPROJEKT	12
BESKRIVELSE AF PROJEKTFORLØBET.....	13
RESULTATER AF UDVIKLINGSFORLØBET.....	15
FORSLAG TIL NYE INITIATIVER	17
4 SKOLERNES UDVIKLINGSPROJEKTER: AMU-FYN	18
FORMÅLET MED SKOLENS INTERNE UDVIKLINGSPROJEKT	18
BESKRIVELSE AF PROJEKTFORLØBET.....	19
RESULTATER AF UDVIKLINGSPROJEKTET.....	22
FORSLAG TIL NYE INITIATIVER	23
5 SKOLERNES UDVIKLINGSPROJEKTER: SOCIAL- OG SUNDHEDSSKOLEN FREDERICIA-HORSENS	24
FORMÅLET MED SKOLENS INTERNE UDVIKLINGSPROJEKT	24
BESKRIVELSE AF PROJEKTFORLØBET.....	25
RESULTATER AF UDVIKLINGSPROJEKTET.....	27
AFPRØVNING AF SPROGTEST-MATERIALET	28
FORSLAG TIL NYE INITIATIVER	29
6 SKOLERNES UDVIKLINGSPROJEKTER: KOLDING PÆDAGOGSEMINARIUM	31
FORMÅLET MED SKOLENS INTERNE UDVIKLINGSPROJEKT	31
BESKRIVELSE AF PROJEKTFORLØBET.....	31
RESULTATER AF UDVIKLINGSPROJEKTET.....	34
FORSLAG TIL NYE INITIATIVER	36
7 TVÆRGÅENDE ERFARINGER - PROJEKTETS RESULTATER OG KONKLUSIONER	37
AT SPOTTE KURSISTER MED BEHOV FOR STØTTE.....	37
HVAD SKAL DER TESTES PÅ?	37
HVORNÅR OG HVORDAN SKAL DER TESTES?.....	38
FOKUS PÅ DELTAGERNES MOTIVATION.....	40

OPFØLGNING PÅ TESTRESULTATERNE	40
FORANKRING OG KOORDINERING INTERNT PÅ SKOLERNE.....	43
EKSTERNT SAMARBEJDE.....	44
INFORMATIONER OM MULIGHEDER.....	44
8 KONFERENCE OG ØVRIGE FORMIDLINGSAKTIVITETER	46
AFHOLDELSE AF KONFERENCE	46
ØVRIGE FORMIDLINGSAKTIVITETER	50
9 FORSLAG TIL NYE INITIATIVER.....	51
10 BILAG	56

Forord

Arbejdsmarkedet har brug for alle i disse år, men mange mangler de rette kvalifikationer for at komme ind på arbejdsmarkedet. AMU er til for at skaffe folk de faglige kvalifikationer, de mangler. AMU tilbyder korte, præcise, faglige kurser, rettet mod et specifikt jobområde. Derfor har AMU en stor rolle at spille i bestræbelserne for at få alle med.

Mange af de kursister, som AMU skal tage sig af i disse år, har imidlertid ofte vanskeligheder med at tilegne sig den teoretiske viden, der er en del af mange AMU-kurser. Det er en udfordring, som AMU-systemet må tage op, og det har været formålet med dette projekt.

AMU-kurser er ofte meget korte; det er derfor ofte for sent at få gjort noget for en kursist med disse vanskeligheder, når først kurset er begyndt. Dette projekt handler i korte træk om, hvad man kan gøre inden kurset starter, for at kortlægge om en kursist vil have vanskeligheder med at følge kurset, og dernæst hvad skolen og underviseren kan gøre, for at lette kursistens vej gennem kurset.

Vi synes, vi har fundet frem til nogle metoder, forslag og fremgangsmåder, der vil være interessante for alle skoler, der har med AMU at gøre.

Kort kan nævnes:

- Forbedret procedure ved modtagelse af kursustilmelding: Gør kursisten opmærksom på, at der kan opnås støtte ved problemer med læsning, skrivning, regning
- Metoder til screening og håndtering af resultater
- Anvisning af hjælpemidler og håndtering af disse
- Undervisningstilrettelæggelse, der tager højde for kursister med vanskeligheder.

Fokus i dette projekt har været at sikre, at deltagere med disse vanskeligheder får bedre muligheder for at gennemføre et kursus i AMU. Vi er fuldt klar over, at det ikke nødvendigvis indebærer, at kursisten efterfølgende kan klare de krav, der stilles til læse-, skrive- og regnefærdigheder i jobbet. Det må klares ad anden vej, og der findes muligheder: Forberedende VoksenUndervisning, FVU, der primært har sin berettigelse, når der sættes ind så tæt på arbejdssituationen som muligt, samt AMUs egne kurser, faglig læsning og regning, der bruges alt for lidt.

Dette projekt bygger på erfaringer fra flere forskellige uddannelsesområder, og for projektets deltagere er der sket en frugtbar erfaringsudveksling. Noget af dette vil vi gerne give videre.

De tre deltagende efteruddannelsesudvalg, Serviceerhvervenes UddannelsesSekretariat, Efteruddannelsesudvalget for det Pædagogiske Område og Social- og Sundhedsområdet og Transporterhvervets Uddannelsesråd vil gerne rette en tak til de deltagende skoler - og til Teknologisk Institut, der har styret projektet med hård hånd og bidraget med megen viden og inspiration.

Niels Henning H. Jørgensen,
projektleder, Transporterhvervet UddannelsesRåd (TUR)

1 Indledning

Transporterhvervets Uddannelsesråd (TUR), Efteruddannelsesudvalget for det pædagogiske område og Social- og Sundhedsområdet (EPOS) samt Serviceerhvervenes UddannelsesSekretariat (SUS) har i samarbejde med skolerne Social- og Sundhedsskolen Fredericia-Horsens, Kolding Pædagogseminarium, AMU-Fyn og Aarhus tekniske skole gennemført udviklingsprojektet *'Arbejdsmarkedsuddannelser - også for personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder'*.¹ Liste over projektdeltagere - se bilag 1.

Transporterhvervets Uddannelsesråd har været projektansøger, og sekretariatschef Niels Henning Jørgensen har været projektansvarlig i forhold til Undervisningsministeriet.

Der har været tilknyttet to eksterne konsulenter til projektet: Mette Nørholm fra Teknologisk Institut, Arbejdsliv og Lizzie Mærsk Nielsen fra Mærsk Nielsen HR.

Rapporten er skrevet af de eksterne konsulenter. De fire deltagende skoler har bidraget til rapporten med beskrivelser af de udviklingsprojekter, der er gennemført på skolerne.

Projektets formål

Formålet med udviklingsprojektet har været at gennemføre forsøg, der kan bidrage til planlægning og gennemførelse af arbejdsmarkedsuddannelserne, så disse bliver mere attraktive og relevante for personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder.

Projektet har taget afsæt i følgende udviklingsområder:

- At afdække og udvikle metoder, der kan bidrage til test af potentielle uddannelsesdeltageres læse-, skrive- og regnefærdigheder - herunder hvordan testmetoder kan udformes med afsæt i de konkrete kursers faglige krav til deltagerne.
- At sætte fokus på, hvordan man gennem udvikling af nye måder at tænke undervisningsformer og -tilrettelæggelse kan tage højde for kursisternes læse-, skrive- og regnevanskeligheder - herunder hvordan man mere målrettet kan anvende resultaterne fra test af deltagerne i planlægning og gennemførelse af undervisningen.
- At afdække og udvikle metoder til at motivere personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder til deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelser. Herunder at arbejde med at nedbryde barrierer og fordomme blandt deltagerne.

¹ TUP-projekt nr. 114483. Projektets ansøgningstitel var 'Læse-, skrive- og regnesvage deltagere i arbejdsmarkedsuddannelserne'. Projekttitlen blev ændret i forløbet, da projektdeltagerne blev opmærksom på, at den oprindelige projekttitel kunne signalere, at AMU-deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder blev betragtet som 'svage' deltagere - i stedet for personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder, hvilket absolut ikke berettiger til at kalde dem 'svage'.

Projektets faser

Projektet har været inddelt i følgende fem faser: Afdækningsfasen, opstartsworkshop, udviklingsfase med udviklingsseminarer, udviklingsfase på skolerne med konsulentbistand, konference og formidling.

Fase 1. Afdækningsfasen

Denne fase har belyst metoder til:

- motivering af personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder til deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelser,
- test/screening af læse-, skrive- og regnefærdigheder.

Desuden er der blevet indsamlet erfaringer med test/screening, undervisningsformer, undervisningstilrettelæggelse og undervisningsmateriale, der er udarbejdet, så de kan anvendes af personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder.

Fase 2. Opstartsworkshop

Der er gennemført opstartsworkshop på hver af de deltagende skoler. Disse workshops havde til hensigt at få præciseret og konkretiseret udviklingsprojekterne på de fire deltagende skoler, og de blev gennemført med deltagelse af projektledere og -medarbejdere på skolerne samt med deltagelse af de eksterne konsulenter.

Fase 3. Udviklingsfase

Udviklingsfasen har bestået af to dele - dels fire udviklingsseminarer og dels udviklingsprojekterne på de enkelte skoler.

I udviklingsseminarerne deltog projektdeltagere fra skolerne, repræsentanter fra de tre efteruddannelsesudvalg samt de to eksterne konsulenter. Form og indhold på udviklingsseminarerne er beskrevet nærmere i kapitel 2.

Udviklingsprojekterne på de fire skoler blev gennemført af projektdeltagerne på de enkelte skoler. Undervejs fik deltagerne konsulentbistand fra de eksterne konsulenter. De fire udviklingsprojekter er nærmere beskrevet i kapitlerne 3-6.

Fase 4. Konference

Konferencen blev gennemført den 22. maj 2007. I konferencen deltog såvel de involverede skoler og efteruddannelsesudvalg som repræsentanter fra andre skoler, efteruddannelsesudvalg, Undervisningsministeriet samt andre interessenter. Konferencen er nærmere beskrevet i kapitel 8.

Fase 5. Formidling

Udviklingsprojektets resultater er udover formidlingen ved konferencen blevet formidlet gennem nærværende rapport samt gennem artikler. Formidlingsaktiviteterne er nærmere beskrevet i kapitel 8.

Styregruppe

Der har været nedsat en styregruppe bestående af repræsentanter fra de tre efteruddannelsesudvalg. De to eksterne konsulenter har planlagt og deltaget i styregruppens møder.

Det første styregruppemøde blev afholdt i september 2006. Derudover er der blevet afholdt styregruppemøder i forlængelse af hvert af de fire udviklingsseminarer: november 2006, december 2006, januar 2007 og marts 2007.

Rapportens opbygning

Læsevejledning

I kapitel 2 er en kort beskrivelse af de fire udviklingsseminarer, der er gennemført i projektperioden. Programmer for seminarerne ligger i bilag 2-5.

Kapitlerne 3-6 omfatter beskrivelser af de fire deltagende skolars udviklingsprojekter. Der er i hvert kapitel en beskrivelse af formålet med skolens interne udviklingsprojekt efterfulgt af en beskrivelse af selve projektførelsen. Derefter fremlægges skolens resultater af udviklingsprojektet samt forslag til nye initiativer. Der henvises løbende til bilagsmateriale, der er lagt bagerst i rapporten.

I kapitel 7 samles der op på projektets tværgående erfaringer og resultater.

Kapitel 8 er en kort beskrivelse af projektets afsluttende konference samt øvrige formidlingsresultater. Konferenceprogrammet ligger i bilag.

Kapitel 9 har fokus på forslag til nye initiativer, der kan tilgodese personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder.

Kapitel 10 omfatter alle de bilag, der henvises til gennem rapporten.

2 Udviklingsseminarer

Der er i projektforsløbet blevet gennemført fire udviklingsseminarer i perioden fra november 2006 til marts 2007. I seminarerne deltog projektdeltagere fra skolerne, repræsentanter fra de tre efteruddannelsesudvalg samt de to eksterne konsulenter. Ved tre ud af de fire seminarer deltog desuden eksterne oplægsholdere. Der har gennemsnitligt deltaget 17 personer i hvert af de fire udviklingsseminarer.

Alle seminarerne blev gennemført som heldagsmøder. Tre af seminarerne blev gennemført på de deltagende skoler, mens ét af seminarerne blev gennemført på AMU-Vest, som der har været et samarbejde med, da denne skole ligeledes har gennemført et udviklingsprojekt med fokus på AMU-deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder.

Formålet med udviklingsseminarerne har været todelt: Dels at muliggøre erfaringsdeling på tværs af skolerne, hvor ideer og metoder kunne udfordres og udvikles på baggrund af input fra forskellige faglige perspektiver, og dels at give skolerepræsentanterne inspiration og fagligt input til den videre udviklingsproces på skolerne.

Seminarerne har bestået af en kombination af oplæg, debat, gruppearbejde og fremlæggelse heraf. Oplæggene har været af såvel deltagerne i udviklingsprojektet som af de eksterne konsulenter samt af ressourcepersoner, der har kunnet bidrage til at belyse de forskellige udviklingsområder.

I det følgende vil der være en kort omtale af indholdet på hvert af de fire udviklingsseminarer. Programmerne for seminarerne er vedlagt som bilag 2-5.

1. udviklingsseminar

Konsulenterne præsenterede resultaterne fra afdækningsfasen for deltagerne i seminaret. Skolerne præsenterede deres egne udviklingsprojekter samt deres tidligere erfaringer med AMU-deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder. Desuden satte seminaret fokus på, hvordan målgruppen af AMU-deltagere kunne hjælpes til at finde motivationen til at deltage i arbejdsmarkedsuddannelser.

Seminaret blev gennemført på Aarhus tekniske Skole, og en af projektdeltagerne fra skolen kom med et oplæg om skolens ord- og regneværksted. Som en del af seminaret var der fokus på de mange udfordringer, som personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder møder i arbejdsmarkedsuddannelserne.

2. udviklingsseminar

Seminaret blev gennemført på Social- og Sundhedsskolen Fredericia-Horsens i Fredericia. Udover en runde for status på skolernes udviklingsprojekter var der på seminaret især fokus på test af AMU-deltagernes læse-, skrive- og regnefærdigheder. De eksterne konsulenterne præsenterede forskellige eksempler på screeningsmaterialer, og en repræ-

sentant fra Fredericia VUC fremviste et eksempel på et netbaseret screeningsværktøj. Der var desuden fokus på AMU-målgruppens muligheder for at deltage i FVU - Forberedende VoksenUddannelse.

3. udviklingsseminar

Seminaret blev gennemført på AMU-Vest, hvorfra der deltog tre repræsentanter fra skolens eget TUP-projekt 'Screening og undervisning af læse-, skrive- og regnesvage deltagere på arbejdsmarkedsuddannelserne'.

En af oplægsholderne på seminaret var en repræsentant fra Randers Tekniske Skole, der tidligere har udarbejdet et branchespecifikt screeningsmateriale for Transporterhvervets UddannelsesRåd.

De eksterne konsulenter kom med et oplæg om læringsstile, og om hvordan læreres fokus på deltagernes læringsstile kan bidrage til at hjælpe AMU-deltagere til at få det bedst mulige udbytte af deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelserne på trods af eventuelle læse-, skrive- eller regnevanskeligheder.

Seminaret havde desuden fokus på udvikling af nye undervisningsformer og -tilrettelæggelse, der er tilpasset personer med læse-, skrive- og regneproblemer. Blandt andet blev følgende temaer drøftet:

- anvendelse af hjælpemidler i undervisningen
- undervisningsdifferentiering
- formidlingsform
- praksisnær læring.

Endelig fremlagde projektskolerne status på deres udviklingsprojekter.

4. udviklingsseminar

Seminaret blev afholdt på AMU-Fyn.

Der var to oplægsholdere på dette seminar. Den ene oplægsholder var en repræsentant fra AMU-hjælpemiddelservice, der fortalte om de muligheder, skolerne har for at låne tekniske hjælpemidler til AMU-deltagere med læse-, skrive- eller regnevanskeligheder. Nogle af hjælpemidlerne blev også demonstreret.

Den anden oplægsholder var fra Netværkslokomotivet. Dette oplæg havde fokus på, hvordan skolerne kan motivere virksomhederne til at sætte mere fokus på udvikling af medarbejdernes læse-, skrive- og regnefærdigheder.

Besøget på AMU-Fyn gav mulighed for at se et undervisningslokale, hvor en gruppe AMU-kursister blev undervist med henblik på at tilegne sig kørekort til bus. Undervisningen foregår primært via computere, hvor kursisterne via høretelefoner modtager interaktiv undervisning, der stort set ikke kræver læsefærdigheder.

Status på skolernes udviklingsprojekter blev gennemført med særligt fokus på, hvad skolerne kunne og ville gennemføre inden projekts afslutning.

Udviklingsseminarerne som støtte for udviklingsprojekterne

Før, mellem og efter udviklingsseminarerne har skolerne arbejdet med deres udviklingsprojekter, som de beskrev inden TURs fremsendelse af ansøgningen til Undervisningsministeriet. De oprindelige projektbeskrivelser er løbende blevet justeret - både i forbindelse med skolernes opstartworkshop og gennem hele projektførelsen.

I det følgende beskrives de fire skolers udviklingsprojekter.

3 Skolernes udviklingsprojekter: Aarhus tekniske Skole

Formålet med skolens interne udviklingsprojekt

Skolens mål med deltagelse i projektet

- At gennemføre en visitering af kursusdeltagerne inden kursusstart.
- At udvikle et screeningsmateriale, der afklarer og motiverer kursusdeltagerne dansk-fagligt inden eller ved kursusstart.
- At tilbyde undervisning samt hjælp og støtte, der imødekommer kursusdeltagernes afdækkede behov ved screeningen.
- At opkvalificere kursusdeltagerne ved tilbud om deltagelse i FVU eller ved at integrere ord- og regneværksteder i undervisningen.
- At informere fremtidige kursusdeltagere om kravene til læse-, skrive- og læsefærdigheder i uddannelsen og i arbejdssituationen.

At motivere til større forståelse og accept af, at alle ikke har de samme forudsætninger for at gennemføre en uddannelse.

Organisering af projektet

Projektet er gennemført med afsæt i AMU-forløbet 'Grundlæggende Vagt'. Følgende personer har indgået i projektgruppen med forskellige funktioner:

Anne Grethe Holm - faglærer ved vagt og sikkerhed

- Deltager i opgaven til og med 1. udviklingsseminar.

Niels Jensen - faglærer ved vagt og sikkerhed

- Deltaget i opgaven ved interne møder på AtS.

Jan Jensen - FVU-matematiklærer på ord- og regneværksted (ORV)

- Deltaget i første udviklingsseminar og i de interne møder på AtS. Lærer på ord- og regneværkstedet.
- Har kontakt til kursister med behov for hjælp og støtte og samarbejder med underviserne
- På vagt og sikkerhed under hele projektforløbet.
- Mødes med faglærere og kursister på første kursusdag, i kursusforløbet på udvalgte dage og under afholdelse af den certifikatgivende vagtprøve.

Jes Mouritsen - faglærer ved vagt og sikkerhed

- Udvikler af spørgeskemaet, der udsendes til kursister inden kursusstart.
- Står for koordineringen og implementeringen af arbejdet mellem faglærerne på afdelingen og kontakten til kursussekretæren, der sender spørgeskemaerne ud til samtlige ansøgere til grundkurset.
- Har været en meget aktiv deltager på udviklingsseminarerne.

Projektansvarlig:

Anders Harbo Andersen - FVU-leder og læsevejleder

- Planlægger og organiserer arbejdet med projektet.
- Finpudser spørgeskemaerne sammen med Jes og modtager spørgeskemaerne fra de enkelte kursister.
- Resultaterne indskrives i et skema, der efterfølgende udarbejdes i statistisk form.
- Materialet overgives til faglærerne på vagt og sikkerhed samt til ord- og regneværkstedslæreren inden kursusstart.
- Udarbejder oversigt og forslag til modeller for screening og undervisning (FVU) for AMU-kursister.
- Ansvarlig for rapportskrivningen.

Øvrige deltagere, der har haft betydning for, at projektet har kunnet gennemføres, er faglærerne ved vagt- og sikkerhedsuddannelserne. Vi har på et lærermøde fortalt om projektet, og herudover har vi løbende holdt lærerne orienteret om de forskellige faser i projektet. Kursussekretæren har også spillet en væsentlig rolle i at få sendt spørgeskemaerne ud til alle, der henvender sig for at melde sig på uddannelsen.

Beskrivelse af projektforsløbet

Indholdsbeskrivelse af projektet

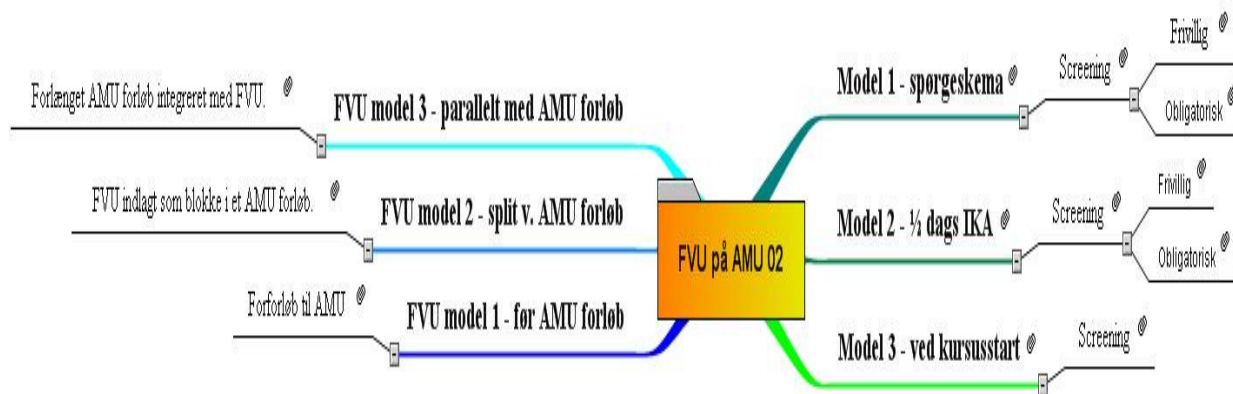
- At kvalificere os til at gennemføre visitering og screening af kursusedtagere.
- At organisere og etablere visitering og screening af kursusedtagere.
- At gennemføre forsøg med andre undervisningsformer og andre undervisningsmaterialer.
- At afprøve en model for kobling mellem faglig og almen undervisning; herunder forbedring af samarbejde og intern koordinering mellem ord- og regneværkstedet samt FVU-tilbud og vagtuddannelser.

Fase 1: Opstartworkshop på skolen

Den indledende fase har drejet sig om at opsøge og indsamle viden og erfaringer til at kvalificere projektet. På AtS har vi flere års erfaring med at screene elever, der starter på erhvervsuddannelserne (eud). Men denne måde at screene på kunne ikke umiddelbart bruges. AMU forløb har en meget forskellig længde, og tiden til uddannelse er ofte meget kort. Det var derfor en fordel, at vi på opstartworkshoppen var mange forskellige faggrupper samlet, således at vi kunne udnytte de mange forskellige erfaringer til udvikling af nye modeller og nyt testmateriale.

Fase 2: Udviklingsarbejde på skolen

Centrale elementer i udviklingsarbejdet på skolen har været at organisere udviklingsarbejdet, etablere ideer og skabeloner og udarbejde de endelige produkter. Udviklingsarbejdet har, som det fremgår, foregået i et tæt samarbejde mellem almenfaglærere og faglærere. Nedenstående model kan bruges som oversigt over nogle af de overvejelser og modeller, der har været centrale i projektet. Som det fremgår, har der været fokus dels på forskellige modeller til samtænkning af Forberedende Voksen Undervisning (FVU) og AMU-forløb (venstre side af modellen) og dels på forskellige modeller for test af kursisterne (højre side af modellen). Desuden har indgået overvejelser om tilrettelæggelse af undervisningsforløbet i form af didaktiske overvejelser fra faglærerne. For uddybning af figuren og de skitserede modeller henvises til bilag 6.

Med afsæt i et ønske om at forbedre koordineringen og det gensidige samarbejde mellem faglærerne og underviserne på ord- og regneværkstedet, tog projektet afsæt i overvejelser om modeller for test og/eller screening af kursisterne.

Fokus har været på udvikling og afprøvning af modeller for test/screening af nye kursister inden påbegyndelse af kurset, for at kunne forberede kursister med læse- og skrivemangfoldigheder til uddannelsesforløbet.

Tre mulige modeller er blevet overvejet og diskuteret:

- Test fra hjemmet på tre måder, enten pr. brev, mail eller et log-in til hjemmeside, hvor testen kan foretages.
- En forudgående test ved fremmøde på kursusstedet, der sker inden opstart af grundlæggende vagt.
- Tilrettelæggelse af kurset, så der indledningsvist er mulighed for at foretage screening på skolen og foretage en hurtig evaluering/tilbage melding.

Århus tekniske Skole har stor erfaring med at håndtere udfordringerne på FVU-området og deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder. Erfaringen er, at problemet ofte ligger i koordineringen af forløbene mellem faglærerne og underviserne på Ord- og regneværkstedet (ORV). Der er derfor behov for at sikre tid til at planlægge og skemalægge undervisernes tid, så der er de ledige ressourcer, der er brug for, for at kunne understøtte de faglige forløb.

På baggrund af disse overvejelser valgte vi at afprøve model 1: At udsende spørgeskema til kursister inden kursusstart. Det har været frivilligt, om man vil besvare spørgeskemaet, men vi er blevet meget positivt overraskede over, at næsten alle sender det udfyldte skema retur. Formålet med spørgeskemaet er at få afdækket kursisters profil inden uddannelsesstart for at sikre, at vi som skole bliver bedre i stand til at give tilbud om hjælp i form af ord- og regneværksted under uddannelsen.

Fase 3: Udviklingsseminarer

Centralt for udviklingsforløbet har været at udvikle spørgeskemaet gennem løbende at evaluere og tilrette. Vi har brugt deltagelsen i de fælles udviklingsseminarer i projektet til udvikling af spørgeskemaet. Processen har været den, at vi før hvert udviklingsseminar har udformet et spørgeskema, som vi så har nået at afprøve på et hold. Herefter har vi internt diskuteret og drøftet, om de indkomne svar var tilstrækkelige og anvendelige. Vi har så medbragt spørgeskemaerne til udviklingsseminarerne, og her er de ligeledes

blevet gjort til genstand for en nærmere granskning. Det har givet os nogle gode og anvendelige kommentarer, som vi efterfølgende har fået indarbejdet i en ny udgave af spørgeskemaet. Vi har afprøvet tre forskellige udgaver af spørgeskemaet frem til den version, der foreligger som en del af projektets produkt (se bilag 7). Spørgeskemaet sendes til kursisterne sammen med et følgebrev (se bilag 8).

Igennem hele forløbet har vi udarbejdet en statistik på grundlag af spørgeskemaresultaterne for at få et samlet billede af hele holdet, og for at kunne foretage en sammenligning mellem de enkelte hold. Formålet har været at få en fornemmelse af, hvordan sammensætningen varierer på de enkelte hold, og hvor mange kursister vi kan 'spotte', der kunne have behov for ekstra undervisning, hjælp eller støtte under/før uddannelsen.

Som opfølgning på spørgeskemaerne og de tilbud om hjælp og støtte i form af ORV, har vi på de seneste to kursusforløb foretaget en skriftlig evaluering med evalueringskemaer, som vi har udarbejdet til formålet.

Fase 4: Konference og formidling

Den afsluttende fase i projektet har fokuseret på fremlæggelse af de opnåede resultater af udviklingsprojektet. Afrapporteringen og fremlæggelsen på afslutningskonferencen er centrale elementer i den henseende.

Faglærergruppen ved vagt- og sikkerhedsuddannelserne har været inddraget igennem hele projektføreløbet. Vi har på et lærermøde fortalt om projektet, og herudover har vi løbende holdt lærerne orienteret om de forskellige faser i projektet.

Desuden har vi spredt erfaringerne fra projektet internt på AtS ved at udnytte kontakter til andre uddannelsesområder, hvor det kan være relevant at benytte tilsvarende procedurer for at finde frem til kursister, der har brug for ekstra undervisning, hjælp og støtte før og/eller under AMU-kurset.

Arbejdsformen med afdækning af AMU-kursisters standpunkt inden et kursusforløb er også blevet bragt med på det halvårige ERFA² møde, som forsøgsprojekterne med ord- og regneværksteder holder forskellige steder i landet; det seneste på Odense Tekniske Skole den 7. maj 2007. Næste møde er på Aarhus tekniske Skole den 25. oktober 2007, hvor opnåede resultater frem til denne dato også vil blive videregivet.

Resultater af udviklingsforløbet

Resultater af arbejdet med spørgeskema og intern koordinering

Ved at anvende modellen med udsendelse af spørgeskemaerne inden kursusstart, har det til en vis grad været muligt at få afdækket behovet for de kursister, der har læse- og skrivevanskeligheder. Hermed er vi bedre i stand til at imødekomme ønsker om hjælp og støtte under kursusforløbet.

Erfaringen fra projektet er, at spørgeskemaet opfylder flere formål. Kursisterne bliver bedre informeret om indholdet i hele vagt- og sikkerhedskurset. De får lejlighed til at arbejde med en faglig tekst fra uddannelsen inden kursusstart, og denne tekst inddrages

² ERFA møde: Erfaringsudvekslingsmøde

i selve undervisningen på kurset. Kursisternes motivation for uddannelsen øges hermed. Det bliver tydeligt for kursisterne, at der stilles krav om, at man skal kunne læse og forstå faglige tekster på et ret højt fagligt niveau. Man skal også kunne formulere sig skriftligt, således at andre kan forstå, hvad man skriver.

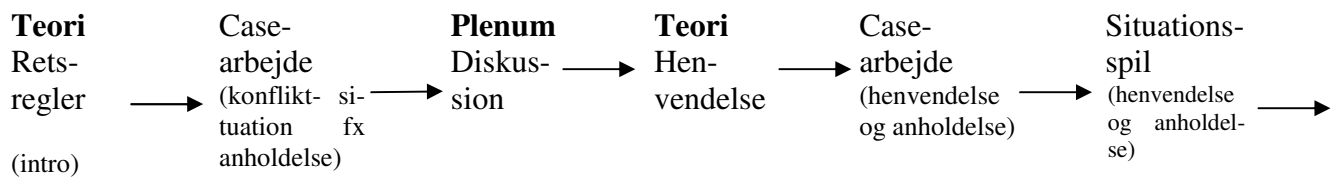
Projektet har taget afsæt i erfaringen om, at en af de vanskelige opgaver er logistikken ved indsatsen med ord- og regnelærere, og at den interne koordinering har spændt ben for at kunne udnytte ORV som ressource til fulde. Planlægningen af kursusforløbene har ændret sig i løbet af projektperioden. Det har kunnet lade sig gøre at skemalægge de timer, hvor kursister har størst gavn og nytte af en hjælpelærer til nogle tidspunkter, hvor der har været ord- og regneværksteds lærere til rådighed.

Erfaringerne fra projektet har vist, at en gruppe af kursister har brug for mere omfattende indsats for at kunne honorere kravene i uddannelsen. For disse kursister, der har meget store vanskeligheder ved at gennemføre kurset, vil der derfor være brug for et mere koncentreret undervisningsforløb med fokus på, hvordan man tilegner sig nye stofområder og hvordan man klarer at gennemføre en ny uddannelse. Der er altså behov for at kunne give kursister et uddannelsesmæssigt løft inden AMU-kurset påbegyndes og/eller sideløbende med at AMU-kurset pågår.

Der er behov for i god tid inden første kursusdag at kunne tilbyde kursister et undervisningsforløb i form af FVU. Det kunne f.eks. foregå ved, at man indkalder enkelte kursister til en samtale om deres standpunkt i god tid, før de påbegynder et AMU-kursus. Og helt konkret vil vi så give dem et tilbud om *FVU-forkursus* inden AMU-forløbet påbegyndes.

Resultater af de didaktiske overvejelser fra faglærernes side

Vagt og Sikkerhed har, ud over det tætte samarbejde med ord- og regneværkstedet, taget initiativ til i højere grad end hidtil at komme de forskellige deltagerforudsætninger og læringsstile i møde. Dette sker gennem en omstrukturering af kurset 'Grundlæggende vagt', hvor der sættes fokus på brugen af forskellige arbejds- og undervisningsformer. Disse nye tiltag effektueres fra og med uge 33. Et eksempel på en undervisningsgang, der tilgodeser en naturlig ordning af stoffet ses i nedenstående figur.

Eksempel på en undervisningsgang. Teori: Faget 'Retsregler' introduceres blandt andet gennem en instruktion i hvorledes cases løses. **Casearbejde:** Eleverne får tidligt i forløbet mulighed for at arbejde sammen i mindre grupper med åbne cases, for derved at opnå fortrolighed med hinanden, læreren og uddannelsesstedet. Ved i kontakten med grupperne at støtte op om den enkelte elev og dennes tanker og ideer, er ønsket, at han/hun får en følelse af, at det lykkes. Grupperne er sammensat af forskellige elevtyper. Når der er skabt trygge rammer via **støtte fra læreren**, kan gruppearbejdet følges op af **plenumdiskussioner** og siden hen af **situationsspil og øvelser** for at tage afsæt i praksis.

Undervisnings- og arbejdsformerne skifter således ofte fra eksempelvis klasseundervisning over casearbejde til praktiske opgaver/situationsspil/øvelser. Det er således målet, at der skabes et vekslende samspil mellem processer, hvor rutine, sikkerhed og tryghed opbygges og processer, der i højere grad udfordrer elevernes evne til at udvise selvstændighed. Grundtanken er, at læreprocessen gradvist lægges over i elevernes hænder. Forudsætningen for trygge rammer er således nært forbundet med en bevidst styring af arbejdsformerne fra underviserens side. Ved benyttelse af situationsspil og gruppearbejde, baseret på cases, hvor eleverne identificerer og løser problemer sammen, fremkommer der mange meningsudvekslinger. Heldigvis vokser der ofte en forståelse frem af, at problemstillinger, der oftest kan løses på flere måder, dog er afhængige af de øjne, der ser på det. Eleverne lærer således ikke kun af indholdet. Fokus er også rettet mod det at kunne begå sig i en social kontekst, samt det at lære at løse problemer ved at kombinere viden og indsigt.

Hidtil har skemaplanlægningen taget udgangspunkt i at tilgodese de ønsker, der har været fra eksterne undervisere i forhold til placering af blandt andet fagene selvforsvar, brand og redning. Vagtafdelingen har nu oparbejdet kompetencer i at kunne varetage disse områder med det resultat, at der fra og med uge 33 bliver et fast skema for kurset. Dette giver mulighed for langtidsplanlægning i samarbejde med ord- og regneværkstedet i forhold til lærerstøtte på nøje udvalgte dage.

Forslag til nye initiativer

Der foregår, som det fremgår, allerede et tæt samarbejde mellem vagtafdelingen og FVU. Det har blandt andet resulteret i, at vi har fået planlagt et 'FVU-forkursus til AMU', således at kursisterne får de bedste forudsætninger for at blive opkvalificeret til at starte på 'Grundlæggende vagt'. Vi planlægger således at afprøve FVU-model 1 ('Forforløb til AMU') snarest.

På længere sigt vil vi desuden gerne kunne give et relevant og et mere eller mindre integreret undervisningstilbud til uddannelsen. Vi vil derfor fremover undersøge om vi med fordel kan indarbejde FVU model 2 og 3. Det vil erfaringerne fra *FVU-forløbet* kunne hjælpe med til at sige noget mere om. Men helt sikkert er det, at dette projektarbejde vil afføde nye initiativer på området.

Med dette projektarbejde er der blandt andet blevet sat meget mere fokus på, at et tættere samarbejde mellem de forskellige lærergrupper på skolen er vigtigt. Og vi har på AtS en meget stor fordel af, at vi kan knytte FVU-lærere helt tæt til AMU-forløb inden for forskellige brancher. FVU-lærerne får en stor og nyttig indsigt i de forskellige fagområder, og faglærerne får større fokus på betydningen af en god og nuanceret formidling samt betydningen af, at kursister har meget forskellige læringsstile.

4 Skolernes udviklingsprojekter: AMU-Fyn

Formålet med skolens interne udviklingsprojekt

Formålet med skolens interne udviklingsprojekt har været:

1. at få viden om modeller og metoder til screening af læse-, skrive- og regnesvage
2. at teste og udvikle et screeningsredskab
3. at afprøve testen i forbindelse med undervisning
4. skaffe viden om virksomhedernes krav og behov i relation til læse-, skrive- og regne-færdigheder

Deltagere i projektet

1. Lærergruppen: Iver Midtiby (FVU-lærer), Frode Nielsen (transportfaglærer) og Leif Petersen (transportfaglærer)
2. Virksomhederne: De samarbejdende virksomheder er fra såvel persontransport som fra godstransport.
3. Testgrupperne af AMU-deltagere har været ledige og ansatte, der skulle uddannes til chauffører i transportbranchen. Testene er gennemført på ét AMU-kursus, hvor deltagerne skulle uddannes til godstransport (lastbil) og på to AMU-kurser, hvor deltagerne skulle uddannes til persontransport (bus).

Erfaringer inden projektet

Transportuddannelserne er delt i tre adskilte typer: Taxi, bus og lastbil. Da det er vanskeligt for mennesker af udenlandsk afstamning at få job som lastbilchauffør, er der traditionelt et stort antal ansøgere med dansk som andetsprog til taxi- og busjobbene.

Dette betyder, at der også på taxi- og busuddannelserne er en stor andel af deltagere, der har lært dansk sent i opvæksten, og som derfor ikke behersker dansk på et højt niveau, hverken med hensyn til læsevne, forståelse eller formulering. Da køreprøvekravene til netop taxi og bus er strengere end til gods, har disse deltagere specielt store problemer med at gennemføre succesrigt på de almindelige plankurser. Derfor er skolens udfordringer med hensyn til undervisning af personer med læse- og skrivevanskeligheder for en stor dels vedkommende koblet sammen med, at uddannelsesdeltagerne har dansk som andetsprog. De tosprogede deltagere udgør størsteparten af deltagerne med læse- og skrivevanskeligheder.

Dette projekt har især fokuseret på en højere succesgrad hos de kursister, der har målbar læsevanskeligheder.

Vores erfaring på især bus- og taxikurserne er, at de af kursisterne, der har sproglige vanskeligheder, har problemer, når de skal:

- læse og forstå lovtekster, hvilket giver problemer med teoriprøve og afsluttende kvalifikationsprøve
- læse og forstå faglitteratur

- formulere sig tilstrækkeligt klart ved mundtlig overhøring af fagligt stof
- formulere sig tilstrækkeligt klart ved fremlæggelser af gruppearbejder i f.eks. kunde-betjening og konflikthåndtering. Her er der blandt andet så mange sproglige problemer, at det bliver meget svært for de øvrige kursister at forstå meningen med indholdet.

For de tosprogede uddannelsesdeltagere er der endvidere mulighed for misfortolkninger, fordi der kan være problemer med at omsætte holdninger og opfattelser fra deres egen kultur til dansk kultur.

Beskrivelse af projektførelsen

Projektet har været inddelt i tre faser

1. Udarbejdelse / tilpasning af screeningsværktøjer
2. Testning af screeningsmodellen på 40 - 45 personer fordelt på tre hold.
3. Virksomhedsafklaring.

Der er blevet gennemført test/screeninger af tre kurser; to bushold og et lastbilhold. Der er blevet benyttet tilgængeligt screeningsmateriale fra forskellige kilder. I det følgende beskrives resultaterne og erfaringerne fra de tre hold.

Hold 1 - et kursus inden for persontransport (bus)

I screeningen af dette hold blev følgende materialer benyttet: Læseteksten 'En hjælpende hånd' og 'Indsætningsøvelsen omkring DSB' fra Aarhus tekniske Skole³. Desuden blev teksterne 1-4 og 6 fra 'Fagligt dansk' benyttet. Testen viste, at mange deltagere havde læseproblemer, og at dette især var tilfældet for de tosprogede deltagere. Der er to deltagere med 0 - 10 fejl, fem deltagere med 10 - 15 fejl og fem deltagere med mere end 15 fejl ud af 45 mulige.

Erfaringerne med hold 1 fra den praktiske kørsel samt fra klasseundervisningen er, at flere af deltagerne havde svært ved at forstå mundtlige vejledninger. Disse deltagere har også vanskeligheder ved de skriftlige opgaver. Man kunne forudse, at disse sproglige vanskeligheder ville give problemer i forhold til at tilegne sig fornøden teori og også problemer i forhold til den praktiske kørsel.

Det kan være forbundet med vanskeligheder at bestå teoriprøve kategori 'D erhverv' samt at bestå den afsluttende kvalifikationsprøve, da begge dele kræver ret gode dansk-kundskaber.

Ved kursets afslutning har det vist sig, at personerne med de største læsevanskeligheder også havde mange fejl i såvel teoriprøven som den afsluttende prøve (se bilag 9).

Hold 2 - et kursus inden for persontransport (bus)

Efter screeningen af hold 1, vurderede vi, at modellen for screening ikke var god nok. Den er for svær at rette, og læseopgaven er for stor en mundfuld for eleven.

³ 'En hjælpende hånd' er et screeningsværktøj, der er udviklet internt på Aarhus tekniske Skole helt tilbage i 1997. AtS bruger stadig værktøjet regelmæssigt. 'Indsætningsøvelsen omkring DSB' er en del af dette materiale.

I disse forsøg har det hele tiden været et aspekt, at screeningen ikke måtte 'stjæle' for meget af kursisternes egentlige kursustid, og at den ikke måtte blive for tidskrævende at bearbejde for lærerne. Derfor blev der i den næste screening anvendt screeningsmaterialet 'Faglig læsning' fra TUR.

Resultatet af screeningen viste, at der på dette hold var en del kursister, der sandsynligvis ville få svært ved at gennemføre indlæringen inden for plankursets tid. Der var en lille gruppe deltagere med få fejl, en noget større gruppe deltagere med en del fejl, og en gruppe på fem-seks personer med over halvdelen forkert.

Næsten alle i gruppen af deltagere med de mange fejl var tosprogede. I gruppen med en del fejl var der både etniske danskere og tosprogede deltagere. I gruppen med få fejl var der kun etniske danskere.

Ved kursets afslutning viste det sig, at:

- fire kursister ikke havde deltaget i de afsluttende prøver - alle fire havde klaret sprogtesten dårligt, og deres udbytte af undervisningen havde været så mangelfuldt, at de selv valgte ikke at gå til prøve
- to kursister havde deltaget i prøverne, men de havde ikke bestået - den ene af dem havde klaret sprogtesten dårligt, den anden havde klaret den udmærket
- de øvrige 10 kursister bestod prøverne, og de havde ingen sproglige problemer i testen (se bilag 10).

Hold 2 - et kursus inden for godstransport (lastbil)

Der er væsentligt færre kursister med dansk som andetsprog på lastbilkurserne end på buskurserne, men der er ofte en større andel etniske danskere med læseproblemer.

I screeningen er materialet 'Test i Faglig Læsning'⁴ blevet anvendt. Screeningen er gennemført på et hold på 6-ugers plankursus i godskørsel (lastbilkørekort). 13 personer ud af 16 deltog i testen.

Der blev givet 30 minutter til gennemførelse af testen. Dette var for kort tid for hovedparten af de deltagende. Prøveresultaterne er derfor delt i to:

1. Resultatet af de opgaver, den enkelte deltager nåede
2. Resultatet vurderet på alle opgaver.

Alle opgaver er blevet behandlet helt ens. Der var i alt 40 steder, deltagerne skulle foretage et valg. Fejlene er opgjort ved at tælle antallet af rigtige besvarelser og trække dette tal fra 40. Derved tæller fejl-svar og ikke-svar med samme vægt.

Prøvernes indhold er taget ud fra fagligt relevant indhold. Da vi vurderer, at sværhedsgraden er høj, er det acceptable svarniveau sat til 50-75 % rigtige svar.

⁴ Materialet er udarbejdet af Transporterhvervets UddannelsesRåd (TUR)

Vurderingen af disse 13 test viser, at fem deltagere når alle eller næsten alle opgaver. Disse ligger alle på over 50 % rigtige. I vores vurdering vil disse elever være klar til et standard 6 ugers plankursus.

Blandt de øvrige otte kursister er resultatet af de gennemførte opgaver også på mere end 50 % rigtige, og det er i sig selv tilstrækkeligt godt. Men vi vurderede, at de tre kursister, der 'kun' havde nået fire af opgaverne, vil kunne få problemer med at bestå teori-prøven til kørekort og den skriftlige EU-kvalifikationsprøve.

Screeningen blev foretaget to uger inde i det seks ugers plankursus. Dette hold blev ud fra fornemmelse og erfaring vurderet som et hold af gode kursister med gode muligheder for at gennemføre kurset tilfredsstillende og siden få job som lastbilchauffør. De problemer med læsning, som screeningen afslørede, viste i efterbearbejdelsen i højere grad at skyldes langsomme og /eller overomhyggelige læsere end personer med alvorlige læsevanskeligheder.

Holdet klarede samlet set kurset med godt resultat. Dog havde den kursist, der klarede sig allerdårligst ved screeningen, også vanskeligst ved at færdiggøre kurset, og han bestod først køreprøve efter, at kurset var afsluttet.

Der blev ikke mulighed for at foretage flere screeninger på lastbilhold.

Inddragelse af branchen

Vi har udviklet en spørgeguide og foretaget tre interview for at undersøge virksomhedernes krav til læse-, skrive- og regnefærdigheder hos ansatte. Vi har specielt spurgt ind til behovet for mundtlig kommunikation, og om der blev ansat tosprogede medarbejdere.

Resultaterne af interviewene er kort beskrevet herunder.

Interview i et stort landsdækkende busselskab

Busselskabet stiller relativt store krav til læsning, skrivning, regning og mundtlighed: Ansatte skal kunne læse køreplan og opslag på stationerne, skrive skadesanmeldelse ved uheld og en redegørelse til den offentlige myndighed ved kundeklager. Han skal kunne give penge tilbage i bussen, gøre kassen op ved fyraften og vejlede rejsende. Firmaet ansætter tosprogede chauffører. Se uddybning af interviewet i bilag 11.

Interview i et turistvognmands-/bybusselskab

Virksomheden har to jobprofiler på chaufførområdet:

- a. Profil 1 = 'ratholder' med stort set ingen krav til læse-, skrive- og regnefærdigheder. Her er plads til ordblinde og tosprogede medarbejdere. Al kommunikation, planlægning mv. klares hjemmefra eller over telefon. Køreplanen (bybus) er meget simpel.
- b. Profil 2 = 'turistguide'. Her stilles temmelig store krav til læse-, skrive- og regnefærdighed, og det opleves vanskelig at rekruttere chauffører.

Se uddybning af interviewet i bilag 12.

Interview i et stort godstransportfirma

Firmaet stiller moderate læse-, skrive- og regnekraft til deres ansatte chauffører. Chaufførerne skal kunne læse et fragtbrev, en køreliste, en telefax, en GPS, et kort og eventuelt SMS. Han skal kunne udfylde sin dagseddel og aflæse/notere km tæller - begge dele kun til intern brug. Mundtligt stilles der krav om, at chaufføren skal kunne kommunikere med kunder og lokalbefolkning samt tage imod telefonbesked. Firmaet ansætter ikke personer, der er ordblinde. På spørgsmålet om hvorvidt firmaet ansætter fremmedsprogede ansøgere, svarede firmaet, at det netop havde ansat en østrigsk chauffør, fordi det opleves svært at rekruttere danske ansøgere. Firmaet planlægger af samme grund at ansætte tyskere - vel vidende, at det stiller krav til personalet hjemme om at tale tysk!

Se uddybning af interviewet i bilag 13.

Resultater af udviklingsprojektet

Vores udfordring er at håndtere hele spektret af kursister, fra den højtuddannede kursist til den ordblinde eller tosprogede kursist, så alle kursister får et tilbud, der passer til deres niveau. Vi skal sørge for at undgå at skabe tabere - dumpeprocenten skal ned!

Skolen har besluttet at etablere et ord- og regneværksted, hvor vi vil screene deltagere, der er i risikogruppen. Vi vil tilbyde varieret længde på vores uddannelser, og vi vil blandt andet tilbyde tosprogede deltagere at få styrket deres ordforråd og formulerings-evne inden kursusstart. Vi vil tilbyde ordblinde en IT-rygsæk under uddannelsen, og så vil vi i det hele taget konstant være opmærksomme på, om enkelte deltagere har vanskeligheder ved at følge med i undervisningen.

Alle de tosprogede deltagere på hold 2 har fået udleveret IT-rygsæk med læseprogrammer og med forskellige dokumenter på en bærbar pc samt læsepenne m.m. Eleverne er blevet introduceret til IT-rygsækken af instruktøren fra Hjælpemiddelinstittet. Vi får dermed gennem deltagelse i projektet nogle værdifulde erfaringer med de værktøjer.

Vi udleverer lydbøger til teori B (almindelig bil) og teori D (bus), samt giver mulighed for, at kursisterne kan låne de computerbaserede trafikprogrammer med hjem.

Faglærerne er blevet bedre til at gøre opmærksom på, at en del elever nok vil have nogle vanskeligheder ved at tilegne sig stoffet. Disse kursister opfordres til selv at gøre en ekstraordinær indsats og især at deltage så godt som muligt i gruppearbejdet. De kursister, der har let ved sproget, opfordres til at komme mere på banen og hjælpe de kursister, der har svært ved det.

Vi gør nok også noget ud af at gøre os lettere forståelige, og vi opfordrer de tosprogede kursister til at benytte det danske sprog i så stor udstrækning som muligt.

Endelig har vi gennem projektet gjort nogle vigtige erfaringer med anvendelse af forskellige screeningsværktøjer.

Forslag til nye initiativer

Vi kunne ønske, at vi havde en permanent løsning, hvor der var oplæsningsmulighed af alle tekster for alle elever, og hvor alt lærebogsmateriale var tilgængeligt for eleverne i digital form.

Etablering af ord- og regneværkstedet skal sikre, at der foretages en screening af de deltagere, der erfaringsmæssigt har behov for hjælp af den ene eller den anden art. Screeningen skal foregå så tidligt i uddannelsesforløbet, at vi kan nå at etablere den fornødne hjælp, f.eks. IT-rygsæk, personlig hjælper mv. Dette kræver, at vi indfører nye rutiner i kursistadministrationen.

Vi vil gerne selv kunne tilbyde alle de elever, der kan få glæde af det, en IT-rygsæk. Ofte ved vi ikke, før eleven står i lokalet den første dag, at han har læse- eller skriveproblemer, og så er ventetiden hos Hjælpemiddelinstitutionen en hindring.

Vi skal sikre, at den hjælp, der tilbydes kursisterne, er målrettet den uddannelse, kursisten deltager i og/eller den branche, kursisten arbejder indenfor - og i det hele taget elevens totale livssituation.

Vi skal have udviklet de pædagogiske værktøjer, der er behov for, når kursister med læsevanskeligheder skal tilegne sig svært bogligt stof som f.eks. undervisningsplaner, love og bekendtgørelser. Erfaringen viser, at kursisternes læsevanskeligheder især er tydelige ved den afsluttende kvalifikationsprøve, hvor der ikke er mulighed for nogen hjælpemidler.

5 Skolernes udviklingsprojekter: Social- og Sundhedsskolen Fredericia-Horsens

Formålet med skolens interne udviklingsprojekt

Baggrund for projektet

På Social- og Sundhedsskolen Fredericia-Horsens har vi i disse år megen opmærksomhed rettet imod, hvordan vi kan tilrettelægge en læring, der også tager højde for personer med læse- og skrivevanskeligheder.

Dette er i pagt med de stigende krav, der stilles på arbejdsmarkedet, hvor der i forbindelse med udførelse af så at sige alle slags jobfunktioner stilles flere og flere krav om skriftsproglig formåen. En af årsagerne hertil er fordringen om større fleksibilitet og omstillingsparathed til ændrede jobfunktioner. Det faktum, at en stor del af den danske befolkning har funktionelle læse- og skrivevanskeligheder gør, at der må en særlig opmærksomhed på deres læring, så de også kan udføre fremtidige jobfunktioner og deltage i den livslange læring.

Dette er sandsynligvis i høj grad også tilfældet for medarbejdere i social- og sundhedssektoren. Det er et område med mange kortuddannede, hvorfor det er meget relevant at have øje for, om de har det læse- og skriftsproglige beredskab, der kræves for at kunne profitere af de opkvalificerings- og videreuddannelsesmuligheder, der ligger i f.eks. AMU-uddannelserne.

Når vi retter opmærksomheden imod denne problematik, er der tre håndtag vi kan skrue på.

- Dels kan underviseren være opmærksom på, at der på et hold kan være mange læringsstile – heraf mange ikke-skriftsproglige læringsstile - repræsenteret. Dette kan underviseren så forsøge at tilgodese i tilrettelæggelsen af undervisningen.
- Dels kan vi afdække, om nogle kursister har så mangelfulde skriftsproglige kundskaber, at de vil kunne få glæde af IT-hjælpe midler for at kunne få mere udbytte af arbejdsmarkedsuddannelser.
- Dels kan vi give tilbud om forbedring af skriftsproglige kundskaber til deltagere, hvis kundskaber viser sig ikke at være så gode. Hvad dette angår, arbejder vi på Social- og Sundhedsskolen Fredericia Horsens på at få tilbud på FVU-undervisning op at stå. Dette retter sig i første omgang imod ansatte i social- og sundhedssektoren, der er under uddannelse, men det vil også kunne udbredes til færdiguddannede, netop med begrundelsen at uddannelse er en livslang affære. Vi vil kunne tilbyde disse medarbejdere FVU-kurser på linie med AMU-uddannelserne.

Projektets fokus

Vores deltagelse i herværende projekt har været med fokus på, hvordan vi eventuelt kan afdække skriftsproglige færdigheder for deltagere på AMU-uddannelser. Vi har forsøgt at udvikle et materiale, der tilgodeser følgende:

- Det må ikke være for tidskrævende for kursisterne at deltage i. Det skal kunne laves i tilknytning til en ordinær AMU-uddannelse, men må ikke tage for meget af den tid, der jo er viet indholdet på den respektive AMU-uddannelse.
- En forholdsvis hurtig pejling, dvs. det skal være et pejlingsmateriale, der kan give såvel deltager som underviser et overblik over deltagerens omtrentlige skriftsproglige formåen.
- Materialet og introduktionen til pejlingen skal tilrettelægges på en måde, der ikke afskrækker deltagerne; for det første, fordi det ikke at være så god til at læse og skrive er forholdsvis tabubelagt, for det andet ved vi af erfaring, at en del AMU-deltagere har oplevet nederlag i tidligere skolegang i forhold til læsning og skrivning.
- Pejlingsmaterialet skal være relevant i forhold til indholdet på den AMU-uddannelse, vi afprøver det på, men samtidig skal modellen kunne bruges generelt på vores AMU-uddannelser.

Formålet er at udvikle et pejlingsmateriale, hvorved deltagerne får fokus på egne skriftsproglige færdigheder, og hvor underviseren får et billede af deltagerens skriftsproglige færdigheder, så underviseren efterfølgende vil kunne tage det i betragtning i tilrettelæggelsen af undervisningen.

Materialet giver desuden anledning til, at underviser og deltager får en dialog om problemstillingen, og således skærpe underviserens fokus på læringsstile, metoder, afholdelsesformer, forskellige læringsrum, praksisnær læring, hjælpemidler mv.

Organisering af projektet

I projektet har der deltaget en afdelingsleder, to lærere med specielle kompetencer (pædagogiske, læse- og IT-kompetencer) og en projektudvikler på skolen. Desuden har vores samarbejdspartnere på Kolding Pædagogseminarium samt Netværkslokomotivet bidraget væsentligt, og vi har inddraget en konsulent fra Fredericia VUC.

Beskrivelse af projektførelsen

Udviklingsarbejdet på vores skole foregik i et dialogisk og praktisk samarbejde mellem de tre undervisere og afdelingslederen, samt med sparring fra ekstern konsulent Mette Nørholm. Desuden viste de fire udviklingsseminarer sig at give god inspiration til det videre forløb; dels det at lytte til andres projekter og få vendt sit eget, og dels de faglige oplæg med efterfølgende debat.

Under de indledende møder og under 1. udviklingsseminar fik vi skærpet og præciseret, hvad projektets indhold og sigte skulle være. Vi fik vores tanker mere konkretiseret og blev mere fokuserede på, at vi ville udvikle et screeningsmateriale i forhold til AMU-uddannelser.

Som en del heraf ville vi udvikle et testmateriale i dansk læsning og skrivning og afprøve det på AMU-kurset 'IT i omsorgssystemer'. Siden viste det sig, at vi ikke kunne få rekvirenten med på denne ide, så vi måtte forsøge at få foretaget afprøvningen af materialet på en anden AMU-uddannelse.

På 2. udviklingsseminar var det især det IT-baserede pejlingsværktøj 'Q-Ask', præsenteret af Jørgen Skovhøj (VUC Fredericia), der fangede vores interesse. Deltagerne kan

forholdsvist hurtigt via nettet besvare opgaver i fire kategorier, Dansk (forståelse af tekster), Dansk (stavning), IT og Regning/Matematik. Efter hver opgave fremkommer en indikatorfarve (grøn, gul eller rød), der giver et hint om niveauet og ikke mindst skaber grobund for dialog, der kan danne baggrund for den efterfølgende undervisningstilrettelæggelse. Resultaterne bliver ikke kontrolleret af underviseren, men derimod af deltageren selv, hvilket stemmer overens med vores mål om ikke at afskrække deltagerne.

Efter inspirationen fra 2. udviklingsseminar besluttede vi som en del af vores eget projekt at afprøve 'Q-Ask' i et pilotprojekt på en mindre gruppe deltagere på et vikarforløb sammensat af netop en række AMU-uddannelser. Efter et oplæg om faglige, personlige og almene kompetencer i forhold til arbejdsmarkedet, samt en kort introduktion til systemet (i alt 30 minutter) gik deltagerne i gang med selve testen. Erfaringen var, at testen efterfølgende gav anledning til en god og åben dialog om tidligere skolegang, læsning, brevskrivning, mislykkede kurser mv.

Programmet falder altså fint i tråd med vores behov og mål. Dog tilfredsstillende i sin nuværende form, ikke behovet for det brancherettede i dansk-pejlingen. Vi undersøgte mulighederne for at indarbejde vores eget materiale i den netbaserede løsning, men fandt det ikke praktisk og økonomisk muligt på nuværende tidspunkt. Vi har dog åbnet muligheden for et potentielt samarbejde med VUC-Fredericia om dette.

Som en konsekvens af disse erfaringer valgte vi derfor at arbejde videre med udviklingen af en branchespecifik test, der blev udleveret til deltagerne i papirudgave med selvevaluering og efterfølgende dialog (se bilag 14).

På 3. udviklingsseminar blev vi af Allan Axelsen fra Randers Tekniske Skole bekræftet i, at testmaterialer bør være branchespecifikke og på den måde mere nærværende for deltagerne, hvilket påvirker motivationen positivt.

Lizzie Mærsk Niensens oplæg om læringsstile, bevirkede at vi valgte at inddrage "de mange intelligenser" som en del af projektet. Konkret et spørgeskema taget fra Thomas Armstrongs bog "Mange intelligenser"(Adlandia 1998). Vi mener dog, at nogle af spørgsmålene skal sprogligt tilrettes vores målgruppe.

Seminaret bød ligeledes på interessante debatter om undervisningsdifferentiering og undervisningsformer - områder, hvor vi har en række erfaringer, dels gennem tidligere gennemførte projekter (f.eks. TUP-projekterne PUMA og KVIST⁵), og dels gennem vores permanente åbne værksted for elever på skolen og uddannelsernes deltagere. Da vi må indrømme, at disse lidt alternative undervisningsformer ofte er personbårne, blev vi inspireret til at skabe et netværk og en idebank på skolen specielt rettet mod AMU-uddannelserne.

4. udviklingsseminar var viet muligheder for at få hjælpemidler til AMU deltagere. Det var en øjenåbner i forhold til hvilke gode muligheder, der rent faktisk er for dette. Det skærpede vores opmærksomhed på, at en væsentlig del af formålet med at udvikle et

⁵ Se http://www.sosufh.dk/Files/Filer/kursusadf%20projekter/puma8_netudgave.pdf og <http://www.kpsem.dk/page558.aspx>

screeningsmateriale er at afdække de deltagere på AMU, der kunne have gavn af hjælpemidler for at få optimeret udbyttet af læringen.

Resultater af udviklingsprojektet

Det er vores erfaring fra projektet, at et godt pejlingsmateriale vil bestå af to dele; dels en sprogtest, og dels en test, der fokuserer på deltagernes læringsstile. Uddannelsesmålet, der blev udvalgt til at afprøve det udviklede pejlingsmateriale på, er forløbet 'Praktikvejledning for PGU- og SOSU-elever'. Materialet og afprøvningen er beskrevet i det følgende.

Beskrivelse af materialet

Det udviklede pejlingsmateriale består af følgende to separate dele, som man kan anvende enkeltvist eller sammen:

1. en **sprogtest**, der på et groft plan giver en pejling af deltagerens kunnen i forhold til læseforståelse og stavning af enkeltord.
2. en **MI-test** i form af et afkrydsningsskema, hvor deltageren vurderer sig selv på en række områder, der samlet giver en pejling af, hvordan kursisten lærer bedst. Denne del bygger på teorien om MI (Mange Intelligenser) og læringsstile.

Projektet har fokuseret på udvikling og afprøvning af sprogtesten, og der har ikke været mulighed for at afprøve MI-testen i denne sammenhæng.

MI-testen er inspireret af et spørgeskema, som en af vores kollegaer ved SOSU Fredericia bruger i forbindelse med introduktionen til AMU-uddannelser, hvor fokus er på det at lære. Som en videreudvikling af et materiale, der skal kunne give et billede af deltagernes læringspotentiale, kunne man tænke sig, at de to test - sprogtesten og MI-testen - bruges sammen.

Den udviklede sprogtest består af følgende elementer:

- **et selv vurderingsskema**, der tjener til at få deltageren til at gøre sig overvejelser over sin egen skriftsproglige kunnen (se bilag 14).
- **en læseforståelsesdel**, der består af **fire tekster** af informerende art. Alle tekster er taget fra lærebøger. Spørgsmålene til teksterne giver dels en pejling af deltagerens evne til at kunne finde enkeltoplysninger i en tekst, dels af om eleven overordnet har forstået en tekst (blandt andet opgaverne med at matche overskrift til tekstdel) (se bilagene 15 til 18).
- en del med **stavning af enkeltord/en indsætningsøvelse**. Staveopgaverne er udformet, så de tester forskellige stavemønstre: almindeligt forekommende lydrette ord, endelser, ikke lydrette ord, der følger danske ordfølgeregler, og fremmedord, der slet ikke følger danske staveregler. Testen giver ikke noget billede af deltagerens skriftsproglige kunnen, men kun af stavningen af enkeltord (se bilag 19 og 20).

Desuden er der til materialet udviklet en 'Rettevejledning' (se bilag 21).

Det udviklede materiale med sprogtesten er som nævnt afprøvet på et hold på AMU-uddannelsen 'Vejledning af PGU- og sosuelever'. I vedlagte bilag kan ses scoren for de 16 elever, der deltog i testen. Ud fra vores egen vurdering og justeret af resultaterne af denne test, har vi opstillet en resultatliste med opstilling af de tre kategorier 'godt', 'middel' og 'mangelfuldt' med tilknyttet beskrivelse (se bilag 22).

Resultatlisten er henvendt til underviseren, der så hurtigt kan få et overblik over holdets kundskaber i dansk læsning og stavning. Især vil det være væsentligt, hvis man kan spotte deltagere, der har store vanskeligheder. Det vil kunne være med til, at der i forløbet bliver taget hensyn til dette og - afhængigt af hvordan uddannelsen er skruet sammen - til at deltagere med problemer eventuelt kan få tilbudt IT-hjælpe midler.

Afprøvning af sprogtest-materialet

Det er vores vurdering, at det udviklede materiale vil kunne bruges på forskellig måde. Da vi testede det, lagde vi meget vægt på at introducere grundigt til det. Her blev vægten lagt på begrebet funktionel læsefærdighed. Et begreb, der dækker, at kravene til skriftlige sprogfærdigheder er noget, der måles relativt til de krav, der stilles til det enkelte individ i et givet samfund. Herved aflives også myten om, at "*der er dem, der kan læse, og så er der de ordblinde*", for om man har læseproblemer, afhænger af de krav, man mødes med i arbejde, fritid og uddannelse.

Efter denne introducerende snak, foretoges testen. Derefter rettede den enkelte deltager sin egen besvarelse, så de selv kunne få et billede af deres læse- og stavfærdigheder. De blev bedt om at sammenholde deres selv vurderinger med resultatet af testen, så de kunne se, om det stemte nogenlunde overens.

Et par elever gav udtryk for, at de var overraskede over, at de havde så mange fejl i læsetesten. Vi gik på grund af tidsnød ikke videre ind i dette, men hvis der kan afses tid til det i begyndelsen af AMU-uddannelserne, ville det være en god ide herudfra at få en snak om, hvad der kræves i læsemæssig henseende og om forskellige læsestrategier i forbindelse med fagtekster.

Testbesvarelserne blev afleveret til os uden elevernes navne på, idet vi i introduktionen havde lovet anonymitet. Dette var ud fra en overvejelse om, at vi ikke ville forskrække dem. Valget af denne metode betyder, at opfølgningen på resultaterne bliver lagt ud til den enkelte deltager. Dermed er det den enkelte kursist, der får ansvaret for at få taget en dialog om mulige støtteforanstaltninger, IT-hjælpe midler eller anden hjælp. Bagdelen ved dette valg er, at man som underviser ikke selv har informationsgrundlag til på eget initiativ at forestå en opfølgning med den enkelte elev. Dette kunne der især være behov for med elever, der ville kunne drage fordel af IT-hjælpe midler eller anden hjælp til at gennemføre den givne AMU-uddannelse.

Effekten og pointer af som underviser at foretage en pejling på AMU-uddannelser
Efter testen forelagde vi resultaterne for den underviser, der er hovedunderviser på AMU-uddannelsen, og vi bad hende tage stilling til, om og i givet fald hvordan, hun kunne bruge resultaterne af pejlingsmaterialet.

Underviserens tilbagemeldinger understregede flere forhold:

- At det er vigtigt i tilrettelæggelsen af undervisningen at være alsidig i forhold til at deltagerne får mulighed for at anvende og afprøve forskellige læringsmetoder.
- At det er vigtigt at anvende en visuel, auditiv og kropslig tilgang til det, kursisterne beskæftiger sig med.
- At dialogen er vigtig - med erfaringsudveksling.
- At historiefortælling kan være en god tilgang at anvende - med fortællinger fra praksis, som der efterfølgende kan reflekteres over og kobles teori på.
- Med hensyn til anvendelse af tekster giver resultaterne anledning til overvejelser om vigtigheden af, at den tekst, der udleveres, også bearbejdes efterfølgende. Dette kan ske gennem gruppedrøftelse eller ved, at man som underviser fremdrager de vigtige pointer sammen med holdet.
- Det er vigtigt som underviser at være opmærksom på sværhedsgraden af teksterne og tænke mere over, om der er behov for at inddrage forskellige tekster, der er differentierede på sværhedsgraden. Refleksionerne fra underviseren tydeliggør også, at det er en problematik, man allerede er opmærksom på, idet der på holdene er både social- og sundhedshjælpere (SSH'er) og social- og sundhedsassistenter (SSA'er), hvilket i forvejen giver en niveauforskel på holdene.

Refleksioner over resultatet af testen og videre implikationer deraf

Som det kan ses af resultatlisten (se bilag 22) havde ingen af de testede deltagere mangelfulde læse- og stavekundskaber i forhold til at kunne deltage på en AMU-uddannelse, men en del ligger i mellemområdet. Testen viser typisk nok, at der er stort sammenfald mellem dem, som har lavest score i henholdsvis læse- og stavetesten.

Det må formodes, at deltagerne på denne AMU-uddannelse har bedre læse- og skrivefærdigheder end gennemsnittet af AMU-deltagere på vores skole. Det at melde sig til at være vejleder for andre, antyder en rimelig tro på egne evner. Vi har ikke i dette projekt haft mulighed for at teste andre AMU-hold, ligesom vi ikke har haft tid til at se på de skriftsproglige krav på andre AMU-uddannelser. Vi vil derfor i forlængelse af erfaringerne fra dette projekt kunne arbejdere videre med at undersøge materialets anvendelighed og fleksibilitet i forhold til andre AMU-hold.

En tese er, at der på andre AMU-hold vil være flere deltagere med lav score på testen og dermed med større læse- og skrivemæssige problemer end der var på det afprøvede hold. Dette vil give os anledning til at se på, hvordan vi i undervisningen kan tage højde for dette. Et emne for videreudvikling kunne være i højere grad at udarbejde undervisningsmateriale og -metoder, der bygger på visualisering, og i det hele taget med afsæt i teorien om MI (Mange Intelligenser) at videreudvikle materialer og metoder.

Forslag til nye initiativer

Projektet har givet anledning til en dybere refleksion over AMU-uddannelserne og de kortuddannedes muligheder for at kunne deltage, trods vanskeligheder med læsning og skrivning. Konkret vil vi, i samarbejde med læselærerne på vores skole, have større fokus på de tekniske løsninger, der findes til denne gruppe deltagere - ikke mindst de hjælpemidler, AMU-systemet selv tilbyder, og som vi op til nu har været for dårlige til at udnytte.

Skolens mål med deltagelsen i projektet har desuden været et ønske om efterfølgende at implementere de videreudviklede lærerkompetencer i forhold til afdækning, metodeudvikling og undervisningstilrettelæggelse bredt blandt AMU-underviserne, ved afviklingen af fremtidige AMU-uddannelser i Udviklings- og Kursusafdelingen.

En udbredelse af værktøjerne vil også fremtidig være en del af videndelingen til skolens øvrige lærerstab.

Vi vil desuden som en del af forankringen af projektets resultater og erfaringer forsøge at danne didaktiske netværk, så støtten til deltagerne ikke bliver personbårne, men et fælles projekt for alle underviserne på AMU-uddannelserne. Netværket kan i sagens natur også rumme personer fra andre uddannelsesinstitutioner, f.eks. deltagerne i nærværende projekt.

Endelig vil vi undersøge mulighederne for at udvide Q-Ask og udvikle en test, der er mere rettet til social- og sundhedsområdet, samt arbejde videre med at tilpasse et velegnet MI-materiale til et testmateriale, der også bringer forskellige læringsstile i fokus.

6 Skolernes udviklingsprojekter: Kolding Pædagogseminarium

Formålet med skolens interne udviklingsprojekt

Af den overordnede projektbeskrivelse fremgår det, at formålet med projektet blandt andet er ”...at gennemføre forsøg, der kan bidrage til planlægning og gennemførelse af arbejdsmarkedsuddannelserne, så disse bliver mere **attraktive og relevante** for personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder.” Endvidere står der blandt andet, at ”...projektet tager afsæt i følgende udviklingsområder: At afdække og udvikle metoder til at **motivere personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder til deltagelse i arbejdsmarkedsuddannelser....**”

Med udgangspunkt i projektbeskrivelsen har vi i vores delprojekt på Kolding Pædagog Seminarium valgt at fokusere på de nøgleord, der er fremhævet i ovenstående. I forhold til at tilrettelægge og gennemføre undervisning, finder vi det relevant at overveje:

- Hvordan bliver noget attraktivt for os som mennesker?
- Hvis et menneske ser sig selv som en med faglige svagheder eller vanskeligheder, hvordan kan det så opleves relevant at deltage i uddannelse?
- Hvad er det, der skaber motivation og lyst til at lære?

Vores mål med deltagelse i projektet er - ifølge skolens projektbeskrivelse - at arbejde med systematisk og bevidst at planlægge undervisningsformer koblet til den viden og kunnen, der ligger i uddannelsesmålet for pågældende AMU-kursus, så deltagere med læse-/skrivevanskeligheder på lige fod med andre deltagere har optimale muligheder for at tilegne sig uddannelsesmålet.

Hertil kommer en gennemførelse af undervisningen i et møde med deltagerne, som bygger på inklusion og fleksibilitet.

Det har derfor været skolens mål at udvikle en guide. Guiden skal med udgangspunkt i konkrete eksempler give inspirerende beskrivelser med en række fokuspunkter og bud på modeller for, hvad en underviser med fordel kan være opmærksom på og gøre i planlægning og gennemførelse af undervisningen, således at deltagere med læse-/skrivevanskeligheder får samme mulighed som andre for at gennemføre uddannelsen.

Projektansvarlig: Jette Østergaard Andersen

Projektdeltagere: Solveig Kvåle Jensen og Britta Andersen. Begge er ansat som undervisere på seminarieret og i den forbindelse tilknyttet AMU-forløb, hvor det har været muligt at afprøve konkret tiltag.

Beskrivelse af projektførelsen

Projektførelsen har bestået af følgende elementer:

- Vi har deltaget i udviklingsseminarierne.
- Vi har gjort os en række overvejelser om læring og motivation set i relation til dét at teste.
- Vi har på to forskellige AMU-forløb planlagt og afprøvet sekvenser med fokus på læse- og skrivevanskeligheder ud fra en ressourceorienteret tilgang.
- Disse forløb har vi undervejs løbende diskuteret, og efter gennemførelsen har vi udarbejdet en opsamlende beskrivelse med kommentarer og refleksioner.

I det følgende vil vi give en introduktion til de overvejelser, vi har gjort os vedrørende læring og motivation. Dette som en baggrundsviden i forhold til de efterfølgende beskrivelser af forløbene.

Læring og motivation - et kort bud på en læringsopfattelse

- Vi kan ikke skabe læring.
- Vi kan ikke skabe motivation.
- Læring og motivation er noget, der foregår inde i dem, der lærer.

Men vi **kan**, og vi **skal** som undervisere gøre os didaktiske overvejelser, så vi kan skabe en ramme, der giver deltagerne på vores kurser mulighed for selv at mobilisere drivkræfter til læring.

Læringens grundlæggende dimensioner er:

- **et indhold**, der skal læres - det drejer sig om tilegnelse af viden, færdigheder, forståelse, holdninger, kvalifikationer.
- **mobilisering af drivkraft** - der skal psykisk energi til at begynde og gennemføre en læreproces. Følelser, motivation og vilje er nøgleord i denne sammenhæng.
- **omverdenen** - læring foregår som et samspil med den sociale, materielle verden, som den enkelte deltager befinder sig i både på det nære og mere fjerne samfundsmæssige niveau.

Lysten til *at lære* hænger sammen med en oplevelse af *at kunne*. Dét at vende tilbage til noget, man som menneske har haft succes med, vil for de fleste være nemmere og mere ønskværdigt, end dét at skulle vende tilbage til det svære. For dem af vores kursister, der har læse-, skrive- og regnevanskeligheder, vil dét at skulle sidde på skolebænken kunne være forbundet med en del modstand. En modstand affødt af flere forhold, der overordnet set hænger sammen med, at de gennem deres skolegang har oplevet mange nederlag. Overskriften på billedet af dét at gå i skole og lære bliver: ”Jeg kan ikke, fordi jeg har vanskeligheder med at....”

Og hvad gør vi så, for at støtte en mobilisering til læring? Der er ingen sandheder eller opskrifter, for man kan egentlig ikke tale om motivation i generelle termer, da man må se på den specifikke kontekst. Dog kan der udledes nogle elementer, der understøtter muligheden for, at voksne lærer:

- **inkluderende atmosfære** - der skal være plads til alle. Man hører og fortæller om erfaringer og understøtter hinandens tilstedeværelse, for alle har noget at bidrage med til udvikling af et fælles erfaringsrum.

- **indstilling til det at udvikle sig** - både videns-, holdnings- og værdimæssige forhold skal sættes i spil og 'forstyrres på en tilpas måde'
- **meningsfuldhed** - målet, indhold og form i undervisningen skal have betydning for deltageren.
- **udvikling af kompetencer** - som voksne anser vi kompetencer for vigtige, hvis de relaterer til mentale og fysiske forhold, der er nyttige i forhold til konkrete, aktuelle behov.

Fra vanskeligheder til ressourcer

Ved at teste uddannelsesdeltagerne bliver det muligt at hjælpe til at afhjælpe deres vanskeligheder - f.eks. læse-, skrive- og regnevanskeligheder. Men en test fortæller ofte ikke, hvad dette menneske KAN! Vi får ikke umiddelbart herigennem pejlemærker til styrkerne og ressourcerne. Og det gør det menneske, der gennemfører testen eller screeningen, måske heller ikke selv. Dét at få udpeget sine vanskeligheder, kan ud fra et narrativt perspektiv medvirke til at fastholde den enkelte i en selvforståelse, hvor omdrejningspunktet i en læringssituation er "jeg kan ikke...". Testresultaterne kan derved bidrage til den enkeltes fortælling om sig selv som "*en der har svært ved eller en der ikke kan.....*".

"Ordet skaber, hvad det benævner", sagde Grundtvig.

Ordene skaber virkeligheden. Vores hensigt er i den henseende at medvirke til, at den enkelte deltager med læse-, skrive- og regnevanskeligheder tilegner sig en mere nuanceret opfattelse af sig selv og sin tilstedeværelse i en læringssituation. Den enkeltes identitet er en konstruktion baseret på de historier, vi fortæller om os selv. Nye oplevelser og erfaringer kan bidrage til nye fortællinger.

Historien kan ikke skrives om - men historien om historien kan. Vores hensigt er dermed at holde fokus på ressourcerne, på det den enkelte kan. Herved kan vi måske bidrage til en fortælling, der også handler om styrker - og som kan motivere den enkelte i læringssituationen. Læring finder sted som en aktiv handling i et fællesskab, og vores udgangspunkt er, at vi alle kan bidrage med erfaringer og oplevelser - med hvert vores udgangspunkt! Målet er, at den enkelte får øje på sit bidrag.

Hvis undervisningen er fleksibel, vil den kunne tilgodese flere forskellige læringsstile og imødekomme forskelligartede bidrag i en læringssituation: Så frem for at være i gruppen af mennesker med svagheder - er man i gruppen af mennesker, der lærer på forskellig vis!

Spørgsmålet er: På hvilken måde kan vi tilrettelægge og gennemføre undervisning, så vi bidrager til den enkeltes forståelse af sig selv som én, der *kan*?

Med udgangspunkt i to forskellige AMU-kurser vil vi i det følgende illustrere, hvordan man som lærer kan tilrettelægge undervisningen således, at kursisterne fra den første dag får en oplevelse af deres egne ressourcer. Vi har afprøvet vores ideer i praksis, og det følgende bygger dermed på vores erfaringer fra de to forløb.

Resultater af udviklingsprojektet

Vi vil i det følgende beskrive og kommentere to konkrete sekvenser fra to forskellige AMU-forløb, hvor vi fokuserer på at præsentere et relevant indhold og skabe afsæt for, at deltagerne mobiliserer drivkraften til læring i forhold til den omverden, de indgår i.

De to sekvenser er nærmere beskrevet i en guide, der viser fokuspunkter i forbindelse med undervisningstilrettelæggelse ud fra en ressourceorienteret tilgang. Se guiden i bilag 23.

Det første AMU-forløb er '*Arbejdet i pædagogiske døgntilbud og opholdssteder*'. Målet med uddannelsen er handlingsorienteret og drejer sig om at kvalificere deltagerne til at kunne indgå i arbejdet med børn og unge anbragt uden for hjemmet.

Guiden beskriver et konkret forløb for kursets første dag, hvor underviserens mål er:

- at introducere deltagerne for centrale elementer i pædagogisk arbejde - iagttagelse og læring, som optakt til at beskrive og begrunde egen praksis.
- at skabe en inkluderende atmosfære - et fælles afsæt, der giver lyst og mod til at ville udvikle sig baseret på meningsfuldhed, mulighed for udvikling af kompetencer og senere gå tættere på egen praksis.
- at lave en fælles referenceramme via øvelsen 'Bordet' ud fra en antagelse om, at deltageres erfaringer mest hensigtsmæssigt indføres, når de trykkes og anerkendende rammer er etableret.

Dagens program:

1. Kort præsentationsrunde af deltagerne
2. Morgensamling - øvelsen 'Tegn og gæt' ved tavlen
3. Arbejde med iagttagelse og læringspositioner via en narrativ tilgang - øvelsen 'Bordet'.

Øvelsen 'Tegn og gæt' gennemføres i to hold, således at holdet, der først gætter, hvad tegningen skal forestille, får point. Deltagerne på de to hold har på skift til opgave at tegne. Øvelsen giver mulighed for at skabe en atmosfære af, at her er ok at være. Et højt tempo med maksimal deltagelse kan være med til at formindske præstationsangsten - der grines af de nogle gange forunderlige tegninger. Alle kan deltage og bidrage på en eller anden måde. Der arbejdes på denne måde med inklusion. Senere på dagen kan man få en snak om, at nogle kan tegne, og at andre ikke kan - og at sådan er det for øvrigt også med så meget andet, f.eks. også med læsning og skrivning.

Øvelsen 'Bordet' gennemføres i seks faser, og besætter resten af den 1. kursusdag. Øvelsen tilgodeser forskellige læringsstile, og gør det muligt at få et godt udbytte af undervisningen på trods af eventuelle læse- og skrivevanskeligheder. Samtidig bidrager måden, hvorpå der arbejdes med det faglige indhold, til, at det er lettere for kursisterne at komme med en udmelding om eventuelle læse- og skrivevanskeligheder. Et tredje helt centralt element er, at øvelsen synliggør, at alle deltagerne har erfaringer, der kan bidrage med nye perspektiver, og dermed til inklusion. Se uddybning af øvelserne i guiden i bilag 23.

Efter øvelsen 'Tegn og gæt', hvor alle deltagere kan bidrage på forskellig vis med forunderlige tegninger, og efter at have været sammen en hel dag, er det ikke 'farligt', at der i forbindelse med den sidste teorigenngang tages en snak om læse- og skrivevanskeligheder. Denne snak følges op af en snak om generel studievejledning med henblik på deltagernes muligheder for at få hjælp til læse- og skrivevanskeligheder samt vejledning i forhold til andre kursus- og uddannelsesmuligheder.

Det andet AMU-forløb, der er arbejdet med i udviklingsprojektet, er '*Arbejdet som familieplejer*'. Det er et kursus for familier, der gerne vil godkendes som plejefamilie, og som derfor skal have en viden om, hvilke opgaver de går ind til og hvilke redskaber, der er til at løse opgaven. Guiden i bilag 23 er et forslag til et konkret forløb til uddannelsens første dag, hvor der i høj grad er lagt vægt på at tilgodese deltagernes forskellige læringsstile. Herunder kommer blot en kort gengivelse.

Dagen starter med øvelsen 'Elefanten og de blinde mænd'. Udgangspunktet er en tegning af blinde mænd, der ved at røre hver sin del af elefanten skal skrive, hvad det er, de rører ved. Snakken om de blindes mulige beskrivelser munder ud i en overordnet præsentation af dét at have forskellige perspektiver på en sag og kun at kunne 'se' sit eget udsnit. Det visuelle input kombineret med konkrete eksempler giver anledning til drøftelse af dilemmaer og hypotetiske problemstillinger i forældresamarbejde.

Derefter får deltagerne til opgave parvist at drøfte betydningen af forældresamarbejde (hvorfor er det vigtigt? Dilemmaer og hindringer). Argumenter skrives på gule sedler, der anbringes på tavlen og systematiseres og debatteres. Øvelsen er med til at skabe en ramme, hvor deltagerne selv er aktive i forhold til frembringelse af viden om emner - frem for at underviseren står ved tavlen og holder oplæg. Herefter ser deltagerne et dvd-klip fra 'Plejeforældre fortæller', hvorefter der med baggrund i øvelsen med elefanten, drøftes forskellige perspektiver.

Dagens sidste øvelse er et situationsspil, hvor deltagerne skal indtage forskellige roller. Øvelsen giver deltagerne mulighed for at arbejde aktivt med det at indtage et bestemt perspektiv på en sag, og efterfølgende kan 'Den varme stol' give deltagerne mulighed for at spørge ind til den rolle, 'skuespillerne' hver især havde.

Dagen slutes af med en fælles samt en individuel opsamling på dilemmaer og problemstillinger, der har været vendt i løbet af dagen.

Gennem det skitserede undervisningsforløb holdes der fokus på de enkelte deltagers ressourcer og styrker, der kan være motiverende i læringsituationer. Den fleksible undervisning tilgodeser deltagernes forskellige læringsstile, og ved at imødekomme de forskelligartede bidrag fra deltagerne, signaleres det, at deltagerne er i en gruppe af mennesker, der lærer på forskellig vis. Derigennem bidrager forløbet til den enkeltes forståelse af sig selv som en, der kan, og som derved mobiliserer drivkraften til læring på trods af f.eks. eventuelle læse- og skrivevanskeligheder.

Forslag til nye initiativer

Projektet har for os som deltagere givet en skærpet opmærksomhed på, hvordan vi kan støtte op om den enkelte kursusedtagers muligheder for at udvikle sin motivation og mobilisere sine drivkræfter for læring.

Vi har på skolen som helhed et skærpet fokus på læringsformer og -stile. Vi vil i forbindelse med dette fokusområde delagtiggøre kolleger og ledelsen i de erfaringer, vi har gjort os i forbindelse med deltagelse i TUP-projektet. Dette med henblik på at drøfte tilrettelæggelsen af kommende AMU-kurser.

7 Tværgående erfaringer

- projektets resultater og konklusioner

Udviklingsprojekterne på de deltagende skoler sætter hver for sig og tilsammen fokus på en lang række overvejelser og udfordringer i relation til at udvikle, designe, planlægge og gennemføre AMU-forløb, der tager højde for deltagernes eventuelle læse-, skrive- og regnevanskeligheder. Udviklingsprojekterne illustrerer forskellige elementer i processen med at arbejde målrettet for at tilgodese deltagere med læse-, skrive-, og regnevanskeligheder i arbejdsmarkedsuddannelserne.

Dette kapitel vil skitsere de overordnede erfaringer, som de relaterer sig til forskellige tematikker.

At spotte kursister med behov for støtte

Første skridt i processen med at kunne tilgodese deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder er overvejelser over, hvordan man finder målgruppen. Udviklingsforløbene har afspejlet forskellige måder at lokalisere de kursister, der vil have behov for ekstra støtte.

Debatten på udviklingsseminarerne og på uddannelsesinstitutionerne har handlet om hvilke værktøjer og/eller metoder, det er hensigtsmæssigt at anvende. Skal der sættes på en testning af deltagerne, eller skal man observere deltagerne i undervisningssituationen - eller skal det være en kombination af begge metoder?

På Kolding Pædagogseminarium er der blevet taget udgangspunkt i didaktiske overvejelser og en betoning af, at man som underviser kan have særlige opmærksomhedspunkter i læringssituationen med kursisterne. I udviklingsprojektet er der blevet arbejdet med en tilgang, der tager afsæt i at skabe rum for mangfoldighed og forskellige læringsstile i undervisningssituationen, og som lægger vægt på at fokusere på kursisternes ressourcer - i stedet for mangler - som en måde at skabe åbenhed og tryghed omkring det at have læse- og skrivevanskeligheder.

De øvrige tre uddannelsesinstitutioner har valgt at arbejde med test/pejling af deltagernes læse-, skrive- og regnefærdigheder som en måde at lokalisere kursister med behov for ekstra støtte. Overvejelserne i relation til udvikling, anvendelse og opfølgning på testmateriale har derfor udgjort et centralt fokus for projektet.

Hvad skal der testes på?

Definitionen af formålet med testen har betydning for hvilke krav, der stilles til selve testmaterialet. Formålet kan f.eks. være at skabe opmærksomhed på de muligheder, kursister med læse-, skrive-, regnevanskeligheder har for at få støtte til at gennemføre undervisningen på trods af disse vanskeligheder. I sådanne tilfælde kan der anvendes et generelt testmateriale, der mere overordnet kan afdække eventuelle vanskeligheder.

Hvis testen omvendt er tænkt som en afdækning af specifikke krav i relation til et specifikt uddannelsesmål, fagområde eller dagligt arbejde, kan et brancherettet materiale, der tænker ind i deltageres arbejdsammenhæng, være mere oplagt.

Uddannelsesinstitutionerne har gjort sig forskellige erfaringer med forskellige testformer. Der er både blevet arbejdet med udvikling og afprøvning af branchespecifikke test - udviklet på baggrund af uddannelsesmålet - og med mere generelle test, der kan afdekke læse- og skrivevanskeligheder. Social- og sundhedsskolen i Fredericia-Horsens har arbejdet med såvel en almen test, der er gennemført elektronisk, og med en brancherettet test, der er papirbaseret.

I projektforsøget har der været en række overvejelser omkring, **hvad** der skal testes på. Når man skal beslutte, hvad man skal teste på, afhænger det af hvilke læse-, skrive- og regnefærdigheder deltagerne skal have for at kunne gennemføre det konkrete AMU-forsøg. Afhængigt af uddannelsesforsøget kan der f.eks. være følgende krav:

- læsning: teksttyper, niveauer af sværhedsgrad, omfanget, hastigheden etc.
- skrivning: graden og typen af skriftlighed
- tabeller/indeks: aflæsning og udarbejdelse
- talforståelse: enkel eller kompliceret
- matematik: forskellige regningsarter, procentregning, geometri etc.

Disse overvejelser har indgået som baggrund for skolernes udvikling og udvælgelse af testmateriale.

Hvornår og hvordan skal der testes?

Næste skridt i processen har været overvejelser om, hvornår og hvordan der skal testes. Igen afhænger disse overvejelser i en vis grad af formålet med testen - herunder hvad og i hvilke rammer testen skal bruges.

Nedenfor er skitseret nogle af de modeller, der har været drøftet som led i udviklingsprojekterne. Nogle test kan gennemføres før kursusstart, mens andre kan gennemføres ved kursusstarten eller i løbet af kursusforsøget - primært inden for de første kursusdage.

Nogle af modellerne er efterfølgende blevet afprøvet af uddannelsesinstitutionerne.

Test før kursusstart

- Hjemmefra ved hjælp af elektronisk test/spørgeskema
- Hjemmefra - skriftligt ved hjælp af udsendelse af spørgeskema i papirform
- På skolen - forløb på skolen en halv dag - i god tid før kursusstart

Test ved/i relation til kursusstart

- Skriftligt gennemført test (elektronisk baseret)
- Skriftligt gennemført test (papirbaseret)
- Mundtligt orienteret test (vurdering af kursisternes formidlingsevne ved kursusstart og/eller løbende gennem kursusforsøget)

Som det fremgår af det foregående, hænger valget af testmodel delvist sammen med valget af tidspunktet for testen. Også her er det en del af processen at gøre sig overvejelser om formålet med testen.

Test som dialogværktøj

Man kan forestille sig en test, der primært er tænkt som et dialogværktøj. Her skal testen udgøre afsættet for en samtale og noget, der skal skabe grundlag for åben debat om kursisternes oplevede udfordringer eller tidligere erfaringer relateret til deres egne læse-, skrive- og regnefærdigheder.

I disse tilfælde er det oplagt at foretage testen på uddannelsesstedet - med mulighed for at bruge plenumdiskussioner som en måde at skabe en fælleshed omkring definitionen af læringsrummet på uddannelsesforløbet. I disse tilfælde er der ikke særlige argumenter for at foretage testen forud for kursusstart. Social- og sundhedsskolen i Fredericia-Horsens anvendte denne model ved gennemførelsen af en elektronisk test, mens Aarhus tekniske Skole har gjort sig erfaringer med et fagligt orienteret spørgeskema på 1. kursusdag.

Fordelen ved at foretage testen med kursisterne i relation til kursusstart er, at underviseren har mulighed for en direkte kontakt med deltagerne, og dermed at sikre en god introduktion til formålet med testen. Ulempen er, at der er meget kort varsel for opfølgning på testen eksempelvis med IT-hjælpe midler og/eller koordinering af ressourcer og støtte fra f.eks. ord- og regneværksted, når testen gennemføres ved kursusstart. Dette er især en udfordring i forhold til de mange AMU-forløb, der er af få dages varighed.

Test som didaktisk værktøj og planlægning af hjælpemidler

Hvis formålet med testen er at skabe grundlag for tilrettelæggelse af støtte og hjælp til deltagerne i forløbet, vil der i de fleste tilfælde være behov for en model, der giver tid til koordinering, planlægning og forberedelse af disse tiltag. Det vil indebære muligheden for at komme i kontakt med deltagerne - og at deltagerne kan komme i kontakt med uddannelsesinstitutionen - inden kursusstart.

Aarhus tekniske Skole har eksperimenteret med en model, hvor der sendes spørgeskemaer ud til deltagerne forud for kursusstart. I spørgeskemaerne skal deltagerne f.eks. angive deres skolebaggrund, og om de oplever at have vanskeligheder med at stave, skrive og/eller læse. Skemaet indeholder desuden nogle små læsetekster, der er taget fra undervisningsmaterialet. Deltagerne skal læse disse tekster og fortælle, om de synes, at teksterne er svære at læse og/eller forstå. Der er desuden nogle indholdsmæssige spørgsmål, som deltagerne skal besvare, og som kan give indtryk af, om deltagerne kan læse og forstå teksterne.

Ved udsendelse af spørgeskemaer inden kursusstart, må man i en vis udstrækning søge at kompensere for den manglende direkte introduktion til testen; eksempelvis ved at udforme følgebrev og indskrive forklarende tekster i spørgeskemaet. Desuden ligger der en udfordring i at gøre koblingen mellem spørgeskemaet og selve kursusforløbet tydelig for kursisterne. På Aarhus tekniske Skole er det sket ved at foretage opfølgning på skemaet på 1. kursusdag - samt ved at koble testmaterialet/eksempler fra spørgeskemaet til undervisningssituationen, så det fremstår som en helhed for kursisterne.

Fordelen ved denne form for test er, at den tilvejebringer information til faglærere og almenfaglærere i god tid inden kursusstart. Resultaterne fra testen kan derfor kan fungere som et mere direkte redskab til undervisningsplanlægning/tilrettelæggelse, der tilgodeser de enkelte kursister.

Test gennemført i kursusstarten kan dog også give gode resultater. AMU-Fyn har valgt at afprøve en model med test af kursisters læse-, skrive- og regnefærdigheder i starten af kursusforløb af seks-otte ugers varighed. På baggrund af de gennemførte test har skolen rekvireret hjælpemidler fra AMU Hjælpemiddelservice. Man skal være opmærksom på, at da der er nogle dages leveringstid på hjælpemidler, er det ikke en reel mulighed at nå at få hjælpemidler på korte kurser af få dages varighed.

Fokus på deltagernes motivation

Et tilbagevendende tema i projektet har været overvejelser om kursisters motivation for at deltage i test, der kan afdække graden af eventuelle læse-, skrive- og regnevanskeligheder. Der har været bred enighed om, at god introduktion til testmaterialet, og dét at skabe afklaring og tryghed i testsituationen, er afgørende for, at testsituationen ikke blot ender med at understøtte kursisters eventuelle tidligere dårligere erfaringer fra skolesystemet.

Uddannelsesinstitutionerne har håndteret denne udfordring forskelligt. Ved de elektroniske test på Social- og sundhedsskolen i Fredericia-Horsens blev der gjort meget ud af den indledende mundtlige introduktion og på at skabe en god stemning som indgang til gennemførelsen af testen. Ved udsendelse af spørgeskemaet med tilhørende små test, som Aarhus tekniske Skole har anvendt, var der vedlagt et følgebrev og små forklarende tekster i spørgeskemaet, der tydeliggør formålet og anvendelsen af testen. Det er samtidig kombineret med oplysninger om kontaktinformation til skolens almenfaglærere, så kursisterne kan vælge at bruge testen som en del af deres egen afklaringsproces og som afsæt for personlig henvendelse til skolen efterfølgende.

På Kolding Pædagogseminarium har man arbejdet med en bred tilgang til det at etablere et godt læringsmiljø ud fra en inkluderende pædagogik, der tager afsæt i den enkeltes ressourcer - og hvor der ikke fokuseres på manglerne. Her udspringer trygheden og tilliden i at blive set som et menneske med muligheder og evner - og med forståelse for forskellighed.

Opfølgning på testresultaterne

Der er i projektet arbejdet med forskellige tilgange til opfølgning på testresultaterne. Overordnet set har disse initiativer handlet om enten at fjerne barrierer og/eller at hæve deltagernes kompetenceniveau. Det primære fokus i projektet har været på at fjerne barrierer.

Fjerne barrierer for tilegnelse af det faglige stof

Der har igennem projektet været forskellige eksempler på tilgange til at fjerne barrierer for kursisters tilegnelse af det faglige stof:

Inddragelse af ord- og regneværksted

Aarhus tekniske Skole har arbejdet med at koordinere samarbejde mellem undervisere på de faglige forløb og undervisere i ord- og regneværksted. Erfaringerne er her, at det er vigtigt, at underviserne i ord- og regneværkstedet har en vis indsigt i det faglige stof, eksempelvis gennem deltagelse/overværelse af centrale elementer i undervisningsforløbet.

Ord- og regneværkstedet kan inddrages i uddannelsesforløbet gennem:

- Introduktion til mulighederne i ord- og regneværkstedet på første kursusdag.
- Inddragelse af undervisere fra ord- og regneværkstedet gennem tilstedeværelse i undervisningslokalet, når svært tilgængeligt stof, der f.eks. kræver gode læsefærdigheder, gennemgås.
- Faste tidspunkter inden for eller uden for undervisningstiden, hvor kursisterne kan søge støtte i ord- og regneværkstedet. Dette kræver en koordinering mellem faglærere og undervisere i ord- og regneværkstedet.

IT-hjælpe midler

Projektet har høstet erfaringer med at anvende IT-hjælpe midler som en måde at støtte kursister igennem det faglige forløb. Erfaringen er, at der er udbredt manglende viden om de faktiske muligheder for at få IT-hjælpe midler - eksempelvis fra AMU Hjælpe midlenservice.

AMU-Fyn har i projektperioden indledt et samarbejde med AMU Hjælpe midlenservice, der har gjort det muligt at få hjælpe midler til flere kursister på ét af de uddannelsesforløb, der har indgået i udviklingsprojektet.

Erfaringen er, at det kan opleves som en stor støtte for kursisterne at få IT-hjælpe midlerne stillet til rådighed. Hvis kursisterne skal have det optimale udbytte af hjælpe midlerne, forudsætter det dog en grundig introduktion af deltagerne i at anvende hjælpe midlerne. Desuden er det centralt, at kursisterne har et grundlæggende IT-kendskab for, at de kan drage det fulde udbytte af hjælpe midlerne. Det kræver også en ekstra opfølgning fra enten faglærer eller almenfaglærer undervejs i forløbet, og det kan være vanskeligt for faglærerne at afsætte denne tid samtidig med, at de skal varetage undervisningen i det faglige stof.

Dette peger endnu engang på vigtigheden af at inddrage undervisere fra et ord- og regneværksted eller andre almenfaglige lærere i AMU-forløb, hvor der er deltagere med læse-, skrive- eller regnevanskeligheder, der har behov for støtte for at få det fulde udbytte af uddannelsesforløbet.

Didaktiske overvejelser

For faglærerne på de deltagende skoler har projektet resulteret i en øget opmærksomhed på betydningen af formidlingsform og -indhold i undervisningen. Dette gælder eksempelvis valg af undervisningsmaterialer, hvor projektet på Social- og Sundhedsskolen Fredericia-Horsens har bidraget til overvejelser om udvælgelse af tekster, der også tilgodeser deltagere med læsevanskeligheder.

Kolding Pædagogseminarium har udviklet 'støtteark' til tekstlæsning. En oversigt over centrale nøgleord fra en tekst, der anvendes i undervisningen, kan sammen med en dis-

position for teksten med temaangivelser hjælpe kursisterne med at orientere sig i samt læse tekster, der ellers kan være svære for kursister med læsevanskeligheder.

Udviklingsprojektet på Aarhus tekniske Skole har arbejdet med formidlingen af det faglige stof, så det i højere grad indtænker kursisters forskellige læringsstile. Det faglige indhold organiseres i temaer, som der arbejdes med gennem anvendelse af forskellige pædagogiske tilgange.

Eksempelvis kan en teorigennemgang blive kombineret med efterfølgende casearbejde, situationsspil, diskussion i grupper og i plenum. En sådan model muliggør tilegnelse og indarbejdning af det faglige stof med hensyn til forskellige læringsstile. Variationen i arbejdsformer sikrer afveksling i formidlingsform, så forløbet ikke opleves så teoritung og bogligt fokuseret som tidligere. Dette kan have særlig betydning for kursister med læse-, skrive- og/eller regnevanskeligheder.

Kolding Pædagogseminarium har ligeledes haft fokus på anvendelse af forskellige læringsstile i deres udviklingsprojekt, hvor der er lagt vægt på, at kursisterne med f.eks. læse- og skrivevanskeligheder tilegner sig en mere nuanceret opfattelse af sig selv og sin tilstedeværelse i en læringssituation. Denne skabes gennem et fokus på kursisters ressourcer og styrker samt gennem en fleksibel undervisning, der tilgodeser flere forskellige læringsstile og imødekommer forskelligartede bidrag i en læringssituation. Det er skolens pointe, at kursister med læse- og skrivevanskeligheder frem for at se sig som en gruppe af mennesker med svagheder, skal se sig som en gruppe af mennesker, der lærer på forskellig måde.

Hvem skal have ansvar for opfølgning?

En overordnet overvejelse i relation til opfølgingsarbejdet har været, hvorvidt ansvaret for opfølgning skal placeres hos underviseren eller hos kursisten. Social- og Sundhedsskolen Fredericia-Horsens har arbejdet med en model, hvor kursisterne har udfyldt testen, selv har rettet den og efterfølgende afleveret deres besvarelse anonymt til underviseren. Denne model lægger den efterfølgende mulighed for opfølgning ud til kursisten, fordi underviseren ikke har mulighed for på eget initiativ at koble besvarelsen tilbage til kursisten.

Diskussionen om ansvar giver derfor anledning til debat om selvkontrol og/eller lærerkontrol, og den rejser samtidig overvejelser om fordele og ulemper ved anonymitet.

Løfte kursisters kompetenceniveau

Fokus i projektet har været på at fjerne barrierer, men udviklingsprojekterne har samtidig tydeliggjort, at det for en del af målgruppen vil være nødvendigt med en mere systematisk og fokuseret indsats for at gøre dem i stand til at tilegne sig det faglige stof, der ligger i uddannelsesmålet.

I projektet har der derfor også været taget initiativer og været overvejet flere fremadrettede perspektiver - eksempelvis i form af:

- Oprettelse af ord- og regneværksteder
- Styrkelse af det tværfaglige samarbejde - herunder koordinering mellem faglærer, almenfaglærere og/eller undervisere i ord- og regneværksteder
- Samarbejde med sprogcentre

- Udvikling af anvendelse af FVU - modeller for samtænkning - eksempelvis forforløb og kombinerede forløb mellem AMU og FVU
- Videreudvikling af testmaterialer orienteret mod konkrete uddannelsesmål
- Didaktiske overvejelser i faglærergruppen
- Inspiration og eksempler på guidelines til undervisningssituationen.

Forankring og koordinering internt på skolerne

Projektdeltagerne på skolerne har været meget opmærksomme på betydningen af, og udfordringen i, at få skabt opmærksomhed omkring projektet og få engageret en bredere gruppe af kolleger på skolen i projektets ideer.

Det er afgørende for forankring af projektet, at der skabes en bred opmærksomhed og opbakning til de initiativer og ideer, der er udviklet i projektføreløbet. På Aarhus tekniske Skole har det været muligt at engagere en bred gruppe af faglærere omkring projektet. Dette skyldes delvis et sammenfald af omstændigheder, der har medført, at dette udviklingsprojekt er blevet set som en del af flere omlægninger af den faglige praksis.

Information på lærermøder og på møder mellem faglærerne i den relevante faggruppe er en metode, som der har været gode erfaringer med. Udvikling af interne oversigter over støttemuligheder - herunder værktøjer og metoder, som man som faglærer kan trække på - har også været drøftet i projektføreløbet.

På Social- og Sundhedsskolen Fredericia og Horsens har en konsekvens af projektet været overvejelser om etablering af et didaktisk netværk. Formålet med netværket er at skabe en fælleshed blandt faglærerne, der både gælder opmærksomhed på målgruppen og etableringen af et forum til ideudveksling og erfaringsdeling. Herigennem skal det sikres, at der sker en opfølgning og at der etableres nye initiativer til udvikling af undervisningsform og indhold, der også tilgodeser deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder.

Overordnet set har projektet sat fokus på betydningen af samarbejdet mellem faglærere og almenfaglærere. På alle tre skoler, der har arbejdet med udviklingen af testmaterialer, er dette sket i et samspil mellem faglærere og almenfaglærere.

På Aarhus tekniske Skole har resultatoversigter fra testmaterialet været brugt som et fælles afsæt mellem faglærer og almenfaglærere til planlægning og koordinering af ressourcer og indsats i forhold til de relevante kursister.

Erfaringer fra projektet har vist, at det er afgørende, at der fra ledelsesside er opmærksomhed på at understøtte videndeling og samarbejde mellem faggrupperne. Det er desuden vigtigt, at opmærksomhed og opfølgning på uddannelsesdeltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder er et prioriteret indsatsområde, der bliver givet plads og ressourcer til. Dette vil ofte være helt afgørende for, at lærergrupperne kan finde såvel tiden som motivationen til at gøre en ekstra indsats for målgruppen.

Eksternt samarbejde

Det har været et tilbagevendende debattemne i projektet, hvordan man får skabt en interesse blandt virksomhederne til at sætte fokus på udfordringerne i relation til medarbejdere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder, der skal deltage i AMU-forløb og/eller har behov for deltagelse i FVU for at kunne kvalificere sig til efteruddannelse.

Social- og sundhedsskolen udviklede i projektførløbet et samarbejde med en stor kunde om et uddannelsesforløb, der havde såvel et fagligt indhold som fokus på opkvalificering af uddannelsesdeltagernes almene kvalifikationer. Desværre blev det planlagte uddannelsesforløb ændret til udelukkende at fokusere på de faglige kvalifikationer, da kunden besluttede sig for ikke at ville bruge tid og ressourcer på udvikling af medarbejdernes almene kvalifikationer.

Ovenstående eksempel illustrerer de vanskeligheder, der kan være ved at få virksomhederne til at arbejde mere målrettet med en bred opkvalificering af medarbejderne, der f.eks. også fokuserer på medarbejdernes læse-, skrive- og regnefærdigheder. Erfaringer fra Netværkslokomotivet viser dog, at det *kan* lade sig gøre at få virksomhederne i tale, og at opkvalificering af medarbejdernes almene færdigheder er til stor glæde for såvel medarbejderne som for virksomhederne.

Erfaringerne fra projektet understreger betydningen af at få etableret et bredere netværk på uddannelsesinstitutionerne, som også omfatter virksomhedskonsulenterne, der ofte har den første kontakt med virksomhederne. Virksomhedskonsulenterne kan bidrage til at sætte fokus på krav til medarbejdernes læse-, skrive- og regnefærdigheder både i relation til dagligdagen i virksomhederne og i relation til medarbejdernes muligheder for at deltage i og gennemføre AMU-forløb.

Uddannelsesinstitutionerne kan bruge deres viden fra projektet i deres profilering og markedsføring både i forhold til enkeltkursister og i forhold til virksomhederne, da de kan vise, at de er i stand til at tage hånd om en bred gruppe af kursister - herunder også de kursister, der har læse-, skrive- og/eller regnevanskeligheder.

Informationer om muligheder

I projektførløbet har der vist sig en række udfordringer i forhold til at have viden om og et tilstrækkeligt overblik over de mange muligheder, der er for at tilgodese personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder i arbejdsmarkedsuddannelserne. Herunder skitseres nogle af udfordringerne, som skolerne har mødt i projektførløbet, og som i større eller mindre grad er blevet løst i projektførløbet, men som mange andre skoler givetvist også møder, når de har uddannelsesdeltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder.

Udvikling og fleksibilitet i taksameterordningen

Skolerne har gjort sig en række overvejelser med hensyn til mulighederne for at gennemføre en afklaring af kursisterne inden kursusstart. Da der skal ekstra ressourcer til gennemførelse af dette, har skolerne overvejet mulighederne for at få forskellige modeller for afklaring af kursisterne ind i taksametersystemet. Blandt faglærere og almenfaglige lærere er der naturligt nok en begrænset viden om mulighederne herfor.

Viden om FVU

Der er behov for at styrke viden om FVU og de konkrete muligheder (rammer og regler) ude på skolerne.

Skolerne har begrænsede erfaringer med at inddrage samarbejdspartnere fra andre typer af uddannelsesinstitutioner i de tilfælde, hvor skolen ikke selv har mulighed for at tilbyde denne form for støtte. Desuden mangler skolerne viden om de økonomiske rammer og konsekvenser.

AMU Hjælpemiddelservice

Der er manglende viden om AMU Hjælpemiddelservice på skolerne. Projektdeltagerne har gennem deltagelse i projektet fået informationer herom, og nogle af skolerne har benyttet sig af tilbud fra AMU Hjælpemiddelservice. Der er dog såvel internt på skolerne som på en stor del af landets øvrige skoler behov for en informationsindsats, der fortæller om mulighederne for enten at låne IT-udstyr på AMU Hjælpemiddelservice eller selv at anskaffe sig computere, software etc., der kan tilgodese kursisternes behov.

8 Konference og øvrige formidlingsaktiviteter

Afholdelse af konference

Udviklingsprojektets resultater er blevet præsenteret på en konference afholdt på Teknologisk Institut den 22. maj 2007. Der er blevet inviteret bredt til konferencen, der havde deltagelse af skoler og efteruddannelsesudvalg, ligesom også repræsentanter fra Undervisningsministeriet deltog.

Programmet fra konferencen er vedlagt i bilag 24 og kan desuden sammen med oplæg/slides fra konferencen findes på hjemmesiden: www.teknologisk.dk/erhverv/20884.

Der var over 90 deltagere på konferencen, og der var et godt engagement og stor interesse for debat i løbet af dagen. Dette kan ses som et udtryk for deltagernes opmærksomhed på, at der ligger store udfordringer i at opkvalificere personer med læse-, skrive og regnevanskeligheder, så de kan klare sig på arbejdsmarkedet både i dag og i fremtiden.

På konferencen præsenterede de deltagende skoler deres resultater fra projektet, og der var debat og diskussion med de øvrige konferencedeltagere.

Som yderligere faglige input var der desuden oplæg om nogle af mulighederne for IT-hjælpemidler – eksempelvis programmer, der kan oplæse tekster. Undervisningsministeriet rundede dagen af med at fortælle om nye tiltag inden for området.

På konferencen var der afsat tid til arbejde og debat i grupper ud fra syv overordnede temaer. I det følgende skitseres de hovedpointer fra diskussionerne som grupperne efterfølgende valgte at præsentere i plenum.

TEMA 1: Hvordan finder man bedst frem til de AMU-deltagere, der har behov for ekstra læse-, skrive- og/eller regnestøtte?

Denne gruppe diskuterede forskellige modeller for screening og pejling af deltagernes læse-, skrive-, og regnefærdigheder. I plenum blev fremhævet, at der er styrker og svagheder ved de fleste modeller. Man skal derfor tage afsæt i hvad der er muligt og nyttigt at gøre i forhold til den konkrete sammenhæng - og det konkrete kursusmål.

Eksempelvis blev det nævnt, at 'hjemmetest' (hvor kursisten inden kursusstart gennemfører en test) både kan være godt og skidt: Fordelen er, at skolen får mulighed for at få informationerne før kursusstart - ulempen er, at skolen ikke har kontakt med kursisten i forbindelse med gennemførelsen af screeningen. Der kan derfor være en risiko for, at man 'skræmmer' kursisterne i stedet for at hjælpe dem.

En generel pointe var at medvirke til at forebygge tabuer ved at spørge åbent til deltagerens eventuelle vanskeligheder og skabe et miljø, hvor der er plads til forskellighed.

Det blev fremhævet, at man skal sikre, at oplysningerne fra screeningen bliver brugt. Eksempelvis ved, at man sikrer, at der allerede er hjælpemidler - fx. IT-udstyr - til rådighed når kursisten begynder på kurset.

TEMA 2: Hvordan hjælper man AMU-deltagerne til at finde motivationen til at søge hjælp for eventuelle læse-, skrive- eller regnevanskeligheder (før/under/efter AMU-forløbet)?

Gruppen fremhævede to helt overordnede pointer som afgørende for deltagerens motivation til at være opsøgende: Information og tryghed.

- Informationer om:
 - uddannelsens krav
 - hjælpemidler
 - støtteforanstaltninger
 - 'gode historier'
- Skabe tryghed/rum for forskellighed.

Samtidig blev det understreget, at der skal være fokus på mulighederne for støtte både før, under og efter AMU-forløbet - og at helheden er vigtig.

Gode råd og ideer til at skabe motivation i læringsituationen

- Giv tydelig og klar information om kurset både før og ved kursusstart.
- Prioriter en god introduktion med fokus på forskellige læringsstile.
- Få deltagerne til at føle sig velkomne, og skab tryghed fra starten.
- Vær med til at definere læse- og skrivevanskeligheder på samme måde som at have behov for briller eller høreapparat: Det vil sige, som en mindre funktionsnedsættelse, der kan afhjælpes med enkle redskaber.
- Find ind til de stærke sider hos kursisterne.
- Afmystificer undervisningssituationen og eventuelle vanskeligheder.
- Sæt fokus på individets evner og indlæringsmuligheder og mød eleven på det niveau, hvor han/hun er.
- Lad kursisterne lære af hinanden (hvor læreren trækker sig tilbage).
- Arbejd med humoren - og grin sammen.

TEMA 3: Hvordan kan man bidrage til at fjerne barrierer for tilegnelse af det faglige stof i AMU-forløbene?

Gruppen oplyste en række udfordringer og løsnings-/handlingsforslag, der rettede sig mod de overordnede udfordringer i relation til læringsituationen på AMU-forløb.

Udfordringer

- Sproglige barrierer.
- Utilstrækkelige læse-, skrive- og regnefærdigheder.
- Usikkerhed på grund af manglende kvalifikationer.
- Kulturbarrierer.
- Selvførelse og usikkerhed (de mentale barrierer).

Hvad kan gøres?

- Italesættelse af barrierer: Synliggør barriererne og gør dem mindre farlige.

- Arbejd med pædagogikken: Eksempelvis MI (mange intelligenser) og/eller fokus på interaktiv undervisning.
- Anerkend det vi kan: Alle har vi noget, vi er gode til - og noget, vi er mindre gode til.
- Fortæl den gode historie - og brug den som afsæt for at skabe flere succeser.

TEMA 4: Hvordan sikrer man forankring internt på skolerne samt koordinering mellem AMU-lærere og lærere i ord- og regneværksteder?

Gruppen havde ikke mange konkrete erfaringer, og var sammensat af deltagere, der alle var kommet for at få inspiration, fordi de så dette tema som meget centralt.

- Der er få konkrete og formidlede erfaringer.
- Det er en vigtig - men svær opgave!
- Hvordan kommer vi i gang?
- Introduktion til opgaven?
 - ordværksted
 - besøg i team
- Tid til forberedelse!

TEMA 5: Hvordan etablerer man en god dialog med virksomhederne om etablering af kombinerede AMU- og FVU-forløb?

Denne gruppe bidrog i plenum med opmærksomhedspunkter og gode råd fra deres diskussioner i relation til at 'få foden i døren' på virksomhederne - og være med til at sætte en dagsorden, der også indbefatter medarbejdere med læse-, skrive- regnevanskeligheder.

- Skal med i 'kufferten': Det skal sættes på dagsordenen - og helt konkret understøttes ved, at de personer fra skolerne, der kommer på virksomhederne, har deres fokus på dette også.
- 25 % = målgruppen: Dette skal tydeliggøres over for virksomhederne - og kan ofte bruges som en døråbner for at få dialogen i gang.
- Minus tabuer: Også på virksomhederne skal der arbejdes med at nedbryde fordomme og tabuer.
- Skab netværk mellem virksomheder: Det er med til at øge opmærksomheden og ejerskabet til problematikken.
- Synlighed på bundlinien: Det er ofte det bedste argument over for virksomhederne - og man må være klar til at tage diskussionerne med dem.
- Kompetenceudvikling på længere sigt/fastholdelse: Man skal være bedre til at give virksomhederne et længere perspektiv på betydningen af at få taget fat om disse udfordringer.

TEMA 6: Hvilke faktorer har betydning for et godt samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner, der skal samarbejde om at tilgodese AMU-deltagere med læse-, skrive- og/eller regnevanskeligheder?

I denne gruppe diskuterede man mulige samarbejdspartnere og hvilke forhold, der spiller ind på graden og typen af samarbejde.

Hvem kan samarbejde?

- AMU-udbydere.

- VUC.
- Sprogcentre.
- + samarbejde med EUD-området.

Pointe: Brug de erfaringer, der allerede eksisterer - og tænk bredt i mulige samarbejdspartnere!

Faktorer af betydning for samarbejde

- Medarbejderinteresse.
- Ledelsesopbakning.
 - strategi
 - ressourcer (tid og penge)
 - medarbejderprofiler
- Kendskab til hinanden (på tværs af uddannelsesinstitutioner).
- Økonomiafklaring.

Pointe: Både forhold som kultur og tradition, manglende ejerskab og dårlig ledelsesopbakning såvel som mere 'lavpraktiske' forhold som forskellige økonomistrukturer og for lidt tid kan være barrierer, der skal tackles.

TEMA 7: Hvordan kan man arbejde for at sikre en øget information om de muligheder, der er for at tilgodese AMU-deltagere med læse-, skrive- og/eller regnevan-skeligheder? (Såvel internt på skolerne, til AMU-deltagere, potentielle AMU-deltagere, virksomheder etc.)

Denne gruppe bidrog til plenum med en liste over forskellige indsatsområder, der samlet set kunne bidrage med øget opmærksomhed - og ikke mindst øget information - om de muligheder, der eksisterer i dag.

Information internt på skolen

- Udbrede fokus til flere faggrupper og skabe fælles opmærksomhed på udfordringerne og mulighederne for støtte. Eksempelvis vil kursusadministrationen kunne orientere AMU-kursister allerede ved tilmelding.
- Man kan holde fyraftensmøder for de ansatte på AMU-centrene, hvor man orienterer om mulighederne

IT-rygsæk til lærerne

- Hvis man skal udbrede kendskabet og anvendelsen af diverse IT-hjælpemidler, er det en forudsætning, at lærerne kender redskaberne selv - så de er i stand til at hjælpe kursisterne i brugen af dem.

Oprettelsen af en hjemmeside/internet-portal

- Eksempelvis [www."forum".org](http://www.forum.org).
- Mulighed for erfaringsudveksling og centrale informationer.
- Oplisting af muligheder for hjælpemidler og øvrig inspiration til støtte for underviserne.

Informationer rettede mod den brede befolkningsgruppe

- Inspiration fra 'OBS!'.
- Brug lokalradioen.

Øvrige gode ideer:

- Find og formidl de gode eksempler!
- Fokuser på vejledning

Samtidig satte gruppen et helt overordnet spørgsmål op, der har betydning for udformningen af roller og placeringen af ansvar: *Hvem i samfundet har informationspligten - eksempelvis om hjælpemidler m.m. over for brugerne?*

Øvrige formidlingsaktiviteter

Udover denne rapport vil projektets resultater blive formidlet gennem artikler, som de tre deltagende efteruddannelsesudvalg offentliggør via elektroniske nyhedsbreve og/eller via deres websider.

Udviklingsprojektets resultater vil desuden blive formidlet på efteruddannelsesudvalgenes møder med skolerne og på erfa-konferencer for faglærere. De fire skoler vil formidle resultaterne til en bredere kreds af lærere på egne skoler samt til relevante samarbejdspartnere.

9 Forslag til nye initiativer

Udviklingsprojektet har peget på en række initiativer, der kan iværksættes for i højere grad at hjælpe AMU-deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder til succesfuld kompetenceudvikling.

Målgruppen har selv ansvar for at være opsøgende - omvendt ved vi, at voksne, der har svært ved at læse, skrive eller regne, kun i ringe grad er tilbøjelige til selv at tage initiativ til at få dækket deres efteruddannelsesbehov. Derfor skal de hjælpes på vej!

Mange aktører har mulighed for at gøre en forskel. Det gælder f.eks. Undervisningsministeriet, skolerne og efteruddannelsesudvalgene. I det følgende vil der blive beskrevet en række forslag til initiativer, som de forskellige aktører kan tage. Der er mange aktører i spil, og nogle af dem **har** allerede igangsat nogle af de initiativer, der er beskrevet, men det er vigtigt at få alle med - såvel af hensyn til de voksne med læse-, skrive- og regnevanskeligheder som af hensyn til at sikre, at arbejdsmarkedet har den fornødne kvalificerede arbejdskraft, både nu og i fremtiden.

Styrket informationsindsats

Informationer fra Undervisningsministeriet

Der er et behov for at styrke den overordnede informationsindsats i forhold til samfundet som helhed, herunder f.eks. de potentielle uddannelsesdeltagere, virksomhederne og uddannelsesinstitutionerne. Informationerne kan finde sted gennem tiltag i forskellige medier, eksempelvis via ministeriets hjemmeside, informationer i annoncer i gratisavisser eller gennem OBS-udsendelser i TV.

Informationerne kan blandt andet have fokus på:

- Uddannelsesmuligheder, der styrker deltagernes læse-, skrive- og regnefærdigheder.
- Uddannelsesmuligheder, der styrker deltagernes faglige kompetencer - også på trods af eventuelle læse-, skrive- og/eller regnevanskeligheder.
- Hjælpemidler til ordblinde og læsesvage - både til brug i hverdagen og i forbindelse med faglig kvalificering.
- Informationer om de økonomiske vilkår, der er for, at voksne kan få styrket deres læse-, skrive- eller regnekompetencer.

Udviklingsprojektet har vist, at der desuden kan være brug for flere specifikke informationer til skolerne om følgende:

- Forberedende VoksenUndervisning - FVU.
- Kombinerede FVU og AMU-forløb.
- AMU-faglig læsning og regning.
- De økonomiske betingelser - taksameterordninger - inden for de forskellige uddannelsesmuligheder.

- AMU Hjælpemiddelservice.

Virksomhederne har behov for specifikke informationer om de muligheder, der er for, at deres medarbejdere får det fulde udbytte af de faglige kurser. Det er desuden vigtigt, at det bliver gjort klart for virksomhederne, at de er centrale aktører i at bidrage til, at medarbejderne også kvalificerer sig til fremtidige arbejdsopgaver.

Informationer fra skolerne til virksomhederne

For at nå de virksomheder, der ikke er i kontakt med skolerne om opkvalificering af deres medarbejdere, er det nødvendigt, at skolerne er opsøgende i forhold til virksomhederne. Skolerne kan konkretisere de rammer, der er for at efteruddanne virksomhedernes medarbejdere - dette hvad enten det drejer sig om faglig opkvalificering på trods af læse-, skrive- og/eller regnevanskeligheder, eller om det handler om mere specifik læse-, skrive- eller regneundervisning.

Det er i denne forbindelse meget vigtigt, at virksomhederne bliver præsenteret for konkrete forslag til, hvordan skolerne kan varetage opgaven med opkvalificering af medarbejderne, og at virksomhederne også får oplysninger om de økonomiske vilkår, der er for medarbejdernes deltagelse. Informationerne bør indeholde såvel mulighederne for kombinerede FVU og AMU-forløb samt mulighederne for 'rene' FVU-forløb. Det er i denne forbindelse centralt, at virksomhederne også informeres om mulighederne for at gennemføre FVU-forløb på arbejdspladsen, da det for såvel virksomheder som uddannelsesdeltagere ofte betragtes som et attraktivt alternativ i forhold til undervisning, der gennemføres på skolerne.

Informationer fra skolerne til potentielle uddannelsesdeltagere

Skolerne kan i forbindelse med deltagerens tilmelding/visitering til AMU informere om de muligheder, der er for at få forskellig former for støtte, hvis deltagerne har vanskeligheder med at læse, skrive eller regne.

Desuden kan skolerne opfordre deltagerne til at fortælle, hvis de har læse-, skrive- og/eller læsevanskeligheder, der muligvis kan vanskeliggøre deres tilegnelse af det faglige stof. Hvis skolerne får tilbagemeldinger herom, kan lærerne i højere grad tilrettelægge undervisningen, så alle deltagerne får et godt udbytte af uddannelsesdeltagelsen. Desuden muliggøre det, at lærerne kan sikre, at der er de fornødne hjælpemidler til rådighed for deltagerne allerede fra første kursusdag.

Endelig er det vigtigt, at skolerne informerer potentielle uddannelsesdeltagere om mulighederne for at styrke deres læse-, skrive- og regnefærdigheder eksempelvis gennem deltagelse i FVU, faglig læsning og faglig regning.

Informationer fra virksomhederne til potentielle uddannelsesdeltagere

Virksomhederne skal blive bedre til at gøre deres medarbejdere opmærksomme på, at eventuelle læse-, skrive- og regnevanskeligheder ikke behøver at udgøre barrierer for deltagelse i AMU-forløb. Desuden er det vigtigt, at virksomhederne bliver mere opmærksomme på at motivere deres medarbejdere til at øge deres læse-, skrive- og regnekompetencer, da det på sigt kan være helt centralt for, at virksomhederne har kvalificeret arbejdskraft til rådighed.

Udviklingsaktiviteter med fokus på læse-, skrive- og regneproblematikken

Initiativer på skolerne

Udviklingsprojektet har vist, at skolerne kan tage en lang række initiativer, der kan bidrage til at tilgodese uddannelsesdeltagere med læse, skrive- og/eller regnevanskeligheder.

Skolerne kan internt f.eks.:

- Arbejde for en øget bevidsthed - og prioritering - af indsatsen over for deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder. Den ledelsesmæssige opbakning har stor betydning - især når alle medarbejdergrupper skal involveres.
- Bidrage til et øget samarbejde mellem faglærere og almen-faglige lærere samt i forhold til ord- og regneværksteder og FVU-forløb.
- Sikre erfarings- og videndeling på skolen blandt underviserne - eksempelvis om didaktiske overvejelser og 'guidelines'/opmærksomhedspunkter i undervisningsplanlægningen og gennemførelsen af undervisningen.
- Understøtte øget samarbejde mellem skoler og virksomheder for at imødekomme udfordringerne for medarbejdergruppen med læse- skrive- og regnevanskeligheder - herunder at blive bedre til at indgå i dialog med virksomhederne. Eksempelvis er det vigtigt, at alle konsulenter, der har kontakt med virksomhederne, er opmærksomme på betydningen af de almene færdigheder som en forudsætning for at opnå det fulde udbytte af den faglige opkvalificering.
- Arbejde for et øget samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner, der i fællesskab kan bidrage til at tilgodese AMU-deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder (f.eks. samarbejde med VUC og sprogcentre).
- Inddrage skolens eventuelle erfaringer med elever med læse-, skrive- og regnevanskeligheder fra EUD-området til AMU-området.
- Sikre at de nødvendige hjælpemidler er til rådighed (IT-rygsæk, IT-læse- og staveprogrammer, scannere etc.). Dette kan gøres ved, at skolen selv indkøber disse hjælpemidler eller ved at samarbejde med AMU Hjælpemiddelservice.
- Arbejde for at alle undervisere kender til - og efter behov anvender - de forskellige hjælpemidler.

I relation til deltagerne i læringssituationen kan lærerne f.eks.:

- Være opmærksomme på at skabe trygge rammer omkring læringssituationen - som en måde at hjælpe deltagerne til at finde motivationen.
- Bidrage til at forebygge tabuer ved at tale åbent om, at der på stort set alle AMU-forløb er deltagere, der har læse-, skrive- eller regnevanskeligheder.
- I undervisningsplanlægningen og gennemførelsen af undervisningen være opmærksom på at inddrage formidlings- og arbejdsformer, der tager højde for deltageres forskellige læringsstile.

Initiativer i efteruddannelsesudvalgene

Udviklingsprojektet har vist, at efteruddannelsesudvalgene kan tage en lang række initiativer, der kan bidrage til at tilgodese uddannelsesdeltagere med læse, skrive- og/eller regnevanskeligheder.

Efteruddannelsesudvalgene kan f.eks.:

- Gå i dialog med skolerne, der udbyder deres uddannelser, om hvordan skolerne i højere grad kan støtte deltagere med læse- skrive- og regnevanskeligheder.
- Igangsætte udviklingsprojekter, der viser eksempler på god praksis, som kan være til inspiration for skolerne, der udbyder uddannelserne, og så lærerne kan få konkrete eksempler på, hvordan de kan tilgodese målgruppen i undervisningen.
- Være med til at videreformidle branchespecifikke eksempler på god praksis til en bredere gruppe af skoler.
- Være med til at øge skolernes opmærksomhed på udfordringer og muligheder gennem informationer via nyhedsbreve og hjemmesider.
- Sætte udfordringen med uddannelsesdeltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder på dagsordenen i forbindelse med møder på skolerne.
- Iværksætte kvalifikationsanalyser, der fokuserer på, hvilke læse-, skrive- og regnekrav deltagerne møder i deres jobfunktioner. Dette kan give mulighed for at udvikle uddannelsesmålene, så de rummer integrering af almene færdigheder som en del af den faglige kvalificering - eventuelt at uddannelsesmålene lægger op til at afsætte tid til at arbejde målrettet, også med de almene aspekter, som en del af kursusforløbet.
- Bidrage til udvikling af branchespecifikke screeningværktøjer.
- Udvikle og producere undervisningsmateriale - f.eks. IT-understøttede undervisningsmaterialer, der kan lette indlæringen for deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder. Dette arbejde kan f.eks. understøttes af midler fra Undervisningsministeriet eller fra erhvervenes uddannelsesfonde.

Initiativer fra Undervisningsministeriet

Voksne med manglende læse-, skrive- og regnefærdigheder har behov for en grundig vejledning fra personer, der har et godt kendskab til de eksisterende muligheder for at kompensere for deres vanskeligheder. Det kan enten dreje sig om mulige støtteforanstaltninger, som f.eks. IT-hjælpemidler, eller det kan dreje sig om deltagelse i undervisning, som f.eks. FVU. Det er derfor helt centralt, at Undervisningsministeriet bidrager til, at skolerne har de økonomiske rammer og betingelser for at kunne yde den fornødne vejledning og rådgivning af såvel enkeltpersoner som virksomheder. Undervisningsministeriets initiativ om oprettelse af 15 kompetencecentre i 2006 samt udmelding om oprettelse af 20 landsdækkende voksenvejledningsnetværk er begge gode tiltag i denne retning.

Undervisningsministeriet har gennem en længere periode givet udtryk for, at man ønsker en øget kombination mellem den faglige opkvalificering i AMU-systemet og en styrkelse af deltagernes læse-, skrive- regnefærdigheder gennem deltagelse i FVU-forløb. For skolerne kan det være vanskeligt at se, hvordan de kan gennemføre konkrete forløb, og det kunne derfor understøtte den fortsatte proces at tænke i udviklingsprojekter, der kan illustrere og inspirere til, hvordan denne samtænkning kan foregå i praksis ude på skolerne.

En central udfordring for skolerne i relation til at gennemføre kombinerede AMU- og FVU-forløb er, at ikke alle deltagere i den faglige opkvalificering har behov for at deltage i den almenkvalificerende del. Dette kan give nogle organisatoriske og planlægningsmæssige udfordringer for skolerne.

Desuden giver skolerne udtryk for, at det er en udfordring at få antallet af deltagere på eksempelvis FVU hold så højt, at det opleves som økonomisk rentabelt at gennemføre

forløbene. Det kunne give anledning til overvejelser om revision af taksametersystemet for aktiviteter, der understøtter skolernes indsats for deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder.

Undervisningsministeriet kunne desuden overveje, om det er muligt at lette skolernes arbejde ved at sikre en større ensretning af reglerne for støtte til personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder indenfor EUD- og AMU-området.

10 Bilag

Bilag 1: Projektdeltagere

Oversigt over deltagere i projektet: 'Arbejdsmarkedsuddannelser - også for personer med læse- skrive- og regnevanskeligheder'

Social- og sundhedsskolen, Fredericia-Horsens

6. julivej 67
7000 Fredericia
Telefon. 76 20 33 33
og
Ane Staunings Vej 21,
8700 Horsens
Telefon. 75 61 02 88

Niels Jørgen Dam (projektansvarlig)
njd@sosufh.dk

Peder Ravnkjær Jensen
prj@sosufh.dk

Jørgen Mohr Poulsen
jop@sosufh.dk

Kristian Villadsen
kvi@sosufh.dk

Kolding Pædagogseminarium

Dyrehavevej 116
6000 Kolding
Telefon. 75 53 02 33

Jette Østergaard
jette.oestergaard.andersen@koldingsem.dk

Britta Andersen;
ban@koldingsem.dk

Solveig Kvåle Jensen
skj@koldingsem.dk

AMU-Fyn

Børstenbindervej 5
5230 Odense M
Odense: 66 13 66 70
Svendborg 62 21 48 88

Birgitte Ullerup (projektansvarlig)
bu@amu-fyn.dk

Leif Pedersen
lp@amu-fyn.dk

Frode Nielsen
fmn@amu-fyn.dk

Iver Midtby
im@amu-fyn.dk

Aarhus tekniske skole

Halmstadgade 6
8200 Århus N
telefon : 89 37 35 33

Anders Harbo Andersen (projektansvarlig)
ahan@ats.dk

Jes Mouritzen
jem@ats.dk

Jan Jensen
janj@ats.dk

Anne Grethe Holm
agh@ats.dk

Niels Jensen
nje@ats.dk

Transporterhvervets UddannelsesRåd (TUR)

Bygmestervej 5, 1. sal
2400 København NV
Telefon: 35 87 87 00

Niels Henning Jørgensen
nhj@tur.dk

Efteruddannelsesudvalget for det Pædagogiske Område og for Social- og sundheds-området (EPOS)

Ny Vestergade 17
1471 København K
Telefon : 38 17 82 90

Karen G. Therkildsen
kgt@epos-amu.dk

Winnie Andersen
wan@epos-amu.dk

Serviceerhvervenes Uddannelsessekretariat (SUS)

Lersø Parkallé 21
2100 København Ø
Telefon: 32 54 50 55

Hanna Grønning
hg@sus-udd.dk

Mette Markussen
mm@sus-udd.dk

Lizzie Mærsk Nielsen HR

Jystrup Bygade 4
4174 Jystrup
Telefon: 35 13 22 77

Lizzie Mærsk Nielsen
lizzie@marsk-nielsen.dk

Teknologisk Institut

Gregersensvej
2630 Taastrup
Telefon: 72 20 20 00

Mette Nørholm
mette.norholm@teknologisk.dk

Bilag 2

Arbejdsmarkedsuddannelser -
også for personer med læse-, skrive- regnevanskeligheder

1. udviklingsseminar

Tid: Onsdag den 8. november kl. 10-15

Sted: Aarhus tekniske Skole,
Hasselager Allé 2, 8260 Viby J.
Lokale A112

Program:

9.30-10.00	Morgenbrød
10.00-10.15	Velkommen og præsentation v. Teknologisk Institut
10.15-10.30	Præsentation af projektets mål og idé v. Niels Henning Jørgensen, Transporterhvervets Uddannelsesråd
10.30-11.15	Resultater af afdækningsfasen v. Teknologisk Institut
11.15-11.30	Pause
11.30-12.15	Skolernes præsentation (3x15 min) - af det nuværende projekt og - tidligere erfaringer med læse- skrive- regnesvage deltagere i AMU
12.15-13.00	Frokost
13.00-13.30	Oplæg om ord- og regneværksted v. Anders Harboe, Aarhus tekniske Skole
13.30-14.50	Udfordringer med arbejdsmarkedsuddannelser for læse- skrive- regnesvage deltagere - brainstorm - gruppearbejde - fremlæggelse
14.50-15.00	Afrunding

Bilag 3

Arbejdsmarkedsuddannelser

- også for personer med læse-, skrive-, regnevanskeligheder

2. udviklingsseminar

Tid: Tirsdag d. 19. december kl. 10-15

Sted: Social- og sundhedsskolen Vejle Amt,

6. Julivej 67

7000 Fredericia

Lokale 208 (hovedindgangen – og op på 2. sal)

Program:

9.30-10.00	Morgenbrød
10.00-10.15	Velkommen og Dagens program v. Teknologisk Institut
10.15-10.45	Siden sidst - projektrunde - status, oplevelser og erfaringer fra projekterne - nye input/tanker/materiale om screening fra skolerne
10.45-11.05	Information fra styregruppen - Opfølgning på ERFA-møde i UVM - Analyse fra Transporterhvervets uddannelsesråd v. Niels Henning Jørgensen, Transporterhvervets uddannelses- råd
11.05-11.15	Pause
11.15-11.45	Screening og FVU v. Anders Harboe, Aarhus tekniske skole
11.45-12.15	Eksempler på erfaringer med screening v. Teknologisk Institut
12.15-13.15	Frokost
13.15-14.15	Eksempel på netbaseret screeningsværktøj (Q-ask) v. Jørgen Skovhøj, Fredericia VUC
14.15-14.50	Opsamling og erfaringer fra dagen
14.50-15.00	Næste skridt - projektaktiviteter og næste seminar

Bilag 4

Arbejdsmarkedsuddannelser

- også for personer med læse-, skrive-, regnevanskeligheder

3. udviklingsseminar

Tid: Onsdag d. 31. januar 2007 kl. 10-15

Sted: AMU-Vest,
Spangsbjerg Møllevej 304, 6705 Esbjerg
Hovedindgangen, i Biblioteket

Program:

9.30-10.00	Ankomst og morgenbrød
10.00-10.15	Velkommen og Dagens program
v. Teknologisk Institut
10.15-10.30	AMU-Vests erfaringer og projekt om screening
v. Leif Rasmussen, AMU-Vest
10.30-11.30	Status på skolernes arbejde med screening
v. de deltagende skoler
- herunder oplæg fra Britta Andersen og Solveig Kvåle Jensen,
Kolding Pædagogseminarium
11.30-12.15	Branchespecifikt screeningsmateriale
– erfaringer med skabelon til branchespecifik læseprøve
v. Allan Axelsen, Randers Tekniske Skole
12.15-13.00	Frokost
13.00-13.40	Fokuspunkter til arbejdet med undervisningstilrettelæggelse
- Brainstorm og gruppearbejde
13.40-14.00	Fremlæggelse og debat på baggrund af skolernes erfaringer
14.00-14.30	Oplæg om læringsstile
v. Teknologisk Institut
14.30-14.45	Information fra styregruppen
- Analyse fra Transporterhvervets uddannelsesråd
14.45-15.00	Næste skridt
- projektaktiviteter og næste seminar

Bilag 5

Arbejdsmarkedsuddannelser

- også for personer med læse-, skrive-, regnevanskeligheder

4. udviklingsseminar

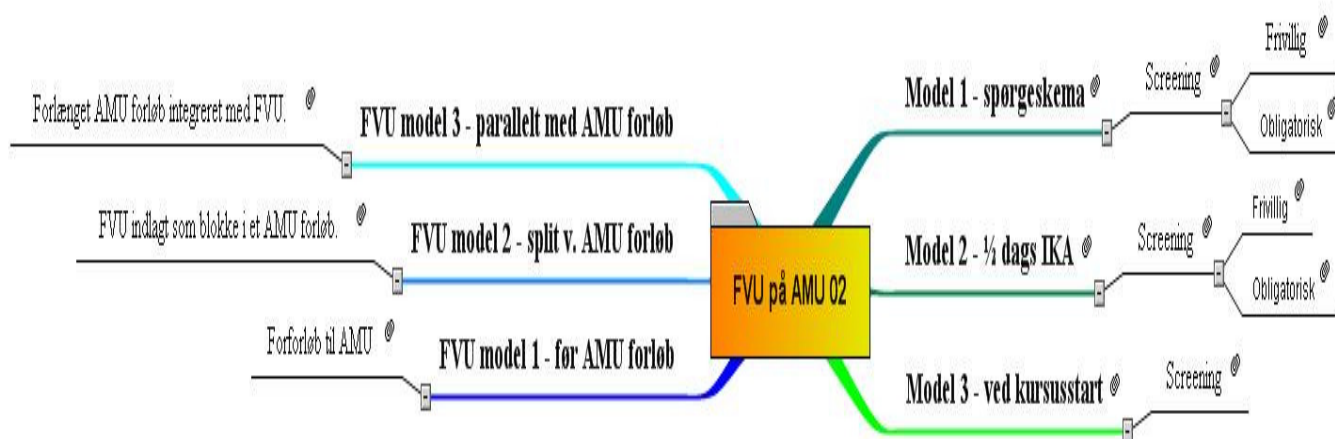
Tid: Tirsdag d. 20. marts 2007
kl. 10-15.30 (*bemærk sluttidspunkt*)

Sted: AMU-Fyn, Børstenbindervej 5
5230 Odense M, Lokale 387

Program:

9.30-10.00	Ankomst og morgenbrød
10.00-10.15	Velkommen og Dagens program
v. Teknologisk Institut
10.15-11.15	Hvordan får vi virksomhederne til at have fokus på betydningen af læse-, skrive-, og regnefærdigheder? – et perspektiv på motivation
v. Mogens Schmidt fra Netværkslokomotivet
<i>Oplæg og spørgsmål/debat</i>
11.15-12.15	Status på skolernes udviklingsprojekter
v. de deltagende skoler
12.15-13.00	Frokost (og telefontid)
13.00-14.00	Hjælpeinstituttet og AMU
Muligheder for bistand og samarbejde - hvad og hvordan?
v. Mogens Høeg fra Hjælpeinstituttet
<i>Oplæg/demonstration og spørgsmål</i>
14.00-15.00	Konkrete erfaringer med undervisningstilrettelæggelse
– formidlingsformer og undervisningsmateriale
v. de deltagende skoler
15.00-15.15	Information fra styregruppen
v. Niels Henning Jørgensen, Transporterhvervets uddannelsesråd
15.15-15.30	Opsamling og næste skridt
- projektaktiviteter, formidling og afslutningskonference

Bilag 6: Aarhus tekniske Skole: Oversigt over FVU på AMU

I. MODEL 1 - SPØRGESKEMA	65
II. MODEL 2 - 1/2 DAGS IKA	66
III. MODEL 3 - VED KURSUSSTART	66
IV. FVU MODEL 1 - FØR AMU FORLØB	67
A. FORFORLØB TIL AMU	67
V. FVU MODEL 2 - SPLIT V. AMU FORLØB	67
A. FVU INDLAGT SOM BLOKKE I ET AMU FORLØB.	67
VI. FVU MODEL 3 - PARALLELT MED AMU FORLØB	67
A. FORLÆNGET AMU FORLØB INTEGRERET MED FVU.	67

Model 1 - spørgeskema

Afdækning af AMU kursisters forudsætninger og forventninger

Det kan være et screeningsmateriale i form af et spørgeskema som sendes til kursisterne efter tilmeldingen. Når kursisterne tilmelder sig får de automatisk tilsendt et spørgeskema, som de snarest skal returnere til skolen.

Screeningen kan evt. udfyldes sammen med en vejleder/faglærer efter aftale.

Resultaterne af spørgeskemaerne behandles af faglærer og læsevejleder i et samarbejde. Hensigten er at tilbyde den rette hjælp og støtte til kursisterne, så de kan gennemføre kurset og således at kvaliteten i uddannelsen bliver hævet.

Tilbud om FVU

Der kan henvises til at et FVU forløb skal følges.

Screening - spørgeskemaet/screeningsmaterialet

Indhold: Oplysninger om relevant

- persondata samt
- skolegang
- uddannelse
- arbejde
- egen vurdering af vanskeligheder ved læsning, skrivning, matematik og regning.

Afdækning af:

- læseforståelse
- skriftlig formulering
- holdninger

Information om uddannelsen

- krav til fysiks formåen

Frivillig

1. Det er frivilligt om kursisdeltagerne vil returnere besvarelsene inden kursusstart. Det kan/skal være i god tid en uge før kursusstart (f.eks. en uge før).

2. Besvarelsene kan medbringes til kursusstart.

Obligatorisk

1. Det er et krav at alle udfylder screeningen og returnerer i god tid inden kursusstart.

2. Det er et krav at alle medbringer en udfyldt screening ved kursusstart.

Model 2 - ½ dags IKA

Afdækning af AMU kursisters forudsætninger og forventninger

Et screeningsmateriale i form af et spørgeskema som alle kursister skal/kan gennemføre inden kursusstart. Når kursisterne tilmelder sig får de automatisk tilbudt screening på skolen. Det vil blive et udvidet screeningsmateriale f.eks. fortesten til FVU som vil være klar til den 1.8. 2007. Her og nu kan vi bruge screeningsmaterialet som vi benytter på Aarhus tekniske Skole kombineret med spørgeskemaet.

Resultaterne af spørgeskemaerne behandles af faglærer og læsevejleder i et samarbejde. Hensigten er at tilbyde den rette hjælp og støtte til kursisterne, så de kan gennemføre kurset og således at kvaliteten i uddannelsen bliver hævet.

Tilbud om FVU

Der kan henvises til at et FVU forløb skal følges.

Screening

Spørgeskemaet/screeningsmaterialet

[Se indhold af screeningsspørgsmålene ved model 1.](#)

Frivillig

Der udmeldes tidspunkter for afholdelse af screeningsdage i kursuskataloget. F.eks. en uge før hver kursusstart, som det er frivilligt om man vil deltage i.

Obligatorisk

Der udmeldes tidspunkter for afholdelse af screeningsdage i kursuskataloget. F.eks. en uge før hver kursusstart. Det er et krav at man har deltaget i ½ dagsafklaringen før starten på et kursus.

Model 3 - ved kursusstart

Afdækning af AMU kursisters forudsætninger og forventninger

Det kan være et screeningsmateriale i form af et spørgeskema som udfyldes på første-dagen af kurset.

Resultaterne af spørgeskemaerne behandles af faglærer, læsevejleder og kursist i fællesskab.

Hensigten er at tilbyde den rette hjælp og støtte til kursisterne, så de kan gennemføre kurset og således at kvaliteten i uddannelsen bliver hævet.

Screening

Spørgeskemaet/screeningsmaterialet

[Se indhold af screeningsspørgsmålene ved model 1.](#)

FVU model 1 - før AMU forløb

Forforløb til AMU

Inden start på AMU forløb

FVU i 40 - 80 lektioner inden Vagt- og sikkerhedskursus påbegyndes. Som et sammenhængende forløb der f.eks. kan kombineres med FVU-matematik.

Tilmelding til eksisterende FVU-hold med 4, 8 eller flere lektioner om ugen på eksisterende hold.

Planlægning af AMU kurset med bidrag støtte i form af Ord- og regneværkstedstimer (ORV).

FVU model 2 - split v. AMU forløb

FVU indlagt som blokke i et AMU forløb.

AMU forløbet forlænges.

FVU i 40 - 80 lektioner i et afbrudt forløb på Vagt- og sikkerhedskurset.

Som et sammenhængende forløb der f.eks. kan kombineres med FVU-matematik.

En uge på Vagt- og sikkerhed - 1, 1½ eller 2 uger med FVU og derefter de 2 sidste uger på Vagt- og sikkerhedskurset.

FVU model 3 - parallelt med AMU forløb

Forlænget AMU forløb integreret med FVU.

AMU forløbet forlænges.

FVU i 40 - 80 lektioner sideløbende med Vagt- og sikkerhedskurset.

For at kunne rumme de 40-80 FVU-lektioner må vagt- og sikkerhedskurset forlænges.

F.eks. på den måde at der indledes med en afklaring og nogle FVU-lektioner og der fast indlægges FVU på halve dage i forløbet.

Bilag 7: Aarhus tekniske Skole - Spørgeskema

AMU

Forudsætninger og forventninger

Grundlæggende vagt

Du ønsker at gennemføre kurset Grundlæggende vagt.

For at vi kan tilgodese dine forudsætninger og forventninger i tilstrækkelig omfang, bedes du udfylde alle sider i dette skema.

Persondata

Navn:

Cpr-nr:

Adresse:

Postnr.:

By:

Telefon:

E-mail:

Civilstand:

Hold nr.:

Modersmål: Dansk andet Hvilket?

Nuværende beskæftigelse

Periode for skoleophold

Skolegang

9. klasse

10. klasse

Gymnasial uddannelse

Andet (skriv hvilket)

Fag på udvidet niveau/ uddannelsesretning

Læse og skrivefærdigheder

Har du svært ved at:

Stave

JA

NEJ

evt. kommentar

Skrive

JA

NEJ

Læse

JA

NEJ

Andre forhold i uddannelsen

Under kurset skal du deltage i brandbekæmpelse, selvforsvar og førstehjælp. For at faglæreren inden for disse områder kan tilrettelægge undervisningen optimalt ønsker vi at vide om du:

1. Har et eller flere af følgende beviser (sæt kryds)

Brandbevis

Førstehjælpsbevis

Ren straffeattest

☐
☐
☐

Fra år

2. Har du besvær med vejtrækningen (astma, kronisk bronkitis eller andre vejtrækningslidelser)? Det skal f.eks. ses i sammenhæng med at du skal ind i røgfyldt rum under brandøvelse. Sæt kryds.

Ja

nej

Ved ja. Beskriv hvilke problemer det drejer sig om:

3. Lider du af ryg-, knæproblemer eller lignende? Det har betydning for din deltagelse i selvforsvar. Sæt kryds.

Ja

nej

Ved ja. Beskriv hvilke fysiske lidelser der kan være et problem for dig i uddannelsen:

Ønsker du merit inden for et af områderne skal kursusbeviserne medbringes inden undervisningen starter i det pågældende fag. Fritagelse eller delvis fritagelse inden for et eller flere af områderne sker i samråd med relevant faglærer.

Fagligt

På kurset vil du blive præsenteret for undervisningsmateriale af forskellig sværhedsgrad. Vi ved af erfaring at mange kursister synes at lovstoffet er svært at arbejde med. Vi har derfor udvalgt et konkret eksempel på en lovtekst fra kurset, og vi vil bede dig om at læse teksten og svare på et par spørgsmål til den.

Eksempel på lovtekst:

For vagten er det vigtigt at kunne arbejde med begrebet ”anholdelse”. Anholdelse er bl.a. beskrevet i retsplejelovens kapitel 69. Her står der bl.a.:

Kapitel 69 - Anholdelse

§ 755. Politiet kan anholde en person, der med rimelig grund mistænkes for et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale, såfremt anholdelse må anses for påkrævet for at hindre yderligere strafbart forhold, for at sikre hans foreløbige tilstedeværelse eller for at hindre hans samkvem med andre.

Stk. 2. samme beføjelser har enhver, der træffer nogen under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale. Den anholdte skal snarest mulig overgives til politiet med oplysning om tidspunktet og grundlaget for anholdelsen.

Som nævnt falder det ikke alle lige let at læse og forstå lovtekster. Hvordan opfatter du ovenstående tekst omkring begrebet anholdelse? Sæt kryds på skalaen som svar på spørgsmålene nedenfor.

Jeg synes, at teksten er:

Meget svær **at læse** Svær **at læse** Let **at læse** Meget let **at læse**

Jeg synes, at lovteksten er:

Meget svær **at forstå** Svær **at forstå** Let **at forstå** Meget let **at forstå**

På kurset vil vi arbejde med loven bl.a. i forhold til følgende spørgsmål :

Onsdag nat kl. 01.30 er du på vagt. Du befinder dig i krydset Kongevejen/ Carl Nielsens Vej, da du via din mobiltelefon/radio bliver sendt til tyverialarm i radioforretningen ”Højbo”, der ligger på Skanderborgvej 110, 8260 Viby J.

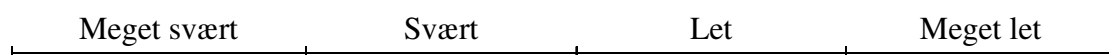
Da du ankommer til forretningen kl. 01.44, kan du se, at der er et cykelstativ, der er smidt igennem udstillingsvinduet.

Du bemærker nu:

A: Mand 180 cm høj, kraftig af bygning, iført sort læderjakke og blå cowboybenklæder. Manden kommer gående ad Skanderborgvej. Han er på vej væk fra radioforretningen ”Højbo”. Da du ser ”A” første gang, er han ca. 50 meter borte. Under højre arm bærer han en DVD.

1. **Kan du anholde "A"?** (Begrund dit svar med baggrund i ovenstående lovttekst omkring anholdelse).

I forhold til at svare skriftligt på spørgsmål 3 om anholdelse synes jeg, at det er (sæt kryds):

2. **Sæt ring om det/de rigtige udsagn (på baggrund af lovtteksten om anholdelse):**

- a) Vagten kan foretage en civil anholdelse, hvis vagten tager en gerningsmand i færd med at stjæle fra en butik
- b) Vagten kan foretage en civil anholdelse i alle tilfælde hvor personer antræffes i nærheden af et gerningssted
- c) Vagten har de samme beføjelser som politiet, når det gælder anholdelse.

3. **I "Lov om rettens pleje (Retsplejeloven)" er der et stikordsregister som gør det muligt for dig at finde de love der er vigtige at kende for vagten. Nedenfor er vist en enkelt side fra dette register.**

I hvilke paragraffer du kan finde oplysninger om:

- a) Anholdelse:

I paragrafferne: _____

- b) Hvornår retten kan beskikke en advokat for den forurettede i forbindelse med straffesager:

I paragrafferne: _____

Stikordsregister

(Tallene henviser til paragraffer)

Lov om rettens pleje (Retsplejelovent)

A

Adcitation.....	250	Advokatfuldmægtig, autoriserede.....	135-136
Adhæsiionsproces....	685, 991-992, 995-996	Advokat kredse	143
Administration, retternes.....	8	Advokatnævn	144-145a
Adoption uden samtykke.....	475a-475i	Advokatråd	143
Advarsel		Advokatsamfundet	143
- , dommere.....	48	Advokatskik, god.....	126
- , politisager.....	937	Advokatvirksomhed.....	122-130
Advokatbeskikkelse.....	119-121	- , selskabsform.....	124
- , adoptionssager	475c	Afdragsordning, udlæg.....	525
- , borgerlige sager	259, 260	Affektionsværdi, udlæg	515
- , bortfald	137	Afgørelser, rettens.....	214, 216-222, 223a-223b
- , faderskabssager	456g	Afhøring	
- , fogedsager.....	500	- , borgerlige sager.....	302-303, 305
- , forældremyndighed.....	449	- , faderskabssager.....	456h-456i
- , frakendelse.....	138-140, 147c, 147f	- , straffesager.....	750, 751-754, 66-870
- , frihedsberøvelse – administrativ.....	470	- , videoafhøring	731a, 745e, 872
- , fri proces.....	333-334	Aflytning	780-791a
- , meddelelseshemmelighed.....	784-785, 787	Afstemninger	
- , politisager.....	1019e	- , rettens	214, 216
- , straffesager.....	730-741	- , straffesager	894, 931
- , tvangsauktion.....	561	Afsættelse, dommere	49
- , vejledningspligt – politiets.....	741b	Agenter.....	171, 754a-754e
- , voldtægtssager.....	741a-741i	Aktindsigt	41-41g
- , værgemål.....	460	Aktstykker.....	39
- , ægteskabssager.....	449	Anholdelse.....	755 – 761
Advokatbistand		Anke.....	219a, 368-388
- , forurettede – adhæsiionsproces.....	995a	- , adoptionssager.....	475i
- , forurettede – staffesager.....	741a-741d	- , afvisning.....	910
Advokater.....	119-147	- , byretsdomme.....	368, 901-903
- , behandling af betroede midler	127	- , ekstraordinær.....	399
- , etableringsret.....	130	- , faderskabssager.....	456
- , fri proces.....	333-334	- , frihedsberøvelse – administrativ	425
- , klager over.....	146-147f	- , landsret.....	368, 371-372, 901-931

Har du svært eller meget svært ved at læse og/eller skrive har skolen mulighed for, at tilbyde dig hjælp i form af ord- og regneværkstedet (ORV) samt forberedende voksenundervisning (FVU). Første dag på kurset vil du kunne få råd og vejledning i forhold til de muligheder skolen kan tilbyde.

Bilag 8: Aarhus tekniske Skole: Følgebrev til spørgeskema

April 2007

Følgebrev til spørgeskema

Vi vil gerne bede dig om at udfylde det medsendte spørgeskema ”Forudsætninger og forventninger” og indsendes det i den vedlagte kuvert, hvor portoen er betalt.

Skemaet skal indsendes senest en uge fra dags dato.

Formålet med spørgeskemaet er, at vi kan tilgodese **dine forudsætninger og forventninger** i tilstrækkeligt omfang og få **afdækket dine eventuelle behov for hjælp og støtte** i kursusforløbet.

Hjælp og støtte kan være i form af:

- Ekstra lærekrafter i undervisningssituationen⁶
- Forberedende undervisning før kursusstart⁷
- Computer som hjælpemiddel f.eks. ved benyttelse af oplæsnings- og skrivestøtteprogrammer.

Hvem kan have brug for hjælp og støtte?

Det kan de, der kan svares ja til et eller flere af følgende spørgsmål:

1. Er det vanskeligt for dig at læse og forstå de tekster, som du skal arbejde med i din uddannelse?
2. Har du vanskeligheder ved at formulere dig skriftligt, så andre kan forstå det du skriver?
3. Er det nyt for dig at bruge en computer eller har du kun lidt erfaring med at benytte den?
4. Er du ordblind?
5. Har du andre vanskeligheder med at tilegne dig ny teori eller praktisk viden?

På Tekniske Skole har vi en vifte af forskellige tilbud, der kan hjælpe dig til at gennemføre den uddannelse du har valgt. Du skal blot sørge for at være åben om hvilke vanskeligheder du har med stavning, skrivning og læsning. Det kan du gøre ved at deltage med dette spørgeark Du kan også bestille et møde med en **læsevejleder** og her aftale, hvilke muligheder der findes for dig.

Med venlig hilsen

Anders Harbo Andersen

Læsevejleder på Aarhus tekniske Skole

tlf.: 8937 3187, e-mail: ahan@ats.dk

⁶ Ord- og regneværkstedslærer (ORV), som ekstra assistance i undervisningstimerne.

⁷ Forberedende voksenundervisning (FVU), som et ekstra undervisningstilbud inden dit kursus starter.

Bilag 9: AMU-Fyn - Resultatoversigt, hold 1

Hvordan er det gået med hold 1?

	Teoriprøve	Køreprøve	EU prøve	Læsevanskeligheder	Sammenfald ml. sprogfærdighed og resultat
	-	Ikke deltaget	-	Ja	Ja
	+	+	+	Nej	Ja
	-	Ikke deltaget	Ikke deltaget	Ja	Ja
	-	-	-	Ja	Ja
	+	-	Ikke deltaget	Ja	Ja
	+	+	-	Ja	
	- +	-	-	Nej	Nej
	Ikke deltaget	Ikke deltaget	Ikke deltaget	Ja	Ja
	- +	+	-	Ja	Ja
	+	+	-	Nej	Ja/Nej
	-	Ikke deltaget	Ikke deltaget		
	Ikke deltaget	Ikke deltaget	Ikke deltaget	Ophørt	
	-	Ikke deltaget	Ikke deltaget	Ja	Ja
	+	+	+	Nej	Ja
	+	+	+	Nej	Ja

- = ikke bestået

+ = bestået

Bilag 10: AMU-Fyn - Resultatoversigt, hold 2

Hvordan er det gået med hold 2?

	Teori- prøve	Køre- prøve	EU prøve	Læse- vanske- ligheder	Sammen- fald ml. sprogfær- dighed og resultat	Kursusbevis	
						Ja	Nej
	D D		Ikke del- taget	Ja lidt	Ja		x
	_ (6) -		Ikke del- taget	Ja	Ja		x
	D Ep	D Ep	Bestået	Nej		X	
	D Ep		Bestået	Nej		X	
	D Ep		Bestået	Nej		X	
	D D Ep		Ikke Be- stået	ja lidt			
	D Ep		Bestået	Nej		X	
	D DEp		Ikke Be- stået	Nej			
	D Ep		Bestået	Ja lidt		X	
	_ (7)		Ikke del- taget	Ja meget	Ja		x
	_ (10) _(7)		Ikke del- taget	Ja meget	Ja		x
	D Ep		Bestået	Nej		X	
	D Ep		Bestået	Nej		X	
	D Ep		Bestået	Nej		X	
	D Ep		Bestået	Nej		X	

D betyder Bus. Ep betyder Erhvervsmæssig Personbefordring (Færdselsstyrelsens betegnelser)

Bilag 11: AMU-Fyn - Virksomhedsinterview 1

Interview i et stort landsdækkende busselskab

<p>Læsebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne læse?</p> <p>Ex køreplan, andre lister, tabeller, diagrammer, manualer, vejledninger</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Læse køreplaner og opslag på tavlerne.</p> <p>'Læse og forstå dansk'. Det er svært for mange.</p>
<p>Skrivebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne skrive?</p> <p>Blanketter, formularer, meddelelser... Papir, pda, pc...</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Udfylde skadesanmeldelse, når de ødelægger et eller andet på bussen eller stationen.</p> <p>Skrive en 'redegørelse', hvis en kunde klager over et eller andet. Bruges som dokumentation over for amtet.</p> <p>Udfylde ansøgning om fast job.</p>
<p>Regnebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne inden for regning og matematik?</p> <p>Lægge til og trække fra, regne med %, omregne valuta, rummål / længdemål / areal / vægt</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Give penge rigtig tilbage i bussen.</p> <p>Tælle op / kontrollere med bon ved hjemkomst / fyraften.</p>
<p>Mundtlige behov Hvad skal nye medarbejdere kunne inden for mundtlig formulering?</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Forklare sig på dansk, bl.a. give en kunde en rejsevejledning.</p>

Bilag 12: AMU-Fyn - Virksomhedsinterview 2

Interview i et turistvognmands-/bybusselskab

<p>Læsebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne læse?</p> <p>Ex køreplan, andre lister, tabeller, diagrammer, manualer, vejledninger</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Rutekørsel (udgør ca. halvdelen af forretningen): Faktisk kun køreplanen, som er meget enkel i forhold til Arrivas. Information til medarbejder klares mundtligt.</p> <p>Alm. turistkørsel: Stort set ingenting. Rejseleder læser kort mv. Information til medarbejder klares mundtligt.</p> <p>Turistkørsel uden rejseleder, dvs. chauffør er også rejseleder: Store krav til læsning, service osv. Kan være svært at skaffe folk med de rette kompetencer.</p> <p>Firmaet har mange chauffører med massive læse- / skriveproblemer. Planlæggerne er konstant opmærksomme på at tilrettelægge arbejdet, så chaufførerne ikke behøver at læse og skrive.</p>
<p>Skrivebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne skrive?</p> <p>Blanketter, formularer, meddelelser... Papir, pda, pc...</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Rutekørsel: Udfylde lønseddel</p> <p>Alm. turistkørsel: Udfylde lønseddel, skrive km-stand i skema. Rejseleder klarer resten.</p> <p>Turistkørsel uden rejseleder stiller store krav til skrivning.</p>
<p>Regnebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne inden for regning og matematik?</p> <p>Lægge til og trække fra, regne med %, omregne valuta, rummål / længdemål / areal / vægt</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Meget små krav, i hvert fald for de første to grupper.</p>
<p>Mundtlige behov Hvad skal nye medarbejdere kunne inden for mundtlig formulering?</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Ingen problemer med fremmedsprogede. Har en del af dem ansat. Sproglige kompetencer vurderes i ansættelsessamtalen.</p>

Bilag 13: AMU-Fyn - Virksomhedsinterview 3

Interview i et stort godstransportfirma

<p>Læsebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne læse?</p> <p>Ex køreplan, andre lister, tabeller, diagrammer, manualer, vejledninger</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Ordblinde ansættes ikke.</p> <p>Chauffører skal kunne læse:</p> <ul style="list-style-type: none">– Fragtbrev med afsendernavn, -adresse, modtagernavn, -adresse, godsnummer / -type mv.– Køreliste for dagen - i tabelform– Telefax – bl.a. ved udenlandske adresser– SMS – kun de der ønsker det. Andre bruger telefon.– GPS – alle. <p>Det er direktørens holdning, at uddannelsesinstitutionen bør tilbyde danskundervisning til de personer, der har behov for det, men på en anden måde end den de har mødt i skoletiden. Udfordringen er at ”få dem ud af busken”, som han siger. De kommer ikke af sig selv.</p>
<p>Skrivebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne skrive?</p> <p>Blanketter, formularer, meddelelser... Papir, pda, pc...</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Udfylde intern dagsedel, som har samme format som køresedlen – dvs. chaufføren kan overføre data direkte fra kørelisten. Der udfyldes data som afsender, modtager, kunde, vareident, tidspunkt mv. Dagens km-tal registreres (kan aflæses på triptæller), det samme gør arbejdstid.</p> <p>Personer, der søger ansættelse, bliver bedt om at udfylde en formular på stedet, også selv om de har medbragt skriftlig ansøgning. Herved kommer det frem, om ansøgeren skriver meget usikkert. Hvis han gør, tager medarbejderen straks en snak med ansøgeren, for som direktøren siger: ”Der er jo ingen grund til at give dem flere nederlag”.</p>
<p>Regnebehov Hvad skal nye medarbejdere kunne inden for regning og matematik?</p> <p>Lægge til og trække fra, regne med %, omregne valuta, rummål / længdemål / areal / vægt</p> <p>Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?</p>	<p>Der er så godt som ikke regnekrav – chaufføren skriver kørte km på dagsedlen, og det kan aflæses på triptæller.</p>

Mundtlige behov

Hvad skal nye medarbejdere kunne inden for mundtlig formulering?

Hvor er det vigtigt, at uddannelsesinstitutionen sætter ind?

Chaufføren skal kunne kommunikere med kunderne, lokalbefolkning osv. og skal kunne modtage en telefonbesked sikkert. Derfor har firmaet indtil nu været tilbageholdende med at ansætte udlændinge. For nylig er dog en østriger blevet ansat. Direktøren forventer, at manglen på danske chauffører kan presse firmaet til at ansætte tyske chauffører, hvilket tvinger medarbejderne hjemme på kontorerne til at tale tysk.

Bilag 14: Social- og Sundhedsskolen Fredericia-Horsens: Selvvurderingsskema

Skolegang og uddannelse

Hvilke uddannelser har du?

Folkeskolens afgangsprøve (9. klasse)

Folkeskolens udvidede afgangsprøve (10. klasse)

Grundforløb

SSH uddannelse

SSA uddannelse

Anden uddannelse eller kurser?
(Skriv hvilke) _____

Har du svært ved at	ja, lidt	ja, meget	nej
læse?	_____	_____	_____
skrive?	_____	_____	_____
stave?	_____	_____	_____

Læser du som regel godt nok til at kunne klare dig

	nogenlunde	godt nok	ikke godt nok
i fritiden?	_____	_____	_____
på arbejdet?	_____	_____	_____
i uddannelse?	_____	_____	_____

Skriver du som regel godt nok til at kunne klare dig

	nogenlunde	godt nok	ikke godt nok
i fritiden?	_____	_____	_____
på arbejdet?	_____	_____	_____
i uddannelse?	_____	_____	_____

Bilag 15: Social- og sundhedsskolen, Fredericia-Horsens: Læsetekst 1

Tumbling og strygning

Opgaver

Hvor mange symboler er der for strygning? (Sæt kryds)

- 1
- 2
- 3
- 4

Hvilket symbol betyder tørretumbling ved højst 60°C? (Sæt kryds)

-
-
-
-

Hvilken max. temperatur anvendes til strygning af vævet akryl?

- Højst 150°C
- Højst 110°C
- Højst 200°C
- Bør ikke stryges

Oversigt over symboler

Symboler for tørring (er kvadrater der skal forestille en tørretumbler)

tumblertørring ved højst 80°C, samt hængetørring, dryptørring og liggetørring

tumblertørring ved højst 60°C, samt hængetørring, dryptørring og liggetørring

undgå tørring i tumbler, skal hængetørre, dryptørre eller liggetørre. Hvis kun en af metoderne kan anvendes, skal det angives med supplerende tekst.

Symboler for strygning

Strygning ved høj temperatur, dog højst 200°C. Anvendes til bomuld, strygelet bomuld og hør.

strygning ved middel temperatur, dvs. højst 150°C. Anvendes til uld, nylon, polyester, silke, triacetat og viscose.

strygning ved lav temperatur, dvs. højst 110°C. Anvendes til acetat og vævet akryl.

undgå strygning. Det gælder f.eks. akrylstrikvarer, plastbelagt stof (f.eks. vinyl) og stoffer med plastbelagt metaleffekt.

Bilag 16: Social- og Sundhedsskolen, Fredericia-Horsens: Læsetekst 2

Forudsætninger for et sundt og behageligt indeklima

Opgave

Hvilke af følgende punkter er nævnt i teksten? (Sæt 4 krydser)

- undgå møbler af tropisk træ – det skader miljøet
- dæmpet belysning
- udluftning flere gange dagligt
- et godt ventilationsanlæg
- lav temperatur – 19-21° - det sparer på varmeregningen
- ikke for høj eller lav luftfugtighed
- møbler og gulve som er lette at gøre rent
- ikke direkte sollys ind i boligen
- ikke generende støjniveau
- ikke træk ved vinduerne

Forudsætninger for et sundt og behageligt indeklima

- *Udluftning flere gange dagligt, 5-10 minutter hver gang.
Vær opmærksom på, at der kun må forekomme træk, når der udluftes meget kraftigt.
Borgere, der lider af f.eks. luftvejs- eller hjertesygdomme, allergi eller hudsygdomme, føler sig bedst tilpas, hvis der ofte luftes ud.*
- *En temperatur på 20-23 grader det meste af året.*
- *En luftfugtighed på 40-70%, lavest om vinteren.*

Høj luftfugtighed giver:

- *gode vækstbetingelser for blandt andet bakterier, skimmelsvamp og støvmider. Det kan give store problemer for allergikere.*
- *Fugt på vægge og vinduer, i værste fald fugtskader i træværket.*
- *Større varmeregning. Fugtig luft er vanskeligere at varme op end tør luft.*

Lav luftfugtighed giver:

- *Følelsen af tørre øjne og slimhinder.*
- *Tendens til, at der udvikles statisk elektricitet (især i boliger med kunststoftæpper og -møbler).*

- *En belysning, der ikke blænder eller giver store forskelle mellem lys og skygge.*
- *Støj fra trafik, naboer og installationer på et niveau, der ikke generer.*
- *Regelmæssig rengøring med ugiftige rengøringsmidler.*
- *Rengøringsvenlige møbler og gulve.*
- *Bolig og inventar af materialer, som ikke afgiver giftige dampe, f.eks. formaldehyd.*

Alle disse forhold gælder også for kontorer og de fleste institutioner, blandt andet plejehjem.

Bilag 17: Social- og Sundhedsskolen, Fredericia-Horsens: Læsetekst 3

Opgaver

(Sæt kun 1 kryds ud for hver opgave)

1. Den daglige praktikvejleder sikrer:

- at eleven får overordnet vejledning
- et godt uddannelsesmiljø
- et godt praktikforløb
- at eleven gør det hun skal

2. Hvad er fordelen ved at praktikvejledningen går på skift?

- det giver mindre arbejde til den enkelte
- det giver forståelse for at vejledning tager tid
- det gør at alle lærer noget
- det giver bedre samarbejde

3. Hvad er ifølge teksten vigtigt for at et vejledningsforhold bliver godt?

- at eleven er interesseret i at lære
- at vejlederen har prøvet at vejlede før
- at lederen af praktikstedet støtter op
- at praktikstedet giver gode muligheder for læring

4. Hvad handler artiklen om?

- Mette, Hanne og Åse
- hjemmeplejen i distrikt 5
- at være praktikvejleder
- vejledning af elever kræver tid

Daglig praktikvejleder

Den daglige praktikvejleder er den, der er tættest på selve vejledningsopgaven. Hun er den medarbejder, der i det daglige sikrer, at eleven får vejledning i de enkelte arbejdsopgaver. Hun er den person, der sikrer et godt uddannelsesmiljø.

I hjemmeplejedistrikt 5 er social- og sundhedsassistenten Hanne den ansvarlige praktikvejleder og Mette og Åse er netop blevet uddannet til at være to af distriktets tre praktikvejledere.

I distrikt 5 har man valgt, at hver elev kun har én praktikvejleder. Til gengæld er Hanne altid i baggrunden og kan træde til, hvis praktikvejlederen bliver syg eller har ferie. Hanne vil også fungere som ressourceperson for Mette og de andre praktikvejledere i distrikt 5. Det vil sige, at de kan henvende sig til hende for at få idéer og inspiration til rollen som praktikvejleder.

Den enkelte praktikvejleder har ikke altid indflydelse på, hvem der kan være praktikvejleder, da det oftest er en beslutning, der tages på et mere overordnet plan. På nogle arbejdspladser indenfor social- og sundhedsområdet er det hver gang de samme medlemmer af personalegruppen, der fungerer som praktikvejledere. Andre steder går funktionen som praktikvejleder på skift mellem alle de ansatte. Fordelen ved dette kan være, at der blandt personalet bliver større forståelse for, at praktikvejledning tager tid.

Uanset hvilket mønster den enkelte arbejdsplads vælger, er der nogle forudsætninger, der må være til stede, for at en medarbejder kan fungere tilfredsstillende som praktikvejleder. Medarbejderen skal have de rette vejlederkvalifikationer, og praktikstedet skal være indrettet, så der er gode vilkår for læring. Det betyder bl.a. også, at praktikvejlederen skal have nogle gode arbejdsvilkår.

Bilag 18: Social- og Sundhedsskolen, Fredericia-Horsens: Læsetekst 4

Opgave

Match overskrift og tekstafsnit

Giv hvert af følgende 4 tekstafsnit en passende overskrift. Brug de 4 overskrifter i boblerne ovenfor.

1. afsnit

Overskrift: _____

Det er en god idé, at praktikvejlederen har samme uddannelse som den elev, hun vejleder. En del af det at uddanne sig er også at udvikle en fagidentitet. Det medvirker praktikvejlederen til, både bevidst og ubevidst. Hun bruger sin fagidentitet i vejledningen ved at vise eleven, hvad det vil sige at være eksempelvis social- og sundhedshjælper.

Hun fortæller om de opgaver, som det forventes, at en social- og sundhedshjælper varetager, og hun viser med sig selv som eksempel, hvordan det kan gøres. Man kan sige, at hun fungerer som rollemodel.

Mette er social- og sundhedshjælper, og derfor har hun et stort kendskab til uddannelsens mål og rammer. Hun har selv været social- og sundhedshjælper, og har prøvet at være i tilsvarende situationer. Mette har en fagidentitet som social- og sundhedshjælper og vil ud fra dette sandsynligvis være en god rollemodel for en social- og sundhedshjælper.

2. afsnit

Overskrift: _____

Efter et par års ansættelse inden for området, har en medarbejder selv fået praktiske erfaringer. Erfaringer som hun kan anvende som praktikvejleder i vejledningssituationerne. En nyuddannet medarbejder kender som oftest kun få eksempler på, hvordan en given arbejdsopgave kan løses. Det kan medføre, at den nyuddannede praktikvejleder er mindre nuanceret i sin holdning til, hvordan eleven løser opgaven. Et andet problem er, hvis praktikvejlederen giver eleven den opfattelse, at der kun er én måde at udføre den enkelte arbejdsopgave på.

Mette har været uddannet i tre år, og har været ansat i hjemmeplejedistrikt 5 i alle tre år. Hun kender det arbejdsområde, eleven skal uddannes indenfor. Hun har været i mange forskellige situationer, der har lært hende, at ikke to situationer er helt ens, og at de derfor ikke kan løses på samme måde.

3. afsnit

Overskrift: _____

Et praktikvejlederkursus er også en god forudsætning for praktikvejlederen. På kurset undervises bl.a. i vejledningsteori, og hvordan man vejleder og inspirerer andre. I nogle amter afholder man fælles praktikvejlederkurser på social- og sundhedsskolen, og i andre amter lægges det ud til de enkelte praktikområder.

Mette og Åse har netop deltaget i et praktikvejlederkursus, og de er opsatte på at afprøve det, de har lært. Det vil derfor være oplagt at Mette og Åse bliver praktikvejledere for de kommende elever.

Erfaringer viser, at ny viden helst skal tages i anvendelse i løbet af kort tid, da den så huskes bedre. Desuden er motivationen for at være praktikvejleder specielt stor lige efter et kursus, fordi man føler sig "parat".

4. afsnit

Overskrift: _____

Eleven forventer ofte, at praktikvejlederen kan svare på alle de spørgsmål, hun stiller. Det er der selvfølgelig ingen mennesker, der kan. Det kan snarere forventes, at praktikvejlederen ved, hvordan hun og eleven sammen kan søge svar på spørgsmålene.

Praktikvejlederen kan undersøge, om der på praktikstedet findes bøger af nyere dato, der kan bruges som opslagsbøger. Hun kan også undersøge muligheden for adgang til internettet med alle de informationer, der kan fås her. Desuden findes der på de fleste arbejdspladser gode kursustilbud - som arbejdspladsen enten selv afholder, eller som afholdes på de lokale social- og sundhedsskoler og AMU-centre. Disse kurser er tilrettelagt, så medarbejderne får mulighed for at holde deres faglige viden ajour.

Når Mette skal fungere som praktikvejleder for den nye elev, er det vigtigt, at hun har holdt sin viden inden for arbejdsområdet ajour. Mette har måske deltaget ivrigt i faglige debatter til gruppemøderne, og hun har måske deltaget i temadage og kurser.

Opgave

De 4 tekstafsnit er fra en lærebog, og de hænger sammen som én tekst med 4 afsnit. Hvilken af følgende overskrifter er passende for hele teksten? (Sæt kryds)

- Elevens forventninger til vejlederen
- Vejlederkvalifikationer
- Historien om Mette, en vejleder
- Kurser vigtige for vejlederen

Bilag 19: Social- og sundhedsskolen, Fredericia-Horsens: Stavetest

Stavetest

Indsæt det rigtige af de tre ord i sætningen

1. Hun kommer _____ i morgen.

sandsynligvis
sandsyndligvis
sansynligvis

2. Hun er glad for sit _____.

arbejde
arbajde
arbajd

3. Der var mange _____ på skolen.

menesker
mensker
mennesker

4. Hendes mor kom på _____.

plejehjem
plajehjem
plajejem

5. Hun er _____ meget sund.

fysiks
fysis
fysisk

6. Man får _____ af at ligge for meget i sengen.

trøgsår
trygsår
tryksår

7. Han _____ ikke, hvornår han var faldet.

hviste
vidste
viste

8. Vi skal gøre _____ rent i dag.

gulet
gålvet
gulvet

9. Jeg lægger _____ på bordet.
dugen
duggen
duven

10. Hvorfor er _____ vigtig?
kommunikation
komunikation
kommunikasjon

11. De fås i _____ størrelser.
fåskelige
forskellige
forskellige

12. Du skal _____ hende om munden.
tøre
tørre
tører

13. Giv ham et stykke mad med _____.
leverpostej
leverposteg
leverpostag

14. Der er _____ kl. 11.
fysiterapi
fysioterapi
fysioterpi

15. Det er vigtigt at _____ det i dag.
rappotere
rapotere
rapportere

16. Et rent _____ er vigtigt
miljø
miliø
milljø

17. Du kan hjælpe med tøjvask og _____.
rengøring
rengøring
rengøing

18. Du skal banke på hos _____, før du går ind.
borgen
borgern
borgeren

19. Hun kom _____ og ad trappen.

løbene
løbende
løbenne

20. Han har ondt i _____.

benenne
benene
benende

21. Jeg har svært ved _____, hvad du siger.

at høre
at hørre
at hører

22. Vi _____ hende i morges.

vaske
vaskede
vasked

23. Hun _____ madvognen ind for 5 minutter siden.

kørte
kørete
kørde

24. _____ aflaster os meget.

maskinerne
maskinene
maskinernde

25. Der var to _____ til klassen.

lærer
lærere
lærerne

26. _____ skal op på bordet.

stolene
stolende
stolerne

27. Jeg _____ bogen her.

ligger
lå
lægger

28. Det er på tide, han får _____ middagssøvn.

hans
sit
sin

Bilag 20: Social- og sundhedsskolen, Fredericia-Horsens: Indsætningsøvelse

Opgave

Læs teksten og indsæt det rigtige ord på den rette plads

Når man reflekterer over f.eks. en plejesituation betyder det, at man _____ (husker/tænker/overvejer) situationen igennem, relaterer den til sin viden og dermed bliver _____ (klogere/oplyst/vidende) på, hvad der skete i situationen, og hvad der kunne gøres _____ (værre/stærkere/bedre). Formålet med refleksion er altså at _____ (glemme/bearbejde/ tale) situationen for at lære noget, der kan bruges i en kommende plejesituation.

Refleksion kan foregå bevidst eller _____ (ubestemt/ubevidst/usikker), men i læringssammenhænge er det den bevidste refleksion, vi er interesseret i. Når _____ (evalueringen/emotionen/refleksionen) er bevidst, det vil sige sprogliggjort mundtligt eller skriftligt, kan oplevelsen analyseres og hermed blive et led i læringen.

Man taler i dag om at udvikle en _____ (reflekterende/ensidig/stille) praktiker. Altså en praktiker, der automatisk _____ (falder hen/ arbejder hurtigt/stopper op) og tænker over, hvad hun gør.

Bilag 21: Social- og sundhedsskolen, Fredericia-Horsens: Rettevejledning

Rigtige svar

Læsetest 1

1. nr. 4
2. Kryds ved symbol nr. 3
3. Højst 110 grader

Læsetest 2

- Kryds ved:
- Udluftning flere gange dagligt
 - Ikke for høj eller lav luftfugtighed
 - Møbler og gulve som er lette at gøre rent
 - Ikke generende støjniveau

Læsetest 2

1. Et godt uddannelsesmiljø
2. Det giver forståelse for at vejledning tager tid
3. At praktikstedet giver gode muligheder for læring
4. At være praktikvejleder

Læsetest 3

1. Uddannelse
2. Erfaring
3. Praktikvejlederkursus
4. Ajourføring af viden

Overskrift til hele teksten: Vejlederkvalifikationer

Stavetest

1. sandsynligvis	10. kommunikation	19. løbende
2. arbejde	11. forskellige	20. benene
3. mennesker	12. tørre	21. høre
4. plejehjem	13. leverpostej	22. vaskede
5. fysisk	14. fysioterapi	23. kørte
6. tryksår	15. rapportere	24. maskinerne
7. vidste	16. miljø	25. lærere
8. gulvet	17. rengøring	26. stolene
9. dugen	18. borgeren	27. lægger
		28. sin

Indsættelsestest

1. tænker	5. ubevidst
2. klogere	6. refleksionen
3. bedre	7. reflekterende
4. bearbejde	8. stopper op

Bilag 22: Social- og sundhedsskolen, Fredericia-Horsens: Resultatliste

Resultatliste for

Materiale til pejling af læse- og stavekompetencer på AMU hold på Social- og Sundhedsskolen Fredericia Horsens

Læsning

Antal rigtige	Niveau
13 - 16	godt
9 - 12	middel
0 - 8	mangelfuldt

Forklaring:

Godt: Elevens læseforståelse er på et niveau så hun uden besvær vil kunne klare læsekravene på et typisk AMU kursus.

Middel: Eleven har nogle problemer med forståelse af tekster. Det kunne være en god idé at kigge nærmere på hvilke typer af spørgsmål eleven havde svaret forkert på. Dette må inddrages i lærerens overvejelser i forbindelse med brug af skrevne tekster.

Mangelfuldt: Man må forvente at så lav en score vil give eleven problemer med forståelsen af typiske undervisningstekster på AMU niveau.

Stavning

Antal rigtige	Niveau
33 - 36	godt
28 - 32	middel
0 - 27	mangelfuldt

Forklaring:

Godt: Ingen eller kun ubetydelige stavefejl

Middel: Nogle stavefejl, men ikke et antal som i sig selv vil give skriftsproglige kommunikative problemer.

Mangelfuldt: Et antal staveproblemer som muligvis vil kunne være hæmmende for elevens skriftsproglige kommunikative kompetence.

NB! Denne stavetest giver ingen pejling om elevens generelle skriftsproglige kompetencer – kun stavning af enkeltord.

**Resultatliste for elever på AMU vejlederkurset Horsens afd. -
marts 2007**

Elev (nr.)	Antal rigtige af 16 - læsning	Antal rigtige af 36 - stavning
1	16	35
2	14	30 - middel
3	9 - middel	34
4	15	35
5	14	33
6	9 - middel	31 - middel
7	12 - middel	35
8	11 - middel	29 - middel
9	9 - middel	30 - middel
10	9 - middel	29 - middel
11	13	34
12	10 - middel	31 - middel
13	14	34
14	10 - middel	32 - middel
15	12 - middel	33
16	15	34

Bilag 23. Guide til to AMU-forløb

Guide til to AMU-forløb

Guiden tager udgangspunkt i to AMU-kurser, der udbydes og gennemføres på Kolding Pædagogseminarium: *Arbejdet i pædagogiske døgntilbud og opholdssteder* og *Arbejdet som familieplejer*. I guiden anvises forslag til gennemførelse af den første dag på de to kurser.

Arbejdet i pædagogiske døgntilbud og opholdssteder

AMU-forløbet er et 10-dages kursus for ansatte på pædagogiske opholdssteder og døgntilbud, der gerne vil kvalificere deres arbejde. Deltagerne har vidt forskellige faglige og personlige forudsætninger for at deltage. Det er ligeledes forskelligt, hvor lang tid de har deltaget i det pædagogiske arbejde.

Målet med uddannelsen er handlingsorienteret og drejer sig om at kvalificere deltagerne til at kunne indgå i arbejdet med børn og unge anbragt uden for hjemmet ud fra kendskab til:

- Relevant lovgivning
- Forståelse for børn og unges vilkår i familien
- Forholde sig til omsorgssvigtede børn og unge og deres forældre med henblik på at danne relationer
- Indsigt i udviklingspsykologiske teorier
- Kunne kommunikere med de anbragte om, hvorfor de er anbragt
- Kendskab til sorg- og krisereaktioner
- **Kunne beskrive og begrunde egen praksis (se sekvenser fra forløbet nedenfor)**
- Kunne indgå i faglig dialog med kolleger og andre samarbejdspartnere
- Kunne vurdere, hvilke krav arbejdet stiller til egne ressourcer og kompetencer

Eksempel på et konkret forløb for kursets første dag

Optakt til at kunne beskrive og begrunde egen praksis

Dette er første dag, vi mødes på holdet. Derfor er målet:

- at introducere deltagerne for centrale elementer i pædagogisk arbejde - iagttagelse og læring, som optakt til at beskrive og begrunde egen praksis.
- at skabe en inkluderende atmosfære - et fælles afsæt, der giver lyst og mod til at ville udvikle sig baseret på meningsfuldhed, mulighed for udvikling af kompetencer og senere at gå tættere på egen praksis.
- at lave en fælles referenceramme via øvelsen 'Bordet' ud fra en antagelse om, at deltageres erfaringer mest hensigtsmæssigt indføres, når de trykke og anerkendende rammer er etableret.

Dagens program:

1. Kort præsentationsrunde af deltagerne
2. Morgensamling - øvelsen 'Tegn og gæt' ved tavlen

3. Arbejde med iagttagelse og læringspositioner via en narrativ tilgang – øvelsen 'Bordet'

1. Kort præsentationsrunde af deltagerne

2. Morgensamling

Morgensamling - en start på dagen, hvor vi på skift (lærer og alle deltagere på kurset) kan stå for at lave/præsentere noget, der ligger os på hjertet, noget vigtigt, noget sjovt, noget fagligt, en madopskrift..... Denne 1. dag er det 'Tegn og gæt'.

Beskrivelse af øvelsen, Tegn og gæt ved tavlen:

Klassen inddeles i to hold.

En fra hvert hold kommer op til tavlen, hvor de trækker en tegneopgave. Der tegnes nu på samme tid den samme opgave - f.eks. en skovl. De øvrige i klassen kan se begge tegninger og råber på samme tid forslag til, hvad det forestiller. Holdet, der først gætter det rigtige svar, får points.

Kommentar/refleksion til tegn og gæt:

Øvelsen giver mulighed for at skabe en atmosfære af, at her er ok at være. Et højt tempo med maksimal deltagelse kan være med til at formindske præstationsangsten – der grines af de nogle gange forunderlige tegninger. Alle kan deltage og bidrage på en eller anden måde. Der arbejdes på denne måde med inklusion. Senere på dagen kan man få en snak om, at nogle kan tegne, andre kan ikke - og sådan er for øvrigt også med så meget andet, også det med læsning og stavning,

3. Arbejde med iagttagelse, læringspositioner via en narrativ tilgang.

Øvelse: 'bordet' - beskrivelse:

1. fase:

- På et bord er placeret 15 forskellige genstande. Det kan være en bog, en fjer, en nøgle, en dukke, en øldåse, nogle piller, en tegning - genstandene vælges i forhold til tema, hensigt og deltagere.
- Deltagerne får besked om at kigge på bordet i 30 sekunder.
- Skriv genstandene ned på et stykke papir.
- Derefter en runde, hvor hver deltager fortæller, hvilken genstand, der først blev noteret og overvejelser om, hvorfor det netop var denne genstand. Er der en systematik i noteringen?

Kommentar/refleksion til 1. fase:

Hvilke ting er jeg tilbøjelig til at få øje på? Hvad ser jeg ikke? Efter hvilken systematik organiserer jeg mine iagttagelser? Denne snak om iagttagelse af genstande videreføres til mødet med mennesker og situationer. Vi møder altid med en forforståelse, der afgør, hvad, det er, vi får øje på, og hvilken betydning, vi tillægger det. Vi ser ikke det hele, og det er OK, og vi ser alle noget forskelligt. Dette kan være anledning både til konflikt og læring.

2. fase:

- Skriv en historie på baggrund af tingene: Hvem bor her? Alder, køn, hvad er lige sket i vedkommendes liv?
- 3 og 3 sammen: Fortæl hinanden ukommenteret jeres historier
- Der vælges én historie fra hver gruppe som fortælles for de andre på holdet. Alle grupper fortæller. Og alle kommer i 'den varme stol', hvor der bliver spurgt ind til hovedpersonen i historien.

Kommentar/refleksion til 2. fase:

Ofte vil der være stor forskel i de historier, der kommer frem af det samme 'bord', og der fokuseres ofte så meget på det problematiske, at de 'ting', der åbner til ressourcerne, ikke bliver set. Der arbejdes i grupper på tre, da det skaber en god dynamik i fortællingen. At arbejde parvist kan blive for snævert i denne sammenhæng. Det er vanskeligt for flere at sætte sig i den varme stol, men det kan resultere i stærke fortællinger og glæde efter endt indsats.

3. fase:

- Historien om f.eks. 'Hanne' vælges til nærmere udforskning
- På baggrund af 'Hannes' fortælling laves en case med en problemstilling. Læreren er den udførende i opbygningen af casen, men hun lytter selvfølgelig til deltagerens input.
- Der opbygges et system omkring 'Hanne', hvor der inviteres folk med fra det personlige og faglige netværk. Deltagerne vælger, hvem de anser for relevante - far, mor, farfar, veninde, lærer, pædagog, sagsbehandler, psykolog osv. En af deltageren udpeges til at være den, der har indkaldt til møde angående 'Hannes' problemstilling. Der laves rollespil, hvor et vedtaget tema er i spil.

Kommentar/refleksion til 3. fase:

Alle har og kan bidrage med erfaringer og perspektiver (inklusion), hvilket medvirker til at styrke deltagerens selvforståelse i udviklende retning.

4. fase:

- De øvrige på holdet er reflekterende team og byder i indlagte pauser i spillet ind med refleksioner i forhold til problemstillinger.

Kommentar/refleksion til 4. fase:

Det er vigtigt og nyttigt at bruge indlevelse og afstand som læringspositioner. Dette bliver muligt, når man arbejder med reflekterende team. Denne form kan være med til at synliggøre tendensen til at drukne lidt i situationen, frem for at få øje på andre forhold i problemstillingen.

5. fase:

- Der kan foretages rolleskift, så 'Hanne' bliver sin mor, og mor bliver 'Hanne', og også de øvrige personer kan skifte rolle og position i spillet.

Kommentar/refleksion til 5. fase:

Ved at foretage rolleskift og indleve sig i en anden, får man mulighed for positionsskift og se situationen fra en ny synsvinkel. Det er særdeles overraskende på egen krop at mærke den store forskel, der er, afhængigt af hvilken rolle man 'sidder' i. Læring drejer sig blandt andet om at foretage positionsskift.

6. fase:

- Lærergennemgang af udviklingens fire rettetheder, se de to næste sider. Progressionen i disse bilag er lavet for at tage hensyn til denne komplekse teori.
- Gruppearbejde om de fire rettetheder, hvor deltagerne skal koble teorien på praksiseksempler med afsæt i de to bilag
- Deltagerne bliver præsenteret for 'Lærerens møde med eleven' en ret svær artikel af Jan Tønnesvang i Lærer i tiden, Klim, 1999. Deltagere, der er specielt motiverede, kan tage artiklen med hjem og læse den, hvis de ønsker det. I forbindelse hermed en snak om, hvordan deltageren på holdet har det med at læse og skrive og en henvisning til muligheder for hjælp.

Kommentar/refleksion til 6. fase:

Vi har tidligere anvendt nogle mere komplicerede overheads, men vi havde til dette hold forenklet teorien om de fire 'rettetheder' (se næste side). Det var fortsat svært stof. Vi vil senere i forløbet vende tilbage til stoffet, og når vi har gjort dette på andre hold, har vi oplevet, at det giver god mening med denne umiddelbart meget svære teori og tekst.

Læse/skrive - kommentarer:

Efter 'Tegn og gæt' om morgenen, hvor alle bidrager på forskellig vis med forunderlige tegninger, og efter at have været sammen en hel dag, er det ikke 'farligt' i forbindelse med denne sidste teorigennemgang at tage en snak om læse-, skrivevanskeligheder.

Denne snak bliver fulgt op af en snak om generel studievejledning med henblik på muligheder for at få hjælp til læse-, skrivevanskeligheder + andre kursus- og uddannelsesmuligheder.

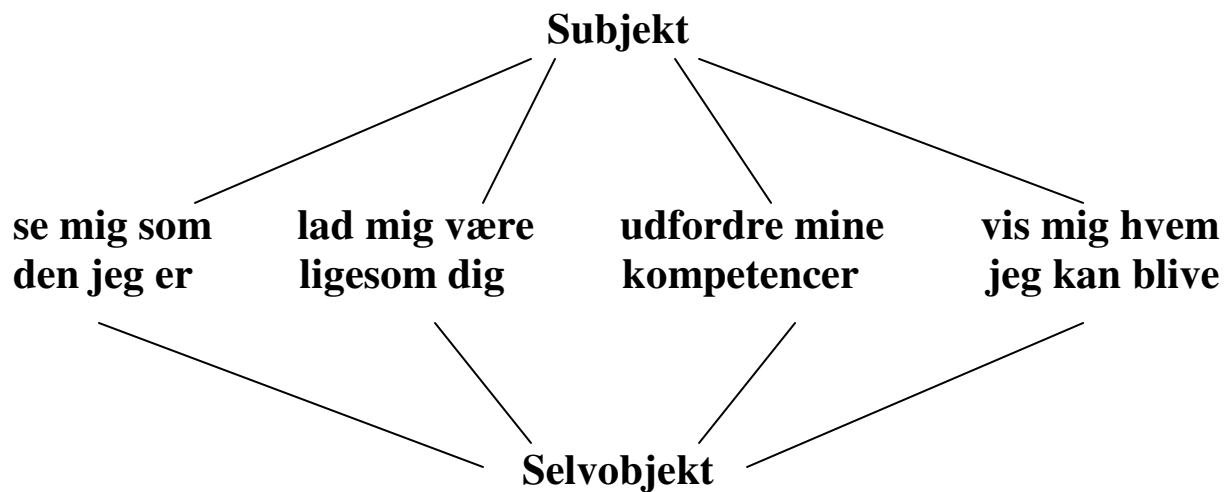
Fokus på læse- og skrivevanskeligheder

Efter øvelsen 'Tegn og gæt', hvor alle deltagere kan bidrage på forskellig vis med forunderlige tegninger, og efter at have været sammen en hel dag, er det ikke 'farligt', at der i forbindelse med den sidste teorigennemgang tages en snak om læse- og skrivevanskeligheder. Denne snak følges op af en snak om generel studievejledning med henblik på deltagerens muligheder for at få hjælp til læse- og skrivevanskeligheder samt vejledning i forhold til andre kursus- og uddannelsesmuligheder.

De 4 rettetheder

Alle har en livstrang:

- til at udvikle sig
- til at forbinde sig
- til at gribe ind

Selvobjekt: man udgør en indvendig forbundet forlængelse af den andens selv.

- man spejler, understøtter, rummer, opløfter, forstyrrer subjektets udvikling på vej.

De 4 rettetheder:

(Jan Tønnesvang: Selvet i pædagogikken)

”Se mig som den jeg er” - rettethed mod selvfremsstilling:

- subjektets behov for at hævde sin egen unikke individualitet
- opgaven for de voksne, selvobjektet er at se, forstå og anerkende subjektets unikke selvfremsstilling

”Vis mig hvem jeg kan blive” - rettethed mod idealisering

- udvikling af idealer, værdier og psykiske målstrukturer, som danner retning i ens handlinger
- skaber grundlag for at gøre noget ved tingene
- udvikler evnen til at begejstres og lade sig inspirere
- den voksne/pædagogen/vejlederen/forældre skal tilbyde sig og turde være betydningsgivende men aldrig kræve at være det
- den voksnes engagement og personlige substans er afgørende. Vil du dette, eller er det bare noget du lader som om?

-

”Lad mig være ligesom dig” - rettethed mod samhørighed:

- føle sig ligeværdig, ligesindet
- bestræbelser på at knytte bånd til det fællesmenneskelige
- samvær og fællesskabsoplevelsen
- opgaven for de voksne, selvobjektet er at skabe betingelser for at indgå i fælles projekter.

”Udfordre mine kompetencer” - rettethed mod mestring:

- subjektets bestræbelser på aktivt at gribe ind i og forsøge at beherske forhold i verden
- behov for udvikling af kognitive kompetencer, så man kan forholde sig reflektivt til sig selv og sin omverden
- behov for udvikling af handlekompetencer, så man kan omsætte sin indsigt til noget konstruktivt
- vi skal som voksne, selvobjekter sørge for optimal udfordring - næste udviklingszone (NUZO)

Arbejdet som familieplejer

AMU-forløbet er et 5-dages kursus for familier, der gerne vil godkendes som plejefamilie. Deltagerne har vidt forskellige personlige og faglige forudsætninger for at deltage i kurset. En del af dem har indgående kendskab til det pædagogiske felt. Endvidere har en del af dem forudgående erfaringer med det at være plejefamilie, dels i form af at have været aflastningsfamilie og dels som plejefamilie. (Det at skulle deltage i et 5-dages kursus for at blive godkendt trådte i kraft med 'Anbringelsesreformen', jan. 2006. Dette gælder også for familier, der tidligere har været plejefamilie).

Overskrifterne for kursets indhold:

- introduktion til det at være plejefamilie
- omsorgssvigt
- barnets livshistorie og hvordan denne inddrages i det pædagogiske arbejde
- forældre-/familiesamarbejde - herunder om kommunikation og konflikthåndtering
- samarbejde med det kommunale system, herunder om tavshedspligt, indberetningspligt mv.

Målet med uddannelsen er, at den skal give kommende plejefamilier viden om, hvilken opgave de går ind til, og give dem redskaber til at løse opgaven.

Deltagerne har ved kursets opstart fået udleveret: 'Familieplejerne - SLs portræt af familieplejen nu - med anbefalinger til fremtiden'. De bliver i den forbindelse opfordret til at orientere sig i denne i forhold til temaerne for de enkelte kursusdage. Undervejs i løbet af undervisningen henvises til relevante dele af pjecen. Endvidere uddeles en oversigt med stikord ved dagens afslutning, således at de, der finder det ønskeligt, kan orientere sig efterfølgende uden at skulle læse hele pjecen.

Eksempel på et konkret forløb for kursets første dag

Overskrift: Forældresamarbejde og kommunikation

Målet med forløbet er, at deltagerne:

- får forståelse for betydningen af at have et samarbejde med barnets biologiske forældre
- får indblik i dilemmaer og udfordringer, der kan være forbundet med dette samarbejde
- får reflekteret over egne styrker og barrierer i forhold til at indgå i samarbejdet med forældrene

Der lægges i forløbet i høj grad vægt på at tilgodese deltagerens forskellige læringsstile.

1. 'Elefanten og de blinde mænd' (en tegning af blinde mænd, der på forskellig vis beskriver en elefant, mens de står og rører ved hver sin del af den)

Dagen starter med øvelsen 'Elefanten og de blinde mænd'. Udgangspunktet er en tegning af blinde mænd, der ved at røre hver sin del af elefanten, skal skrive, hvad det er de rører ved. Snakken om de blindes mulige beskrivelser munder ud i en overordnet præsentation af dét at have forskellige perspektiver på en sag og kun at kunne 'se' sit eget udsnit. Det visuelle input

kombineret med konkrete eksempler giver anledning til drøftelse af dilemmaer og hypotetiske problemstillinger i forældresamarbejde.

To konkrete eksempler på forældresamarbejde beskrives for deltagerne. Her præsenteres deltagerne for underviserens egne erfaringer med det at have svært ved at indtage modpartens perspektiv.

Ordet er frit - deltagerens umiddelbare overvejelser og refleksioner

Kommentarer/refleksion:

Det visuelle input kombineret med konkrete eksempler giver anledning til en snak blandt deltagerne. De deltagere, der har forudgående erfaringer, kan give flere eksempler på dilemmaer i forældresamarbejde. Hertil kom hypotetiske problemstillinger. Det som underviser at præsentere dem for egne 'dumheder', kan være med til at sætte en ramme om dagen - at de gode intentioner til trods vil vi i samarbejdet med andre mennesker kunne sidde fast i vores eget syn på elefanten. Det centrale er at blive bevidst om det.

2. Betydningen af forældresamarbejde

Hvorfor er det vigtigt? Deltagerne diskuterer to og to argumenter for at samarbejde med barnets biologiske forældre. Argumenterne skrives ned på gule sedler, der herefter anbringes på tavlen.

I fællesskab samles sedlerne ud fra overskrifter. Øvelsen gentages på samme vis med mulige dilemmaer og hindringer. (De biologiske forældres reaktion i forbindelse med en anbringelse uddybes i den forbindelse af underviseren).

Kommentarer/refleksion:

Hensigten er at skabe en ramme, hvor deltagerne selv er aktive i forhold til at frembringe viden om emnet - frem for at underviseren står ved tavlen og holder oplæg. Der går ofte lidt tid, før end de første deltagere rejser sig og sætter sedler på tavlen. Efterfølgende vil de næste ret hurtigt melde sig på banen.

Det kan formentlig være en fordel at lade deltagerne løse opgaven med tre i hver gruppe i stedet for kun to; dels fordi det kan give et mere dynamisk samspil, dels for at give den enkelte deltager luft til også at læne sig tilbage indimellem. Der deltager ofte mange par, og dermed vil det fremme dynamikken, hvis der er en tredje til stede, så de ikke blot diskuterer med ægtefællen.

3. Dvd-klip fra 'Plejeforældre fortæller' - del 4. Forældres inddragelse og betydning for barnet, varighed 9 min.

Dvd-klippet bliver efterfulgt af en runde: Hvad overraskede dig/hvad var nyt for dig i forhold til det, der blev sagt? Herefter en fælles diskussion om barnets perspektiv. Øvelsen med elefanten inddrages igen: At man som plejeforældre har ét perspektiv - men barnet har måske et andet. Eksempelvis kan det forekomme at være mere skadeligt end gavnligt for barnet at have samvær med de biologiske forældre - mens det kan være af stor betydning for barnet at bevare kontakten til rødderne.

Kommentarer/refleksion:

Deltagerne får her mulighed for at læne sig tilbage en kort stund og lytte - kombineret med et visuelt input i form af de små interview med plejeforældre. Her kan det igen være en fordel at arbejde i tremandsgrupper efterfølgende, for dermed at få mulighed for at diskutere og ikke blot løseligt kommentere indholdet.

4. Øvelse – situationsspil

Deltagerne inddeles i fem grupper. Hver gruppe tildeles en specifik rolle i et situationsspil. Herefter fortæller underviseren en historie, hvor et dilemma udspiller sig. Hver gruppe får nu 15 min. til at udforme deres rolle og ”klæde denne på” til situationen. Én fra hver gruppe udvælges til at spille rollen. Øvelsen kan gentages med en ny historie

Kort beskrivelse af eksempler på historier:

A. Om en biologisk mor, der skal aflevere sin søn hos plejeforældrene efter et weekend-besøg. Hun kommer sammen med sønnen og sin nye kæreste. De fortæller plejeforældrene, at de har planer om at flytte sammen og købe hus. De vil gerne have sønnen hjem og har snakket med ham om det.

B. Om en biologisk far, der regelmæssigt kommer og besøger sin søn hos plejeforældrene. Når han kommer, er han imidlertid mere interesseret i at drikke kaffe med plejeforældrene end i at være sammen med sønnen. Sønnen prøver gentagne gange at få ham op af sofaen og spille spil, se noget inde på værelset etc.

I historie B er der kun fire roller. Her kan gruppen, der er til overs, tildeles rollen som ekstra plejemor/plejefar. Undervejs i situationsspillet kan de overtage én af rollerne, således at dette udspiller sig som et forumteater.

Kommentarer/refleksion

Deltagerne får her mulighed for at arbejde aktivt med det at indtage et bestemt perspektiv på en sag. De får mulighed for at diskutere, hvordan det må være at være barnet, barnets biologiske forældre eller plejeforældre, samt hvordan den enkelte gruppes specifikke rolle kan tænkes at agere i situationen. Det kan være en fordel at præcisere, at den specifikke rolle skal besættes af en af samme køn for at undgå en distancering til opgaven. Denne øvelse kan med fordel følges op af 'Den varme stol' - således, at det bliver muligt at spørge ind til den rolle, de fem ”skuespillere” hver især havde.

5. Opsamling på dagen - fælles

Herunder mulige strategier/løsningsmuligheder i forhold til de dilemmaer og problemstillinger, der har været vendt i løbet af dagen (f.eks. supervision, erfaringsudveksling i netværksgrupper etc.)

En 'idébank' med forslag noteres af underviseren på tavlen. Dagen afsluttes med, at deltagerne individuelt i 10 min. noterer stikord.

Gennem det skitserede undervisningsforløb holdes der fokus på de enkelte deltagers ressourcer og styrker, der kan være motiverende i læringssituationer. Den fleksible undervisning tilgodeser deltagerens forskellige læringstile, og ved at imødekomme de forskelligartede bidrag fra deltagerne, signaleres det, at deltagerne er i en gruppe af mennesker, der lærer på forskellig vis. Derigennem bidrager forløbet til den enkeltes forståelse af sig selv som en, der kan, og som derved mobiliserer drivkraften til læring på trods af f.eks. eventuelle læse- og skrivevan-skeligheder.

Bilag 24: Program for afslutningskonference

Konference

Arbejdsmarkedsuddannelser

- også for personer med læse-, skrive- og regnevanskeligheder

Teknologisk Institut, d. 22. maj 2007

Program:

Kl. 09.30 – 10.00	Kaffe og brød
Kl. 10.00 – 10.15	Velkomst v. Niels Henning Jørgensen, sekretariatsleder i Transporterhvervets UddannelsesRåd - TUR
Kl. 10.15 – 10.45	Test via spørgeskemaer inden kursusstart - koordinering mellem faglærere og almenfaglige lærere i Ord- og regneværkstedet samt design af FVU-forløb <i>Oplæg v. Aarhus tekniske Skole</i>
Kl. 10.45 – 11.15	Motivation og tryghed - at skabe gode rammer for et godt læringsmiljø <i>Oplæg v. Kolding Pædagogseminarium</i>
Kl. 11.15 – 11.45	Test af AMU-deltageres læse-, skrive- og regnefærdigheder - anvendelse af IT-hjælpe midler i undervisningen <i>Oplæg v. AMU-Fyn</i>
Kl. 11.45 – 12.15	To forskellige modeller for test - fordele og ulemper <i>Oplæg v. Sosu-skolen Fredericia-Horsens</i>
Kl. 12.15 – 13.00	Frokost
Kl. 13.00 – 13.30	Hjælpe midler og -foranstaltninger for AMU-deltagere <i>Informationer om AMU Hjælpe midlenservice samt demonstration af værktøjer fra Mikroværkstedet</i>
Kl. 13.30 – 14.30	Muligheder og udfordringer for at tilgodese AMU-deltagere med læse-, skrive- og regnevanskeligheder – idégenerering <i>Open space med gruppearbejde</i>
Kl. 14.30 – 14.50	Nye initiativer fra Undervisningsministeriet <i>Oplæg v. uddannelseskonsulent Susanne Lemvig</i>
Kl. 14.50 – 15.00	Afrunding og afslutning v. <i>Mette Nørholm og Lizzie Mærsk Nielsen</i>